idem po meridijanu

2483

IDEM PO MERIDIJANU

BIBLIOTEKA
»PUTOPISI I PUSTOLOVINE«

Urednik
Fadil Hadžić

Oprema
Ferdo Bis

Novinarska izdavačka kuća
STVARNOST
Zagreb, Rooseveltov trg 4

Za izdavača
Ivo Košutić

IDEM PO MERIDIJANU

Uredio:
DRAGUTIN HORKIĆ

STVARNOST
ZAGREB

Tisak: »Štampa« — Osijek, 1965

SADRŽAJ

Nikolaj Mihajlov:

IDEM PO MERIDIJANU

POLETIO SAM SA SJEVERNOG POLA

Zagrmjeli su motori aviona i on je krenuo ravno prema okomitoj ledenoj santi, što se ustobočila na kraju jedva trista metara dugog uzletišta.

Ni jaki motori ni čvrsta aluminijska krila nisu bili ti, koji su nas podigli s leda i vinuli u nebo preko oštrih ledenih zubaca. Bio je to pilot Perov, koji je u pravi — jedino mogući trenutak — povukao kormilo za visinu i na vlas tačno digao teški avion preko ledenog grebena.

I dok se uskovitlani snijeg smirivao i padao na glatku ledenu površinu uzletišta, mi smo već bili visoko iznad Sjevernog pola, te tajanstvene tačke, u kojoj se sastaju svi meridijani i nestaje posljednji prsten paralele, tačke gdje sunce izlazi i zalazi samo jedanput u godini, tačke koja se vrti sama oko sebe, a na kojoj nema razlika između ponedjeljka i utorka, gdje nema zapada, sjevera i istoka, nego, kud god pogledamo svuda je samo jug.

Tako je eto počeo ovaj moj neobični put, put o kojem sam toliko maštao: poći od mjesta gdje strši jedan kraj zamišljene zemaljske osovine i po meridijanu se spustiti

na jug, neprimjetno se preokrenuti naglavce i stići do mjesta gdje strši njezin drugi kraj.

I sad, kada sam krenuo na jug i počeo se spuštati od jedne paralele do druge, kao po ljestvama od konopa, nekada samo maštanje postalo je stvarnost.

Arktički pejsaž već je duboko ispod nas. S visine od 2.000 metara vidi se beskrajni, ispupčeni krug. Bijel je, a kad ga obasja sunce, postaje ružičast. Ledena polja su izukrštana linijama, što liče nabreklim žilama: to su gomile leda na mjestima sudara santi.

Nigdje znaka života. Ništa, što bi govorilo o promjenama, o hodu vremena, o početku i kraju.

Mozaik bijelih santi na tamnom oceanu podsjetio me na davnu bajku iz djetinjstva: u zamku Snježne kraljice na dalekom zaleđenom Sjeveru Kaj slaže od komada leda riječ — »vječnost«. Andersenov genij odabrao je upravo tu riječ među stotinama tisuća drugih, da bi najkraće rekao sve o ovom ledenom prostranstvu.

Put je ravan, kao struna. Nategnuta struna koja treperi, lako podrhtava i bruji. Iz kabine izlazi mehaničar, napregnutom pažnjom gleda kroz prozor i nadzire rad motora.

Odjednom zamre mi srce: na lijevom prozoru horizont se sunovratio, a na desnom poskočio uvis. Jedno se krilo podiglo, drugo naglo spustilo. Mehaničar jurne prema pilotu.

Ali ne, ništa opasno — obični viraž. Perov se spušta prema jednoj čudnoj santi, sličnoj otoku.

Naime, u Arktiku su otkriveni ploveći »ledeni otoci« veliki na desetke i stotine kvadratnih kilometara — s brežuljcima, tragovima riječnih korita, zemljom i uvalama. Te goleme ledene sante, nakon što su se otkinule od ledenjaka na kanadskim otocima, lagano putuju smjerom satne kazaljke, prostranstvima polarnog bazena.

Prekinuvši načas maršrutu Perov se spustio niže, da bi provjerio, je li to upravo takav ploveći otok.

Nije ga prevarilo njegovo iskusno »polarno« oko i on ponovo nastavlja put prema jugu, ravno kao strijela.

Vrata prednje kabine su otvorena, te preko brojčanika, kabela, poluga i žaruljica vidim beskrajno, pusto prostranstvo, kao da letimo međuplanetarnim prostorom. Međutim, ma koliko se to činilo čudnim, mi smo u centru svijeta. Jer, na planeti, koja se vrti i juri svemirom, nema ni »gore« ni »dolje«. To, kako mi prikazujemo globus sa Sjevernim polom odozgo, a Južnim — odozdo, sasvim je proizvoljno.

Zemaljsku kuglu moglo bi se crtati i prikazivati i drugačije: sa Sjevernim polom u sredini! A tada bi Sjeverni ledeni ocean bio — Sredozemno more! Samo, ploviti najkraćim putem od jedne zemlje do druge po tom arktičkom sredozemnom moru ne bi bilo moguće. Istina, ledolomci su se već uspjeli probiti do 85 stupnjeva sjeverne širine, ali dalje, do Pola nisu mogli. To će uspjeti tek atomskim ledolomcima, koji su sada u gradnji. Oni će — trošeći svega 45 grama urana na 24 sata — napokon probiti najkraći put kroz ovaj vječiti led.

No ako se još ne može ploviti preko Pola, letjeti se može već davno. Prije 21 godinu Čkalov i Gromov prvi su preletjeli transpolarnom maršrutom, a otada njome su letjeli već mnogi. Danas je to, štoviše, sasvim obična stvar. Naime, preko Pola od Kopenhagena do Tokija voze avioni redovne zračne linije.

Letjeti u području Arktika nije tako teško, ali spustiti se, to je već nešto sasvim drugo.

Automatski pilot vodio je naš avion i dalje prema jugu. Od Pola smo već prešli tisuću kilometara. Ususret nam strelimice dolijeću oblaci. Sante više ne vidimo, zakrila ih je bijela vata.

Benzina imamo dovoljno da bismo mogli doletjeti do aerodroma na kontinentu i tamo se spokojno spustiti, ali Perov namjerava prije sletjeti na jedan od otočića iz arhipelaga Sjeverne zemlje. Tamo je, naime, kad smo išli prema Polu, ostavio jednog postarijeg hidrografa. Doduše, na tom je komadićku zemlje bilo uređeno zimovalište, ali u njemu provesti zimu za jednog starijeg čovjeka nije bilo baš prijatno. Zato mu je na rastanku Perov i obećao:

— Ne brini, djedice, kad se budem vraćao, svratit ću po tebe!

I evo sad idemo tamo. Čovjek nas čeka.

Približili smo se otočiću u ponoć. Sunce je jedva malo požutjevši, sijalo kao i danju. Iznad gustog, runastog pokrivača, koji je prekrio more i arhipelag, stršili su ružičasti vrhunci ledenjaka.

Perov je isključio automatskog pilota, dohvatio upravljač, rekao — »Valja se probiti« i nagnuo avion prema gustim oblacima.

Za trenutak bijeli, vunasti oblaci pretvoriše se u sivu maglu. Postalo je tamno, a meni se činilo i — vlažno. Na staklima zaiskriše iglice leda.

S otoka su nam javljali:

— »Oblaci gotovo nad samom zemljom. Vidljivost slaba«.

Nismo imali uređaje za spuštanje na slijepo. A znao sam, da je otočić tako malen, da čak ni kućicu s radiostanicom nisu mogli smjestiti na aerodrom, nego tek postrance, tako da su se piloti morali spuštati prema vlastitom proračunu i osjetu.

Spuštanju nikad kraja. Na leđima osjećam težinu cijele ove mase oblaka. Kud god pogledao samo magla i magla. Novajlija bi u toj situaciji mislio da smo se već davno trebali sudariti sa zemljom.

Iznenada magla se pod nama zgusnula do crnila. Ali ne, nije magla. To je voda na dva koraka ispod aviona! Gotovo da skidamo pjenu s vrha valova. Motori grme. Dugo idemo tako nad samom površinom. Samo malo niže i mi smo u moru. Ali magla se ne razilazi. Znači i nad otočićem su oblaci tik do zemlje. Kamo se to Perov spušta?!

Avion se gotovo pripio uz morsku površinu, ne bi li pilot ipak štogod spazio kroz maglu. I odjednom postrance ugledasmo crtu obale. Klizimo nad šljunkom, gotovo ga dodirujemo trupom. Perov ne skreće — vozi ravno, kako je zamislio. Ne vjerujem svojim očima: iz magle izranja prugasti, od vjetra napuhani stožac — znak na početku staze za sletanje. Udarac, teško kotrljanje kotača.

Izlazimo. Hladno je, mraz, promiču pramenovi magle, na krilima aviona nahvatao se led.

Posljednji izlazi Perov. Visok, širok, sav u koži.

— Kakav ste vi majstor! — kažem mu.

Ništa mi nije odgovorio, samo me pogledao svojim crnim očima. Vidim, prilazi mu stari hidrograf i grli ga sa suzama u očima.

Dok smo išli prema kućici, Perov mi se obrati:

— Znate, jedan je Eskim prvi put vidio konja, pa je sav zadivljen rekao: »Kakav ogroman pas«! Tako je to i s mojom majstorijom.

Pošto smo večerali, prošetao sam se otočićem i — iznenadio se, kad sam među kamenjem našao kotač od bicikla.

Načelnik zimovališta — stari pilot, koji je morao napustiti visine, i sad tu na ovom malenom uzletištu pomagao avionima, što su išli i vraćali se s Pola — reče mi, kad me ugledao s kotačem:

— To je od Ušakova. Takve je kotače pričvršćivao uz svoje saone i pomoću brzinomjera izračunavao prevaljene putove po Sjevernoj zemlji.

Arhipelag Sjeverna zemlja bio je otkriven još prije prvog svjetskog rata, ali ga je istražila i ucrtala na kartu tek ekspedicija Ušakova od 1930. do 1932. godine.

Kad je lijepo vrijeme — pričao mi je načelnik — na susjednom otoku još se vidi urušena kućica, jarbol, prevrnut čamac: tamo je bila baza njegove ekspedicije.

Dok smo šetali i razgovarali o teškom životu u ovim surovim krajevima, avion je bio pripremljen za uzlet.

Vrijeme se u međuvremenu pogoršalo. Sjeverna zemlja je sasvim utonula u tamu. Naprosto je nestala s vida. Išao sam prema avionu; ali u hladnoj, vlažnoj tami, sav obmotan gustom maglom, kroz koju su prodirale samo oštre iglice snijega, nisam vidio ništa osim leđa pilota Perova, koji je — sav nadut od vjetra, išao naprijed. Jedva smo išli po tom nevremenu, kako li ćemo onda tek letjeti!

No uzletjeli smo veoma lako i brzo se probili kroz oblake. Poviše njih sijelo je sunce i oblaci su iz te visine opet izgledali kao nježno-bijeli runasti pokrivač.

Hidrograf je okrenuo leđa prozoru, izvadio knjigu i počeo čitati. Ja sam se opružio na tapeciranom sjedištu i počeo drijemati. Bio sam željan sna, jer posljednje vrijeme naprosto nisam dospio spavati duže od sat, dva na dan.

Kad sam se probudio, već smo bili odmakli daleko na jug. Letjeli smo iznad kontinenta. Dolje se zelenjela tundra.

Znao sam da idemo na Dikson, a znao sam i to da najkraći zračni put do njega ide preko mora. Iako mi je bilo čudno što letimo iznad kopna, nisam se ništa raspitivao. Tek pred Diksonom sam saznao zašto smo skrenuli s uobičajene linije. Mehaničar je primijetio, da motor baca ulje. I Perov je odlučio da ne leti nad vodom, nego nad tundrom: ako motor zataji — putnike će strpati u rep aviona, neće ispustiti kotače, nego će se pokušati spustiti na trbuh. A u tom slučaju barem postoje izgledi da se sretno izvučemo.

Ali motor nije zatajio i mi smo bez teškoća stigli na Dikson.

Prvi utisak — posvuda same brvnare, veliki magazini, u luci brodovi, a čitav otok — jedna velika mrka stijena poprskana zelenim lišajem. Nije dakle čudo, da se na Diksonu telegrafski stupovi ne mogu zakopati u zemlju. Jer, otok je sav od kamena dijabaza.

Da bi stupovi ipak stajali, zabijaju ih na drvena postolja, koja zatim zasipaju kamenjem.

Inače Dikson je glavno raskršće tisuće kilometara dugih polarnih putova. Svratište kraj aerodroma je kao otočić nasred mora, otočić na koji slijeću ptice selice, da bi se časkom odmorile, prije nego što nastave daleki lijet.

U hodniku na drugom katu uvijek čavrljaju ili nekuda žure piloti, navigatori, radisti, mehaničari, zračni putnici.

Zastaneš malo, poslušaš razgovor i zamisliš se:

»Nekada je ova naša planeta bila ogromna, a danas, da nije stvarno postala manja?!«

Jedva što sam ušao, a ono znanac profesor iz Moskve.

— Otkuda vi?

— Iz Nove zemlje!

— A vi?

— S Pola!

A onda sa svih strana glasovi:

— Upravo sam stigao s Čukotke. Radio sam na svim morima osim na Istočnom Arktiku. Sad sam i tamo bio.

— A ja dolazim s Lene.

— Spremam se na Zemlju Franje Josipa. A kamo ćete vi?

— Spuštam se po meridijanu na jug!

Porazgovarali smo se malo, a onda se razletjeli na razne strane.

KRŠTENJE NA EKVATORU

Tanker je digao sidro u rano jutro. Gibraltarska stijena, što je pregradila put izlazećem suncu, crnjela se na svijetlo-ružičastoj pozadini neba kao devina grba.

Napuštali smo engleske utvrde, španjolske kočije i čitavu Evropu.

Ali Gibraltar nije najistaknutija tačka kontinenta. Obala se pruža još dalje u sam moreuz i svojim šiljkom upire prema rtu Maroka. Eto tamo je kroj Evrope.

Brod je plovio tjesnacem širokim 14 kilometara. Miješale su se struje i vode dvaju mora. Uhvatio sam trenutak kada je krma bila još u čeličnoj — plavkastoj vodi Sredozemnog mora, a pramac već sjekao zelenkasto-bjeličasti Atlantik.

Desno su promicali goli, stjenoviti obronci planine, ostaci starih utvrđenja, španjolski gradić Terifa sa zidinama i debelim svjetionikom.

A lijevo, u Africi, na strmoj šumovitoj obali vidi se Tanger — luka i grad sa zvonicima, minaretima i radio-antenama. S jedne i s druge strane strše kule kao očnjaci u raljama zvijeri.

Običnо čovjek pred sobom ne vidi kontinent, nego naprosto kopno. Jer, razmjer zemljopisne karte i onoga, što možemo obuhvatiti pogledom, u takvom su odnosu, da oblike kontinenta moramo zamisliti. A sada preda mnom

rijedak prizor: odjednom vidim dva kontinenta, vidim njihov smještaj jedan prema drugom. Po prvi put osjećam Evropu i Afriku kao dijelove svijeta, a Zemlju po prvi put gledam kao globus. Mjesto gdje se nalazi naš tanker »Ašhabadec« sada se može pokazati na bilo kojem globusu, ma kako on bio malen.

Kroz uski otvor između Evrope i Afrike u lice nam puše i zviždi oko ušiju takav vjetar, da se čini — pomest će nas s palube. No, kad smo zaplovili u ocean, nastupila je tišina.

»Zaplovili u ocean«! — kako to divno zvuči.

Istina, ljepše bi bilo zaći u otvoreni ocean na briku pod punim jedrima. Zavidim smionim moreplovcima, što su prešli Atlantik na gumenom čamcu i splavi. Kako sam mogao tako dugo sjediti kod kuće?

Ali i ovako je dobro: kapetan Tkačenko izvodi tanker krcat naftom na Atlantik, a ja stojim na mostiću.

Ocean! Što da o njemu kažem? Štogod rekao nije dostojno njegove velebnosti i jednostavnosti. Čehov je u sličnoj prilici naveo riječi djeteta, koje je napisalo: »More je jako veliko«.

No, ocean nije more! Ocean je ustvari samo jedan na cijeloj planeti. On se rasprostro po čitavoj Zemlji i uopće nema granica. Kopna u njemu su — otoci, a mora — zaljevi. Ocean pripada čitavom čovječanstvu. On povezuje ljude i narode.

Valjalo nam je skrenuti na jug k cilju našeg putovanja, i ja nastojim uloviti trenutak kad će kapetan dati zapovjed za promjenu kursa. Ali on to čini nekako neprimjetno, tiho: s vremena na vrijeme daje novu cifru kormilaru. Nema naglog zaokreta. Kurs se zaobljuje zajedno s krivinom obale. I napokon idemo ravno prema jugu.

Još od Grčke brod je obilazeći Afriku stalno plovio na zapad i tek sada je krenuo niz meridijan.

Sunce je iz dana u dan sve više. Ulazimo u novo područje, što opasuje Zemlju — područje pustinje. Vidim je s lijeva, na afričkoj obali. To je Sahara.

Gledam pustinju izdaleka — ne propadaju mi noge u sipki pijesak, ne posrćem po šljunku, ne peku me ruke od dodira s vrelim kamenjem, no i ovdje na brodu, nasred mora, osjećam nešto tako značajno za pustinju: nema vjetra. Na palubi je uvijek vjetrovito, ali ovdje — ni daška. Dim se iz dimnjaka uzdiže okomito.

Zapravo vjetar samo vidim: more je namreškano. Ne osjećam ga, jer je naš suputnik. Ide kamo i mi. Zrak se u ovim krajevima uvijek kreće sa sjevera na jug — evo u čemu je tajna postanka Sahare.

Plovimo u struji pasatnog vjetra, koji čitavu godinu puše prema ekvatoru. Krećući se po zemaljskoj lopti u toplije krajeve, pod sve okomitije zrake sunca, zrak se grije, suši i kako iz njega ne može biti kiše, rađa pustinju i tako navlači na planetu ogrlicu od pijeska i kamena.

Pustinja Sahara počinje tu, na očigled, uz samu obalu. Vidim žućkaste kamene brežuljke i gole pješčane humke. Pusta mrlja na karti, velika kao dvije trećine Evrope, prostire se u dubinu afričkog kopna i dopire sve do Nila.

A tamo, pored Nila, na kraju Sahare, slobodni Egipat je užurbano počeo otkidati komad po komad od pustinje.

Sunce zasljepljuje i pali, razlijeva se s usijanog neba, izbija iz vrelog, iskričavog mora, gori na mjedenim okovima i oplatama, odbija se od bijelih stijenki i tako bolno udara u oči, da su se zjenice stisle u crticu. Sjene gotovo nema. Brod plovi kroz oganj.

Presijecamo: Sjeverna obratnica 23 stupnja i 27 minuta. Dosegao sam crtu na kojoj zrake sunca u jednom trenutku svake godine padaju okomito.

Poslije svih zemaljskih pojasa, koji su promakli preda mnom, napokon sam dosegao posljednji. Uskoro će se ljestvica zona preokrenuti, stupnjevi će se početi ređati obratno: od nule do devedeset. Poslije vječnog leda, hladne tundre, dremljive tajge, gusto naseljene stepe, blagodatnih suptropa i gole pustinje sada počinju tropski krajevi.

Živa je na trideset stupnjeva. Nije ni tako mnogo. naokolo je ipak voda, a ne usijani kamen. Kod nas u Terme-

zu biva i pedeset. No tih pedeset se kudikamo lakše podnose, nego ovih trideset. Tamo se znoj isparuje i hladi kožu. A ovdje si stalno mokar i ljepljiv, kao da te kuhaju i pare u čvrsto poklopljenom kotlu.

Pokušao sam spavati na palubi — sa znojem se miješala krupna rosa, postelja se navlažila. Rosa je ovdje velika kao dugme: jedna mi je kap kliznula u uho: osjetio sam oštru bol.

Tamnoplavo noćno nebo posuto je žmirkavim, čudnim, nepoznatim zvijezdama. Zavirio sam na drugu stranu svemira. U svijetloj pruzi Mliječnog puta vidi se nekakav crni prolom bez ijedne zvijezde. Veliki Medvjed žalosno tone za krmom, a naprijed gori srebrni romb Južnog Križa.

Jutra su u tropima kratka: sunce se strmo diže iz mora. Tek što je svanulo, a ono gledaš — vatrena je kugla već uzletjela na nebo.

I smrkava se brzo. No večer ipak dospijeva da na oblake baci takve boje, da se pod tropskim nebom sjećam neba Arktika. Iste boje, ali tamo su one prozračnije, a ovdje gušće, tamo su nježne, a ovdje jarke.

Ocean je duž Afrike bio pun životinjskog svijeta, a osobito tamo, gdje se u njega ulijevala slatka voda Senegala. Kroz valove, kao obojeni mulj, valjale su se guste mrlje planktona. Jata delfina orala su površinu. Prolazile su i ajkule i oštrim perajama parale vodu. Ispod bokova broda polijetale su leteće ribe i treperući krilima promicale nisko nad valovima da iznenada nestanu kao kamen bačen u vodu.

Ujutro ih nalazimo po palubi. Krila su im prozirna kao u skakavaca.

Približavamo se Kap Verdu, krajnjem zapadnom rtu afričkog kontinenta. Obala, što se skrila za horizontom, sada se opet počela primicati.

Znam, tamo je savana — dio tropskog pojasa s pola godine kišnog i pola godine sušnog razdoblja, travnatim ravnicama po kojima su razbacani šumarci, debela stabla baobaba i dugovrate žirafe.

Znam, ali ne vidim. Ponovo osjećam nezadovoljstvo: prolazimo, samo prolazimo kraj svega. Bar da mi je baciti jedan pogled na savanu, da mi je vidjeti bar djelić, barem njezin nagovještaj . . .

Promičemo pored rta Verde. To je nisko, stjenovito ispupčenje s daleko u more porazbacanim hridinama na koje nalijeću pjenušavi valovi.

Iza rta, u zaljevu je francuski grad Dakar. S palube vidim u velu dima visoke zgrade i avion što promiče nad njima. Vidim i predgrađe na sedlu planine. Gledam kroz dalekozor: u predgrađu je kula, a usporedo s njom drvo. Stablo nije tanje od kule. Koje još drvo na svijetu, osim baobaba, ima stablo debelo kao kula? Znači, vidim baobabe — znači, vidim i savanu!

Sa rtom Verde završava se za nas kopno. Mi se odbijamo od zemlje u beskrajni ocean: tanker ide po meridijanu ravno na jug, dok Afrika odlazi na istok, potisnuta Gvinejskim zaljevom.

Obala je uskoro iščezla. Idućeg dana nestao je i posljednji galeb.

Otišle su tropske prašume vlažne i polumračne, s lijanama i visećim korijenjem, krikovima papagaja i vriskom majmuna, s kolibama od lišća u kojima žive crni, polugoli ljudi.

Ništa ne vidim osim vode i neba.

Od rta Verde ravno na jug prema Polu kreću se samo kitolovci no i oni rijetko. Ovdje nećeš nikoga sresti. Svjetski putovi su ostali postrani. Sami smo u beskrajnom, pustom oceanu.

U utrobi tankera tutnje strojevi. Dimnjak dimi. Uzduž bokova klizi pjena. Pramac i krma lagano se ljuljaju. U kabini podrhtavaju šipke. To je jedino kretanje.

Inače kao da trčiš na jednom mjestu, kao da se uspinješ po tekućoj vrpci, što se spušta — ne osjećaš da se krećeš, jer naokolo je stalno jedno te isto. Jedino noću s juga se dižu nove, zagonetne zvijezde.

Ovdje, u ovom tropskom zatišju, znalo se dešavati da su nemoćno visjela jedra, plijesnio dvopek, ucrvavala se sla-

nina i kvarila pitka voda u bačvama, a ljudi iscrpeni žeđom, žegom i skorbutom, nisu skidali pogleda s horizonta, ne bi li ugledali kakav brod — ali uzalud.

Svakog sam se dana mnogo puta penjao na komandni most i pomicao kružnicu dalekozora po granici između neba i mora — ali nigdje nikoga.

Uz afričku obalu ponekad smo sretali ribare. Jednom smo prošli sasvim blizu škune na jedra. Vidio sam crnog ribara, kako je iz mora izvukao krupnu ribu, omamio je udarcem štapa, a onda nam domahnuo rukom.

Kraj rta Verde susreli smo bijeli putnički brod sav izbušen okruglim prozorčićima, koji je hitao iz Južne Afrike u Evropu.

No, to je bilo davno.

A još ranije, u Sredozemnom moru, na onom — da tako kažem — »ugaženom putu«, odjednom sam u vidokrugu izbrojao devet brodova. Engleski, finski, francuski, norveški, švedski i razni drugi tankeri vukli su naftu s Istoka ili se prazni vraćali. Bio je među njima i tanker crnačke republike Liberije, a imao je čudno ime: »Imperator Petar«.

Gotovo svi tankeri nove su konstrukcije: brzi, jarko obojeni, bez visokih jarbola, bez dima, i s niskim komandnim mostom. Brzi i lijepi kao strijela, što leti iz luka. Čini se, ne žure oni uzalud. Kao da se boje, da Arapi i Iranci sami ne počnu raspolagati svojom naftom.

Dok smo za vrijeme plovidbe među egejskim otocima bojadisali naš tanker, parni brod »Adrijana« skrenuo je sa svog kursa i pošao ravno prema nama. Grci su opazili dvije crne lopte na jarbolu, pa su pošli, da nas zapitaju treba li nam pomoć.

Poravnali smo se. Kapetan s mosta maše, dovikuje engleski.

Odgovaramo mu: Thank you, all is good!

Što je more šire, ljudi su bliskiji jedni drugima.

Kasnije, već smo bili na oceanu, negdje kraj Kanarskih otoka, u mraku smo spazili svijetlo. Uskoro je brod, što nam je dolazio ususret, već svijetlio stotinama prozora kao

višekatnica. Vidimo — počinju razgovor svjetlosnim signalima — dugo svijetlo, kratko svijetlo:

— Kakav brod? Kamo plovite?

Odgovorili smo, a zatim zapitali isto.

Veliki engleski putnički brod išao je iz Rio de Žaneira. Zaželjeli smo mu, kao što je već vjekovima običaj na moru, dobar, povoljan vjetar.

Kad odjednom čitamo odgovor napola engleski napola naški:

— Gud noći!

Ali sve je to bilo davno.

A ovdje na ekvatorijalnim dijelovima Atlantika, u pustom prostranstvu između Afrike i Južne Amerike, nikoga ne možeš očekivati. Svaki susret bio bi čudo.

Ipak jedne noći stražar budi kapetana.

— Približava se brod, vidi se jako svjetlo!

Kapetan izleti na most i pogleda na horizont, gdje je u maglici pred svanuće gorjela ružičasta baklja.

— Što ti je, momče? Zar si zaboravio da smo u tropima? To Venera izlazi!

Dani su prolazili kad jednog prijepodneva rikne sirena. Nitko je osim nas nije mogao čuti. Zvuk se gubio na pustom oceanu. Baš to je i bilo čudno. Jer brodovi razgovaraju sirenama jedan s drugim, a tu na stotine milja naokolo — nigdje nikoga.

Sirena umukne, a uto se javi glas iz zvučnika:

— Neka se posada postroji na glavnoj palubi!

Tek sada smo saznali o čemu se radi: stigli smo na ekvator!

Kad smo se postrojili, odvažio sam se da pogledam gore — sunce mi je udarilo u oči tačno iz sredine neba, a kad sam pogledao dolje, pod sobom sam ugledao tamni kružić — bilo je to sve, što je ostalo od moje sjene.

Još nedavno na Polu bio sam, moglo bi se reći, produžetak zemaljske osovine, a sad sam se pretvorio u njezinu okomicu.

Odjednom na palubu iskoči gomila crnih đavola. Skakali su i udarali u poslužavnike i zdjele. Za njima izađe bog Neptun s trozubom u ruci.

Kapetan mu priđe i najozbiljnije mu podnese raport, kao da je to bio sam admiral, a ne četvrti strojar Starostin.

Zatim đavoli pograbe dvojicu novaka, mornara Timku i mene, koji smo prvi put prelazili ekvator i započnu obred posvećivanja: nasapunaju nas četkom za krečenje, obriju drvenom britvom i bace u veliko bure vode.

Dok sam tako sjedio u buretu, okretao sam se oko zemaljske osovine po najvećem mogućem krugu. Sada sam bio 21 kilometar dalje od centra Zemlje nego što sam bio na Polu. Na svom putovanju po globusu do sada sam se stalno uspinjao, a sada ću se početi spuštati.

SUSRET NA ANTARKTIKU

Dvije tisuće milja od ekvatora, kada je s lijeve strane u nedostižnoj daljini ostala Afrika, a s desne Brazilija prešla u Argentinu, kada se sprijeda već približavao Antarktik, tu u samoj sredini južnog dijela Atlantskog oceana, gotovo jednako udaljen od sva tri kontinenta, na putu nam se našao arhipelag, koji se po glavnom otoku zove Tristan da Kunja.

Tristan da Kunja! Znam to ime već davno — cijeli život. U meni je ono uvijek izazivalo sliku divnih, tajanstvenih putovanja. Od djetinjstva me uzbuđivalo, privlačilo, zvalo: daleki svijet bilo je isto što i Tristan da Kunja!

Tisuću devet sto i petnaeste, meni je bilo 10 godina. Zimsko veče, otac uz šalicu čaja čita novine. Za rođendan darovao mi je kovčeg s djelima Žil Verna. Sjedim za stolom ispod sata s klatnom — on još i danas visi poviše klavira i ide, samo što je pocrnio za ovih četrdeset i nekoliko godina. Plemeniti Glenervan, šaljivđija Paganel i mladi Robert tragaju za kapetanom Grandom u Andama i pampasima. Zatim jahta »Dunkan« kreće po 37. paraleli u Australiju i nailazi na otok Tristan da Kunja.

Od toga dana više nisam zaboravio taj stožac ugaslog vulkana nasred oceana i, evo, sudbina me je dovela do njega. Od tisuću mogućih smjerova naš kurs upravo se na ovom mjestu ukrstio s 37. paralelom.

Ali u sreći je bilo i nesreće: pokraj otoka smo prolazili usred mrke noći.

Stajao sam na komandnom mostu, čekao sam taj trenutak 40 godina. S desna je on — otok od skrutnute lave, otok što pripada Engleskoj, ima 300 stanovnika, na kojem izlaze novine »Tristan tajms«, što stoje pola centa ili tri cigarete. Kako ga dobro znam, a sad, evo, ništa ne vidim. Pamtiti ga cijeli život, tražiti ga — tu sićušnu tačku na ogromnoj zemaljskoj lopti — i sada proći kraj njega u noći!

Tama, udaranje valova, gusti mrak. No, ipak sam ga vidio — u navigatorovoj sobici. Kada je na ploči radara plavkasti plamičak klizio u desnom uglu, pojavio se zelenkasto-smeđasti krug kao stari bakreni petak.

S desne, vanjske strane, krug je bio nejasan. Odlično sam znao obris Tristana da Kunje. Ali visina ugaslog vulkana je 2 kilometra i njegov stožac smeta radaru da opipa krajnju desnu obalu.

Izašao sam na most — ne, ništa ne vidim, tama.

Vratio sam se, ponovo pogledao na radar: tu je on — Tristan da Kunja.

Prošavši otočje Tristana da Kunje tanker je nastavio put prema jugu. Svakog dana bivalo je sve hladnije.

Već davno napustili su nas galebovi, još tamo kod rta Verde. Ne, oni se ne vole udaljavati od kopna.

Usred pustog oceana dosađivali smo se bez ptica. A onda se jednog jutra pojavio prvi vjesnik južnih širina — albatros.

Ah, kakva je to ptica! Široka, bijela prsa, dugi, jaki kljun; raspon uskih, smeđih krila gotovo četiri metra. Ne trepćući krilima albatros je sjekao zrak poviše uskipjele vode iza krme, krug za krugom, ne zaostajući.

Nekoliko dana kasnije tanker je upravo prolazio kroz niski oblak, što je polegao po moru. Odjednom začujem iz

magle vapaje: nije to bio krik čovjeka, a ni gakanje gusaka. Dune vjetar, rastjera oblak i tada opazim kako iz vode ravno prema nama sune torpedo, poleti metar, dva, opet padne u vodu i jurne ispod površine prestižući brod. Dakle, na Antarktiku smo! To su pingvini.

Bilo je dovoljno da s tankera pružimo dasku i pingvin se već počeo penjati. Okliznuo se, pao u vodu i ponovo se počeo penjati. Još jednom se svalio, a onda se ipak uspeo.

Progurao se kroz gomilu mornara — ta pingvini smatraju da su ravni ljudima — i ne mareći za podsmjehe, pošao da razgleda brod, on smireni čovječuljak, velik kao čizma, u crnom fraku s bijelim naškrobljenim prsima.

Val, što je zapljusnuo palubu, srušio ga je s nogu i on se zapleo među cijevi. Ali svladao je sve nevolje, mirno stao među nas i spokojno nas gledao. A kad su ga mornari, nasmijavši se do suza, spustili u more — ljutito je počeo gakati za brodom što je odlazio.

Područje oko 40-te paralele prošli smo za divno čudo bez olujnog mora. Ali opasnost još nije prošla. U ovim širinama uragan nas može zahvatiti u svako doba. A još moramo daleko ploviti.

Sve je hladnije. Puše ledeni vjetar. Ocean se sav nakostrušio. Kroz trope smo, čini se, zato i prošli, da bismo bolje osjetili surovost Antarktika.

Jednom smo u »posljednjem izvještaju« čuli telegram s ploveće baze kitolovaca — broda »Slave«.

»Na Antarktiku je kasna jesen. Upravo je minula oluja s brzinom vjetra od 9 bufora. Sniježi. Oblaci. Nalazimo se na rubu leda u predjelu Južnog polarnog kruga«.

Išli smo i išli. Ledenjaci su nam izranjali ususret. U magli su prolazili kao sive sjene. Činilo se, ne plovimo pustim oceanom, nego planinskom dolinom među klisurama. Kada je sjalo sunce, ledenjaci su blještali plavkastom bjelinom, dok bi u predvečerje postajali ružičasti, žuti i narančasti.

Ledenjaci su bili kudikamo veći od onih, što sam ih vidio na Sjevernom polu. Goleme ledene planine odlamale su se s glečera na antarktičkom kopnu, plovile na sjever

i putem se topile. Čuo sam, da su viđeni ledenjaci dugi po stotinu milja. Jednom su kitolovci u svome vidokrugu nabrojali 220 ledenjaka.

Možda će doći vrijeme kad će te goleme količine leda odvlačiti u krajeve, koji žeđaju za slatkom vodom. No zasad one beskorisno propadaju u oceanu.

Od Crnog mora smo prešli 10.000 milja i napokon ugledali veliki brod — najprije preko radara, a zatim i slobodnim okom.

Brod s dva usporedna dimnjaka, koji su zadimili čitav ocean. Vonjalo je na vrelo ulje. To je »Slava« uz obalu Antarktika topila ulje iz slanine kitova. A sa raznih strana maleni brodići dovlačili su do matičnog broda trupla ulovljenih kitova.

Riknula je naša sirena. »Slava« je odgovorila. Srce nam je uzdrhtalo od uzbuđenja. Sreli smo se s našima daleko od kuće.

Mislili smo: tanker će odmah pristati uz »Slavu« i počet će pretovar tereta.

Ali nije bilo tako. Kada smo bili dva koraka od cilja, nahrupila je oluja.

Da je počekala još malo, sve bi prekrcali, a onda neka gudi, baca, šiba koliko joj volja. Ali stigla nas je u posljednji čas. Sada se nije moglo ni misliti na pretovar. Na ovom uskipjelom oceanu dva bi se teška broda pri sudaru smrvila kao lupine od jajeta.

Nebo je odjednom pocrnjelo, spustilo se. Zaurlao je vjetar. Uskovitlali se valovi, a njihovi hrpti, bijeli od pjene, zadimili se od sitne vodene prašine.

Kabina se potresla, sa stola je sletjela tintarnica i pero. Zaškripjele su pregrade. Zazvečao je razbijeni tanjur. S treskom su se zatvorila željezna vrata.

No sve je to bila sitnica prema onome što se događalo na palubi. Brod je bio pod teretom i paluba je bila tako nisko, da ju je ocean preplavljivao svakim valom. Ispljuskujući pingvine i ribe, valovi su letjeli preko ograde. Voda je tekla ispod mostića, plavila cijevi, poluge, dizalice; štrcala, pjenila se. Prije nego što bi udario drugi val, prvi je po ko-

sini nakrivljene palube upravo htio oteći, pa su se sudarili, izmiješali, zakipjeli, uskuhali i razbili u prašinu.

Tek ujutro more kao da se malo stišalo. Riskirali smo i prišli »Slavi«. Da ne bismo udarili bok o bok, među nama su bila postavljena trupla šest kitova. Vezivalo nas je 16 konopaca i ovako osigurani počeli smo pretovar.

Potekao je mazut kroz dvije cijevi, a po užadi su poletjele mreže s buradima soli i sanducima s hranom i drugim potrepštinama.

Stražari su drhtali na mostiću, činilo se da su besposleni, ali od napetog osmatranja oni su se umarali isto tako kao i oni, koji su radili na pretovaru. Ne jednom se ponavljala komanda:

— Bocman, sjekire na gotovs!

Jedan sat, pa drugi — kad odjednom: zvonjava na uzbunu. Uzbuđenje, bat koraka. Pognuvši se pod udarima vjetra, ljudi su trčali na svoja mjesta.

Ocean je pobijelio. Više se nisu bijeljeli samo grebeni valova, sad su čitavi valovi bili bijeli. Sa dimnjaka »Slave« nestao je dim: vjetar ga je strgao, razvejao i pretvorio u ništa. Ne možeš stajati na nogama. Naletio je uragan.

»Slava« je za tren izvukla cijevi. I vezove na krmi uspjelo je odmah osloboditi — njihove su petlje popadale u vodu. Istovremeno čuo se glas: — Krma slobodna!

Ali na gornjoj palubi nevolja: prikliještilo se uže. Zaplelo se, ne možeš ga iščupati, a neće da pukne.

Pozadi brodovi se razmiču, a naprijed su još vezani. Probit će bok jedan drugom. Mornari potrčaše sa sjekirama. Ali val gurne krmu tankera prema »Slavi« i brodovi se u zamahu sudare gornjim dijelom poviše kitova. Tresak i krika.

Bljesne sjekira, konopac odskoči. Val nas odbaci od »Slave«. Na njoj se pri sudaru srušio dio palube, ali nema proboja. U nas — čelični stupovi, što drže krmenu palubu, savili se kao pribadače, jedan je sasvim iščupan, paluba je oštećena, ali što je glavno — nema proboja.

— Punom parom, punom parom okomito na valove!

Oluja je bjesnila punih osam dana. Tek devetog dana vjetar se stišao. Tanker i »Slava« napokon su pristali bok uz bok.

Stigao sam na kraj meridijana, na kraj svoje maršrute. Tu na Antarktiku sreo sam isti onaj duh, što sam ga vidio na početku puta, na Sjevernom polu. Skala je išla po klavijaturi prirodnih zona kroz šume, stepe, trope i evo — ponovo ista meta. Sunce opet svijetli nisko na horizontu, njegove zrake klize površinom. Led blista plavičasto-bjeličastim odsjajem. Hladno je. Noću se u daljini vidi polarno svjetlo.

Ponovo vidim naše ljude daleko od domovine, gledam njihove napore ovdje na kraju svijeta, vidim ih spokojne, vesele, snažne. Isto je bilo i na Arktiku.

A nije li moguće poslati tamo, na Sjeverni pol, pozdrav svojim prijateljima?

Pokazalo se da je moguće. Savinuo se luk meridijana, među njegovim vrhovima skočila je iskra.

»Nalazim se nedaleko Južnog pola i neprestano mislim, kako sam još nedavno bio kod vas na Sjevernom polu. Šaljem pozdrav sa suprotnog kraja zemaljske osovine. Kod vas je već sigurno izašlo sunce, blizu je proljeće. A ovdje je duboka jesen, česte su oluje i snijежne mećave. Bit ću vam zahvalan ako mi odgovorite.«

I telegram je pošao od radio-stanice do radio-stanice preko cijele zemaljske kugle.

Usred noći uz matični brod je pristao jedan od kitolovaca. Izašao sam na palubu, da bih prešao na njega.

Na sve strane komadi kitovog mesa, slanine, raspiljenih kostiju, a svjetlo malo po malo nestaje u okrugle otvore iz kojih se diže para. Čim je kit bio rasječen, iz mora su lancima po kosini na brod dovukli truplo drugoga. Mornari-rezači odmah se baciše na njega dugim noževima, što su nalikovali palicama za hokej. S vremena na vrijeme brusili bi ih kao što kosci bruse kose.

Na malenom kitolovcu ljuljalo se kudikamo jače nego na tankeru. Zato na njemu kreveti nisu onakvi, kakvi su inače

na brodovima, nego su napravljeni s visokim rubovima, tako da se iz tog dubokog sanduka uopće ne može ispasti.

U svanuće već smo bili nekoliko desetaka milja od »Slave«. Naokolo je bilo jednolično more — barem za mene. Međutim na mostiću su neprestano ocjenjivali situaciju: eno, proletjelo je jato ptica, znači tu negdje su ribe, a gdje su ribe, tamo su i planktoni, a gdje su planktoni — tamo su i kitovi. Tuljani prolaze — ni oni ne idu uzalud.

Odjednom ugledamo crna kitova leđa i bijeli vodoskok što ga je vjetar zanosio u stranu, tako da je nalik na presječenu palmu. Hitac. Odletjela je harpuna. Fijuče čekrk. Konopac odlazi u dubinu za ranjenim kitom. Zatim se kit ponovo pojavi na površini. Štrca jedan mlaz za drugim. Vuku ga prema brodu. Diše u hroptajima. More ga zapljuskuje rumenim valovima. Stražar unosi u dnevnik lova: »10 sati, 5 minuta. Smrt kita broj 283!«

Ulazim u kapetanovu kabinu. Nad krevetom među kompasom, barometrom i spravom za mjerenje nagiba broda visi tabela: »Slava« daje toliko masnoće za margarin koliko daje 2 milijuna ovaca, a osim toga i sirovinu za proizvodnju vitamina »A«, tako važnog za oči.

Uto javiše, da je stigao telegram sa Sjevernog pola, iz te gotovo najveće udaljenosti moguće na zemlji:

»Zahvalni smo što ste se sjetili nas, na suprotnom kraju planete. Završava se duga, teška polarna noć, za koji dan će izaći sunce. Već vidimo sjaj zore. Kao i prije svi smo bodri i veseli, uskoro ćemo kući. Želimo vam dobro zdravlje.«

Poslije dva dana, što sam ih proveo u lovu na kitove, vratio sam se na tanker.

Sav teret je bio prekrcan. Došlo je vrijeme da otplovimo. Već se smrkavalo kad smo zaplovili po našem kursu. »Slava« nas je obasjavala toplim snopom iz reflektora. Naokolo su žmirkala svijetla kitolovaca. Tri duga i jedan kratki znak sirenom izgubiše se u vjetru. Bio je to posljednji pozdrav.

Georgij Skrebicki:

TAMO, GDJE SUNCE NE ZALAZI

Jednom sam na izložbi u Moskvi vidio sliku »Bijele noći u Kandalakši«: nisko, ponoćno sunce, zlaćani odbljesak na vodi zaljeva, magličasto plavetnilo kupastih brda obraslih šumom.

I evo sad sam u vagonu na pruzi Moskva—Murmansk. Putujem u tu čudesnu zemlju.

Vlak juri preko polja. Od njih udara svježina, miriše trava. U daljini kraj rječice crveni se plamen vatre. Sigurno su to dječaci na noćenju ili ribolovu. Sjećam se kad sam još kao dječak noćivao kraj takve vatre, gledao na istok, što se lagano rasvjetljavao, slušao pućpurikanje prepelica i dozivanje močvarnih kokoši iz obližnje bare, a zatim, čim bi sunce granulo, šuljao se po visokoj mokroj travi da pregledam udice postavljene preko noći. Davno je to bilo. Koliko je otada proteklo vode: učenje u školi, Moskva, univerzitet, zatim književni rad. No, unatoč svemu tome — kao najljepša uspomena — noćivanje kraj vatre iz đačkih dana, svježina u svanuće, pjev ptica u lugovima... Da, mnogo

je godina prošlo odonda, kada sam kraj stare vodenice upecao prvoga grgeča i za čitav život postao ribič, lovac, skitač prostranstvima naše zemlje...

I sad, eto, putujem u rezervat na dalekom Sjeveru. Živjet ću na otoku usred mora, izučavat ću život ptica, pisati o Sjeveru. Za čitavo ljeto svršeno je s gradskim načinom života. Umjesto tramvaja — nakatranisana barka, mjesto sparne sobe — vjetar što napinje jedra, a umjesto električne žarulje — sunce, koje ne zalazi čitavo ljeto...

Moji suputnici — Kolja i njegova žena Nataša — prave planove za život na toj dalekoj stanici. Na Sjever oni ne idu prvi put. Kolja je jedan od organizatora rezervata. Sada ide sa zadatkom da prouči život morskih pataka. Radi zaštite i razmnožavanja te vrste pataka upravo je i osnovan ovaj rezervat na Bijelom moru.

Već smo prošli Lenjingrad. Uz prugu se ljeskaju močvare promiču rijetki borovi šumarci izrasli na tresetištima, krivudaju šumske rječice obrubljene crvenim vrbama. Tek ponekad se ukažu guste jelove krošnje, a onda opet naiđu tresetišta s kržljavim boricima. Vlak se na minutu, dvije zaustavlja na malim stanicama, gotovo zatrpanim trupcima što mirišu na smolu i opet juri sve dalje i dalje na sjever.

Iza gradića Petrozavodska krajolik se naglo mijenja: padine obrasle šumom postaju strme, ispod zelene mahovine izviruje granitno stijenje, po zemlji leže gusto razasuti mrki, krupni oblaci, a onda se šume i stijenje naglo razmiču, te bljesne plavo ogledalo malenoga jezera, a odmah zatim drugog, trećeg. A onda opet stijene i šume, šume — do samog horizonta.

Noćas je bila posljednja noć. Sada smo već u oblasti neprekidnog sjevernog dana. Jedanaest je sati navečer, a u prozor vagona još upire nisko noćno sunce. Ono kao da se zaustavilo na nebu, kao da se zamislilo gledajući zemlju i sad nikako neće da zađe.

Noćno sunce, granitno stijenje, kržljavi borici i plava, sjetna jezera — to je već pravi Sjever. Uskoro će se ukazati i Kandalakša, maleni zaljev na Bijelom moru.

Za trenutak sunce se sakrilo iza vršika šume, da domalo opet izađe. Nastupilo je jutro. Kroz vagone ide kondukter. »Kandalakša! Pripremite se! — obrati nam se u prolazu.

To je kraj našega putovanja.

Još istog dana po dolasku u Kandalakšu ukrcali smo se u motornu barku. Trebalo je da nas ona prebaci na otok gdje je bila naša istraživačka stanica i gdje su nas već nestrpljivo čekali. Prije toga smo s velikim naporom i s još većom opreznošću utovarili inkubator — napravu za umjetno leženje jaja. Bio je to velik i veoma težak sanduk. Iznutra je bio pun cijevi za toplu vodu, koja će — kad inkubator bude u pogonu — jajima zamjenjivati toplinu gnijezda. Naime, Kolja je naumio da s pomoću inkubatora leže jaja morskih pataka.

Po dolasku smo uredili naše boravište, raspremili stvari, a Kolja je, naravno, iskušao inkubator. Pokus je potpuno uspio: »umjetno gnijezdo« se dobro grijalo i ravnomjerno držalo toplinu. Tek pošto smo obavili sve te poslove sjeli smo da jedemo.

Odjednom za vrijeme jela Kolja predloži:

— Drugovi, jeste li za to da još danas potražimo pačja jaja za inkubator?

Bilo je to ono, što sam i sam želio. Jer, još nikad nisam vidio sjeverne morske patke, niti njihova gnijezda. Bez obzira na umor odmah sam pristao. I ostali su se složili s tim. Slučajno sam pogledao na sat.

— Već je deset sati, kasno je — rekao sam razočarano.

Nataša i Raja me pogledaše, pa se nasmijaše. Ah, da, sasvim sam smetnuo s uma da ovdje ljeti uopće nema noći. Nije lako priviknuti se odmah na to. Po staroj navici čovjek dijeli vrijeme na dan i noć. A ovdje je upravo divota: nisi vezan vremenom — možeš, ako hoćeš, raditi čitavih dvadeset četiri sata, a zatim u bilo koje doba legneš na meku, mirisavu mahovinu i spavaš.

Natovarili smo barku plitkim sanducima, i to tako, da gotovo sami nismo imali gdje sjesti.

— Što će nam toliko sanduka? — zapitah. — Pa ne idemo skupljati češere, nego jaja!

— Bojim se da će i to biti malo! — bilo je sve što je Kolja odgovorio.

Motor ravnomjerno zabruji. Krenusmo.

Vjetar je »predvečer«, da tako kažemo, bio utihnuo. More je bilo mirno kao ulje. Na površini ni valića, ni najmanjeg mreškanja. Sjeverna noć. Kolikogod sam je dočaravao po opisima, ipak u stvarnosti bijaše sasvim drugačija. I zaista, kakva je to uopće noć, kad sja sunce, a ptice ne spavaju. Bijeli galebovi ne prestaju kružiti nad morskom površinom. Dugokljune šljuke — kovači s piskom lete iznad glatke površine vode, sjedaju na golemo, mrko kamenje uza sam rub obale i vrebaju plijen. Uopće ih nije briga što će uskoro ponoć.

Ispred nas se uskoro ukazao šumoviti otok. Kad smo pristali i preko mokrog, skliskog kamenja uspeli se na obalu, Kolja će veselo:

— A sad juriš na jaja!

Još mi uvijek nije bilo jasno zašto je potrebno pačja jaja vaditi iz gnijezda i stavljati ih u inkubator. Zapitao sam Kolju po čemu je došao do zaključka da će inkubator bolje izleći pačiće, nego što bi to učinili njihovi roditelji.

— Ja to uopće i ne mislim! — odgovori mi Kolja. — Radi se o nečem drugom: Ako se morskim patkama iz gnijezda izvade prva jaja, one obično snesu druga. A ja bih želio da od jedne iste ptice umjesto jednog nasada dobijem dva. Prva ćemo jaja pokupiti te ih izleći u inkubatoru, a za to će vrijeme patke snesti nova jaja i same će iz njih izleći pačiće. Ako sve bude kako ja računam, udvostručit ćemo broj pačića. A to će za morske patke i njihov rod biti od velike koristi. Jer, te su ptice već jako istrebljene

— A tko će odgojiti naše »umjetne« pačiće? — upitah još uvijek sumnjičavo.

— Oko toga nećemo imati nikakvih briga — patke primaju u svoju porodicu i tuđu djecu. Uskoro ćete i sami vidjeti ovakve prizore: u zaljevu plivaju dvije, tri mame-patke, a oko njih čitav dječji vrtić. U njemu ima i velikih i malih, njihovih i tuđih pačića...

Tek sada mi je postala potpuno jasna naša zadaća. I sada ću bez i najmanje grižnje savjesti moći opljačkati pačja gnijezda. Jer, mi ćemo patkama umjesto jaja vratiti već gotove pahuljaste ptiće. A nama će leženje možda čak i bolje uspjeti nego njima. Jer, niti će nam jaja moći krasti vrane, niti će nam škoditi iznenadni mraz i snijeg, niti bilo koja druga prirodna nepogoda, od čega u ovim krajevima stradava mnogo malenih ptića.

Mislio sam da pačja jaja treba tražiti uz obalu, uz vodu. Ta, patke su — morske ptice, gdje bi se drugdje i gnijezdile!?

Ali moji drugovi starosjedioci krenuše s obale ravno u šumu.

— Da, u šumi ćemo ih tražiti! — reče mi Kolja kad sam ga o tome zapitao.

U starom jeliku smo se razišli.

Šireći rukama granje probijao sam se kroz gusti šiprag. Oborena, napola trula stabla ležala su posvuda i pregrađivala put. Napokon sam izbio na šumski proplanak, gusto prekrit borovnicama.

Na proplanak je nešto kasnije izbio i Kolja.

— A, a — borovnice! — reče on te onako u hodu raširenim prstima kao grabljama, zahvati niske žbunjiće i ruka mu je začas bila puna bobica. — Kako su samo slatke! — reče pošto ih je strpao u usta. — Nije ni čudo. Čitavu su se zimu debljale pod snijegom.

Gledao sam ne vjerujući očima: naokolo je sve bilo crveno od prošlogodišnjeg uroda. Nikoga nije bilo da se naslađuje ovom blagodati prirode.

Prišuljali smo se sasvim blizu. Sad smo već dobro vidjeli: pod gustim granjem pritajila se velika patka. Uvukla je vrat i glavu čvrsto priljubila uz leđa. Sjedi tako i ne miče se. Samo njeno oko, okruglo i živo, prati naše pokrete.

Već smo joj gotovo na dohvat ruke. Od uzbuđenja stao mi je dah. Pružam ruku kroz granje. Odjednom tresak, lomatanje krilima. Odskočih. Velika ptica očajnički maše i nastoji da se izvuče ispod granja. Kolja se nije tako lako

zbunio. Raširenih ruku, ispotičući se preko granja, pojuri za patkom. A onda je zgrabi i čvrsto je pritisne na prsa.

— Evo je! — reče mi pobjedonosno.

Lice mu je bilo izgrebeno, krvavo, ali je sjalo od zadovoljstva.

Prišao sam i razgledao pticu. A onda smo je prstenovali: stavili na nogu laki aluminijski obruč s brojem i znakom naše stanice i — pustili je.

Vratio sam se i pogledao pod jelu. Na zemlji, među travom i mahovinom, ležalo je u gnijezdu pet zeleno-sivih jaja. Gnijezdo je bilo obloženo mekim pahuljicama. Uzeo sam ih punu šaku. Eto, to su te slavne pahuljice — najlakše i najtoplije na svijetu! Nije čudo da su one na tako visokoj cijeni i nije slučajno da su odijela polarnih istraživača, pilota i moreplovaca — svih koji se moraju boriti s ljutom polarnom zimom — postavljena upravo pahuljicama morskih pataka.

Ove pahuljice zaista su čudesni proizvod prirode. Vođene nagonom materinstva patke kljunom čupaju pahuljice sa svojih prsiju i perjem oblažu cijelo gnijezdo. Kad patka, da bi našla hranu, napušta gnijezdo, prekrije prije odlaska jaja pahuljicama. Ako izostane i nekoliko sati pahuljice će jajima sačuvati toplinu. Osim toga one su odlična kamuflaža: svojom bojom štite svijetla jaja od pogleda neprijatelja.

Prije su sjeverni lovci skupljali pahuljice iz gnijezda, ali često su i ubijali patke, da bi im očupali perje. No pahuljice koje su očupale same patke, da bi njima obložile svoja gnijezda, i one što bi ih očupali ljudi s ubitih pataka, sasvim se razlikuju. »Žive« pahuljice mnogo su toplije od »mrtvih«! Uvijek me je to veselilo, jer sam u tome vidio pobjedu života nad smrću. A i može li biti drugačije? Žive pahuljice je priroda namijenila održavanju novog života, života koji se tek rađa.

Tek što smo napravili pet, šest koraka od gnijezda, — a ono u susjednom grmu ugledasmo patku. Pošao sam prema njoj, kad ispod samih mojih nogu zalamataše krila. Još jedna! Gotovo sam stao na nju. Kako se samo pritajila!

Ponovo se začu lomot krila. Gle, treća!

I vrlo brzo smo nakupili jaja, da su svi sanduci bili puni. A tek smo bili obišli rub šume.

Kući smo se vratili s velikom zalihom jaja za inkubator i s naprtnjačama nabitim skupocjenim pačjim pahuljicama.

* * *

Za mjesec dana čitava nam je kuća bila puna malih pačića. Tako smo se na njih privikli, da smo s tugom pomišljali na dan kad ćemo se s njima morati rastati i vratiti ih njihovoj braći odrasloj u divljini.

I uskoro je došao taj dan. Stavili smo pačiće u dvije velike košare i prevezli ih na njihov otok. Tamo su u zaljevu plivale mame-patke sa svojim ptićima. Čim smo naše pitomce pustili u more, odmah su se priključili jatu, a ono ih je primilo kao svoje.

Rihard Krumbholc:

OAZA U DŽUNGLI

U San Huanu smo Pit i ja nabavili čamac, nakupovali namirnica, te razne robe za trampu s Indijancima i još istog dana podigli maleno jedro i zaplovili uz rijeku Araguajo. Naizmjence smo sjedili kraj kormila, pušili — i kad nam se govorilo — pričali o svojim doživljajima. Civilizacija je brzo ostala daleko za nama.

Uskoro smo skrenuli u Rio Pedro i zatim nastavili ploviti uzvodno. Ali obale ove rijeke tako su gusto obrasle raslinjem, da se vjetar nije mogao probiti kroz zeleni zid. Do vode nije dopirao ni najslabiji dašak vjetra i jedro je nemoćno visjelo na jarbolu.

Daljnja plovidba je bila gotovo nemoguća i mi smo odlučili, da u prvom selu na koje nađemo najmimo veslače.

Dani su prolazili, ali nigdje sela. Vrućina nas je iscrpljivala. Naizmjence smo veslali od jutra do podneva. Znoj nam se potocima slijevao niz tijelo. A onda smo jednoga dana, ranije nego obično, odlučili da pristanemo. Sklonili smo se u hlad i ispekli nekoliko riba. Poslije objeda Pit

se prihvatio posla — trebalo je oprati rublje, a ja sam pošao u lov.

Probijao sam se kroz gusto obalno raslinje, kroz more boja kakve se mogu vidjeti jedino u tropskim krajevima: plameno-žuto, purpurno-crveno i narančasto cvijeće među zelenim lišćem svih preljeva. A kad bi vjetrić naletio na tu čudesnu zavjesu satkanu od lišća i cvijeća, zasula bi me kiša raznobojnih cvjetnih latica.

Kad sam se napokon probio i zašao među grmlje, odjednom sam — silno iznenađen — ugledao kolibu. Bila je to sasvim primitivna građevina podignuta na niskom kolju. Nedaleko kolibe stajao je čovjek i promatrao me. Krenuo sam prema njemu, a on se okrene i pođe u kolibu. Doviknuo sam mu i on neodlučno stane.

Došao sam bliže i tek tada vidio, da je to stari crnac. Kosa mu je bila posve bijela i kovrčasta. Pravi »Čiča Toma« — pomislio sam. Baš kao da je sišao sa slike na naslovnoj strani »Čiča Tomine kolibe«.

— To je vaš dom, oče? — upitam ga portugalski.

— Da, senjor, — odgovori crnac jasnim sjevernim dijalektom.

— Divno ste mjesto izabrali za svoju kućicu.

— Uđite unutra, senjor! Stari Simo će se veseliti.

Popeo sam se na uski obrub napravljen od kolčića isprepletenih prućem, što je okruživao kolibu. Simo opazi, da gledam, gdje bih mogao sjesti, pa donese svoju jedinu stolicu — nešto nalik niskoj klupčici. Drugog namještaja nije imao. On sjedne preda me, podvivši nogu preko noge — na način kako sjede Indijanci.

Pohlepno uzme cigaretu, koju sam mu ponudio, te odloži svoju smradnu lulu, kojom je razgonio komarce i druge sitne napasnike. Bilo je upravo dirljivo gledati kako je uživao u cigareti. Najprije ju je pomirisao, a onda s nasladom pripalio. Počeo je pričati. Saznao sam, da je još prije mnogo godina utekao s plantaža kaučuka gdje je bio rob i sklonio se ovamo u džunglu da živi u slobodi. Doznao sam da nije sam u ovom kraju. Ima tu još nekoliko koliba. Pokazao mi

je na prste: osam! Ali tamo ne žive crnci, nego Indijanci. Uto opazim da se kroz grmlje šuljaju dva čovjeka. Kada su izašli iz žbunja i krenuli prema nama, htio sam ustati, ali starac me umiri pokretom ruke i dovikne Indijancima nešto meni potpuno nerazumljivo.

I oni su prišli i pozdravili me. Činilo se ne da govore, nego da ispuštaju grlene krikove. Uskoro se pokažu još dvije polugole prilike. Očito su me Indijanci već prije promatrali i pratili.

Simo me zapita zašto sam došao u ovaj kraj i što tu tražim. Odgovorio sam mu, da plovim uz rijeku sa svojim prijateljem i da smo ovdje htjeli loviti. Simo je to preveo Indijancima, koji na to ispustiše nekoliko grlenih zvukova, očito izražavajući zadovoljstvo.

Sunce se međutim već spustilo. Izdaleka se začuje pucanj: Pit se zabrinuo za mene. Odgovorio sam mu pucnjem iz revolvera i ustao.

Simo i četvorica Indijanaca su me pratili, jer su željeli vidjeti moga prijatelja. Uskoro nakon zalaska sunca stigli smo do našeg logora.

Do kasno u noć sjedili smo kraj vatre i razgovarali. Pit je predložio Simu, da stupi u našu službu kao prevodilac. Dugo se kolebao i tek je tada pristao, kad smo mu obećali, da ćemo ga dovesti — kad god on to zaželi — do njegove kućice u selu Indijanaca Okarui.

Kad sam se ujutro probudio i pogledao iz svoga visećeg kreveta, čamac je već bio spreman za polazak. Indijanci su sjedili za veslima, a Simo se smjestio kraj kormila.

Po njegovoj uputi skinuli smo jedro i uskoro smo se uvjerili, koliko je pravilan bio njegov savjet. Neprohodna, bujna tropska šuma nadvila se nad samu vodu. U taj zeleni tunel vjetar nije mogao prodrijeti. Da se nije čulo zujanje bezbrojnih kukaca, čovjek bi pomislio, da je sva priroda začarana i da spava dubokim snom.

Pa ipak, i kroz tu zavjesu sunce je nesmiljeno peklo. Cijeli smo dan morali polijevati čamac, jer su se daske rasušile i voda je prodirala kroz pukotine. A kad je usijana

ploča sunca napokon nestala za šumom, svi smo odahnuli. I priroda je odmah oživjela, upravo kao da se probudila iz teškoga sna.

Uzduž niskih obala gordo su šetale sive čaplje i crne rode. Pojavili su se krupni bumbari i pčele, a nad tropskim cvijećem kružili su sićušni kolibrići i divovski noćni leptiri. Osobita živost bila je među krošnjama drveća, gdje su se majmuni spremali na noćenje.

Čitav taj dan proveli smo u teškoj, napornoj borbi sa šumnim brzacima. I kad god bismo odahnuli uvjereni, da je onaj, što smo ga upravo savladali — posljednji, začuli bismo šum slijedećeg.

Na jednom mjestu gotovo smo odustali od daljnjeg putovanja, jer nikako nismo mogli prevući čamac preko kamene pregrade preko koje je bučno padala rijeka. Pit je bio uvjeren, da je ova prirodna pregrada ujedno i granica područja, na koje još nije stupila noga istraživača.

To nam je ulijevalo snage, te smo nakon dva sata nevjerojatnih napora ipak uspjeli uvući teški čamac preko barijere skliskih podvodnih stijena. No, bili smo poslije toga tako iscrpeni, da smo odmah odlučili ovdje i prenoćiti.

Našli smo mjesto koje nije bilo tako gusto obraslo i izvukli čamac na suho. Dok su Indijanci pošli da nakupe drva za vatru, mi smo krenuli u lov. Nakon jednog sata vratili smo se s dvije vodene svinje. Indijanci su zajedno sa suharcima donijeli divljih banana, oraha te plodove čiremoje, što su nalikovali zatvorenim jelovim šišarkama, a srčika im je imala okus ananasa. I sve bi bilo dobro, da moskiti nisu tako žestoko navaljivali. Zato smo se veoma rano uvukli u svoje viseće krevete zastrte mrežama.

S prvim zrakama sunca ponovo smo krenuli. Sve je gušći i gušći bio splet grana, što su nadvisivali rijeku. Posvuda su visjele petlje i užeta lijana i drugih puzavica. S vremena na vrijeme čuo se pljusak — to su se krokodili bacali s obale u rijeku. Oko podneva zašli smo u područje, gdje smrdljiva voda gotovo i nije tekla. Uskoro smo ugledali stravičan prizor. Sa svih strana počele su se pojavljivati najprije

pojedinačno, zatim u grupicama, a onda na stotine — pljosnate, gadne glave. Čudovišta su svojim izbuljenim očima tupo gledala na nas. Iako je bilo šteta trošiti dragocjenu municiju, ipak smo počeli nasumce pucati u tu uskipjelu masu krokodila, ne bismo li ih rastjerali i zaštitili čamac, koji su oni mogli lako prevrnuti.

Desetak je oklopljenih repova počelo udarati po površini i voda se zapjenila, zakuhala. Ranjene krokodile istog su trena napadala njihova sabraća i brzo ih razdrla na komadiće. Poslije nekoliko minuta, kad su se prestrašeni krokodili povukli, okružila nas je mukla tišina. Mučno nam je bilo pomisliti da se pod našim nogama pritajilo bezbroj tih proždrljivih nemani.

Tišina je potrajala jedva pola sata, a onda se sve ponovilo. Opet pucnjevi, opet uskovitlana voda, pljuskanje i klokotanje, te ponovo duboka tišina.

Ali se isprepleteni svod grana prorijedio i mi smo uskoro pristali uz proplanak obasjan suncem.

Ručali smo i malo se odmorili, a onda nam je stari Indijanac Jurokon, kojeg smo jutros najmili za vodiča u selu plemena Tinčina, dao posljednje upute pred polazak.

— Ovo je početak spaljene šume i kroz ovaj će prolaz bijeli ljudi doći do sela Jukaira, koje se nalazi tamo gdje Crvena rijeka izlazi iz Crvenog jezera. Jurokon će sada napustiti bijele ljude i vratiti se u svoje selo, jer Jukairi su od davnine u neprijateljstvu s plemenom Tinčina.

I stari je Jurokon sjeo u svoj maleni čun i uskoro zašao u polutamu zasjenjene rijeke.

Gledali smo zadivljeno za njim.

— Čak da mi je život dojadio — reče Pit — tisuću bih puta razmislio prije nego što bih se odlučio, da na ovakvom malenom čamčiću prođem kroz ovu kaljužu punu krokodila.

Zatim smo i mi krenuli. Nakon sata i pol pješačenja nabasali smo na grupicu Indijanaca. Žene, što su bile u grupi, skupljale su gusjenice i slagale ih na veliko lišće. Indijanci su nas gledali radoznalo, ali nimalo ljubazno. S teškom smo im mukom objasnili, da želimo, da nas odvedu do svoga

sela. Dvije vremešne žene i jedan starac stresu na svoje lišće gusjenice, što su ih ostali sakupili, te požure naprijed. Uputili smo se za njima i kad smo došli do sela, opazimo kako nam poglavica u pratnji ratnika, naoružanih kopljima i strijelama, dolazi ususret. Na licima im se vidjelo, da se nimalo ne raduju našoj posjeti. Poglavica nam kretnjom ruke dade znak, da ga slijedimo i odvede nas do svoje kolibe, koja je stajala na kraj sela.

On i još nekoliko starijih Indijanaca sjednu pred nas, dok je dvadesetak naoružanih ratnika stajalo naokolo. Ponovo smo pokušali da se objasnimo. Pritom smo se dobrano znojili. Valjalo se služiti i rukama i nogama, jer njihov jezik ni Simo nije razumio.

Poglavica je htio znati zašto smo došli. Rekli smo, da smo slušali o ljepoti Crvenog jezera i da smo ga došli vidjeti, a usput da želimo — ako to i oni hoće — mijenjati razne korisne predmete za kože. No tek kad smo ih uvjerili, da ne kanimo dugo ostati u njihovu selu, da ćemo se vratiti Crvenom rijekom i da više nikad nećemo dolaziti u ove krajeve, oni postadoše ljubezniji.

Poslije mirno prespavane noći počeli smo ispitivati poglavicu o Crvenom jezeru. On nam je pokazao smjer, kojim moramo ići, a da ne lutamo, dao nam za vodiče svoje sinove. No jedva smo prešli trista metara, već smo izbili na obalu jezera. Sunce je upravo izlazilo i činilo se kao da izranja iz zaista crvenog jezera. Površina mu je bila visoka i strma, tako da ovdje nije bilo krokodila. Osim toga na mjestu gdje Crvena rijeka izlazi iz jezera, hučio je dva metra visoki slap, a takvu prepreku nije mogao savladati ni jedan krokodil.

Ajaci i Urova — sinovi poglavice — bace se u vodu. Iako ni Pit ni ja nismo loši plivači, s ovom djecom prirode nismo se mogli ogledati. U takmičenju, koje smo priredili, na cilj su uvijek prva doplivala braća.

Drugoga jutra u našu kolibu uđe poglavica i pozove nas u lov. Reče nam da se u takav lov ne ide svaki dan i da imamo čast da u njemu sudjelujemo. Naime, na drugoj

obali jezera lovci su naišli na nov, veliki mravinjak. Očekivali su da će uskoro tamo naići mravojed, da se naslađi kiselkastim mravima i sočnim larvama. Lovci su se spremali postaviti zasjedu, da bi se dočepali mravojedove kože i mesa.

Od toga jutra svaki dan smo išli do mravinjaka i čekali u zasjedi, ali mravojed nije dolazio.

Kad smo došli petog dana, odmah smo opazili da je oko mravinjaka nekako svjetlije. Naime, noćas je palo veliko stablo. Slomilo se pod teretom raznog parazitskog bilja. Tako se stvorio prolom u zelenom zidu kroz koji je prodiralo svijetlo. Zahvaljujući tome, mogli smo zauzeti povoljniji položaj za zasjedu, podalje od mravinjaka.

I toga smo se dana kao i obično natrljali sokom neke biljke slične aloju, kako bismo onemogućili mravojedu da nas nanjuši. Miris tog soka imao je još jednu vrlinu: razgonio je komarce, pa smo mirno sjedili u zasjedi.

Već je i podne prošlo — upravo smo ručali hladno pečeno meso i plodove, što smo ih usput ubrali — kad jedan od sinova poglavice dade znak rukom. Pogledali smo u smjeru, koji nam je pokazao, i vidjeli kako se ljulja granje. Čuli smo kako se približavaju koraci, ali mravojeda nismo vidjeli. Tek nakon nekoliko minuta primijetili smo kako iz niskog grmlja proviruje duga, uska glava. Polako se i oprezno okretala na sve strane, a onda se lagano iz grmlja ukazalo i čitavo prugasto tijelo. Mravojed je stajao desetak metara od nas, a bio je dugačak gotovo metar i tri četvrt.

Gegajući se mravojed priđe oborenom stablu. Čas tu čas tamo njegov se dugi zmijoliki jezik zavlačio u šupljine natrulog debla. A kad ga je izvlačio po njemu su bili nalijepljeni mravi, bube, gusjenice, ličinke, pauci, te svi časkom nestajali u uskom bezubom rilcu.

Odjednom iz džbuna začusmo nekakav zvižduk, a odmah zatim ugledasmo mladunče mravojeda, koje se klateći žurilo da stigne majku.

Ona se nije ni osvrnula, nego pođe prema mravinjaku koji je bio visok oko jedan, a širok tri metra. Jedno ga je

vrijeme njuškala, a onda lijenim, ali sigurnim pokretom zarine u nj svoje duge kanže i razruši ga. Sada je u akciju stupio njen zmijoliki jezik. Hitro se zavlačio u razrušeni mravinjak i sav oblijepljen mravima nestajao u rilcu.

Uto začujemo žalosni krik. Mati hitro okrene glavu. To smo učinili i mi. Mladunče je stajalo kraj stabla posve okamenjeno od užasa i ukočeno gledalo u grmlje. Pogledali smo u tom smjeru i opazili pjegastog jaguara spremnog na skok. Podigao sam pušku, da bih spasio mladunče, ali mati je već jurnula i za časak se našla između mene i jaguara. Uto jaguar skoči i zarije svoje žute očnjake u žrtvu. Za trenutak sam ga imao na nišanu, ali i mati je već pristigla i onemogućila mi da pucam. Za sekundu njene su oštre kandže strgle s jaguarova bedra dvije, pola metra duge, trake kože. Zaurlavši od bola razbojnik ispusti mladunče i ugrize za bedro hrabru majku. Ona se borila svom snagom i čupala traku po traku jaguarova pjegastog krzna, a on joj je nanosio udarac za udarcem svojom teškom šapom. Napokon, jaguaru je ipak uspjelo da se u tom strašnom hrvanju održi na vrhu. Već smo mislili da je borba odlučena, kad se iz žbunja pojavi treći mravojed i brzinom, koju čovjek ne bi očekivao od ove naoko trome životinje, baci se na jaguara.

U istom trenu poleti i desetak strijela. Indijanci skoče iz zasjede i pobjedničkim krikom sjure koplja i noževe u jaguara.

Toga dana selo je osobito radosno dočekalo lovce: iz šume su se vratili s bogatom lovinom.

Slijedećeg jutra napustili smo selo Jukaira i krenuli nizvodno prema San Huanu.

Džon Dorel:

BIO SAM U LOVU NA NOJEVE

Htio sam filmskom kamerom snimiti nandua, južnoameričkog rođaka afričkog noja. Te krupne ptice žive još u okolini sela Monasterija koji se nalazi na oko 70 kilometara od glavnog grada Argentine — Buenos Airesa.

Monasterio me podsjećao na sela-kulise, što ih podižu u Holivudu da bi u njima snimali filmove s Divljeg zapada. Četverouglaste kuće poredane su uzduž blatnjave ceste, izbrazdane dubokim kolotečinama i išarane otiscima konjskih kopita.

— Imamo li izgleda da nađemo stado nojeva i da ga snimimo? — upitao sam vodiča Rafaela.

— Možda želiš snimiti film o tome kako peoni love nojeve? — upita me Rafael.

— A kako ih love?

— Na starinski način s pomoću bola. Znaš, to su tri kugle vezane na kožnatom remenju.

— Pa naravno da želim! — kliknuo sam sav izvan sebe od radosti. — Bio bih i te kako sretan kad bih mogao snimiti takav film.

Sjeli smo u kola. Konji su nekako turobno zarzali i krenuli. Uzduž puta rasli su divovski eukaliptusi. Ispucana im je kora visjela u dugim, usukanim trakama i otkrivala blistavo bijelo ogoljelo deblo. U krošnjama eukaliptusa uzdizahu se masivne građevine napravljene od isprepletenog granja, građevine tako nalik na stogove sijena. Bila su to gnijezda ljupkih, dugorepih papagaja kvekera, ptica divnog jarko-zelenog perja. Kriješteći i ćirikajući papagaji su letjeli iznad nas da bi iznenada nestajali u golemim, »zajedničkim« stanovima.

Stigli smo do kraja duge aleje eukaliptusa i pred nama se rastvorila pampa, pozlaćena zrakama podnevna sunca. Konji su vukli kola po travi još vlažnoj od rose, vješto manevrirajući među grmljem golemog čkalja. Visoke stabljike tog bodljikavog korova izgledale su kao okamenjene i podsjećale su na neke čudesne, fantastične telegrafske stupove isprovrtane šipkama na kraju kojih se rascvao po jedan jarko-crveni cvjet. Sova močvarica, prestrašena bukom naših kola, usplahireno je lepršala pred ulazom u svoju rupu — sklonište, kao neko sivo priviđenje.

Svuda oko nas uzdizahu se poput valova maleni šumarci s iskrivljenim od vjetra stablima, u sjeni kojih su se odmarala goveda.

Daleko ispred nas, iznenada su se na svijetloj nebeskoj pozadini ukazali maleni tamni likovi. Bili su to peoni na svojim konjima. Oni su nas čekali sakupivši se u krug na jednoj nevelikoj čistini. Ušli smo u sredinu kruga i naši su konji stali, teško otpuhujući od umora. Napravili smo plan akcije; peoni će se rasporediti u dugi lanac a mi ćemo se kretati negdje u njegovoj sredini. Čim opazimo nojeve, peoni će ih opkoliti i potjerati prema nama.

Par oštrokrilih vivaka što su se svojim crno-bijelim perjem jasno isticali na zelenoj travi, pažljivo je motrio na kretanje naših kola, da se iznenada zatrči i s lakoćom vine u zrak. Odmah zatim vivci su počeli kružiti iznad nas i prodornim kricima »Tero! Tero!« na sav glas izvještavali stanovnike pampe da se približava opasnost.

Izvirivši iz kola spazio sam naše konjanike na udaljenosti od oko pola milje. Rasporedili su se u lanac i čekali da mi zauzmemo dogovoreno mjesto. Sunce je nemilosrdno pržilo i na bokovima konja jasno su se vidjele tamne znojne mrlje. Horizont je bio zastrt lelujavom zavjesom, nastalom od jakog isparivanja. Činilo se da sve što je oko nas gledamo kroz zamagljeno staklo. Rafael naglo povuče uzde i zaustavi konje.

Izašli smo iz kola. Rafael krene naprijed s malim papirnatim suncobranom u ruci, a ja za njim noseći filmsku kameru i tronožac. Moja žena Džeki ostala je u kolima. Ona je netremice gledala kroz dalekozor da bi nas odmah izvijestila o pojavi nojeva. Rafael i ja otišli smo pedesetak koraka od kola i izabrali mjesto odakle se otvarao najbolji vidik na pojas pampe, omeđen s oba kraja visokim čkaljem. Smjestio sam kameru i počeo vršiti neophodne pripreme za snimanje, Rafael je nada mnom držao suncobran kako se kamera ne bi pregrijala.

— Sve je spremno! — rekoh napokon, brišući znoj s lica.

Rafael podigne suncobran i nekoliko puta mahne. Odmah zatim začusmo povike peona i oni jedan za drugim glasno podstrekavajući konje nestadoše u guštiku. Uskoro svuda oko nas zavlada tišina.

Odjednom Džeki skine kapu s glave i počne mahati i u isto vrijeme izvikivati neke nerazumljive riječi.

Istog trena poleti novi par vivaka te počne kružiti iznad nas i prodornim kricima »Tero! Tero!« davati znak za uzbunu. Izdaleka se začuo topot konjskih kopita i uzbuđeni krik peona, a odmah zatim opazili smo i nojeve.

Nikada nisam ni pretpostavljao da se ptice koje žive na tlu mogu kretati takvom brzinom kao njihovi leteći rođaci, no toga popodneva svojim sam se očima mogao u to uvjeriti. Osam nojeva, svrstanih u klin, trčalo je iz sve snage. Njihove se noge kretahu takvom brzinom da su se stapale u nejasnu, rasplinutu mrlju. Razlikovati ih se moglo samo u trenutku kad su doticale zemlju i davale pticama novo ubrzanje. Iako su prodorni krici vivaka ispunili sve oko nas, jasno su se razabirali ritmički udari nogu o kao

kamen tvrdu zemlju. Da nije bilo tih udara, moglo bi se pomisliti da se ptice voze na kotačima. A kada su iz čkalja vičući na sav glas izjahala dva konjanika, desilo se nešto nevjerojatno. Nojevi su podvukli repove, kao da se zaštićuju od udarca — i učinivši tri golema skoka, podvostručili brzinu i uskoro nestali u daljini. Peoni su jurili za njima i ja sam vidio kako jedan od njih skida s pojasa svoje bole.

— Nadam se da ih neće tamo loviti, Rafaele? Ništa ne mogu snimiti na tu daljinu.

— Neće, ne — umirivao me je Rafael. — Oni će ih opkoliti i opet natjerati ovamo. Idemo do kola, tamo je više hlada nego ovdje.

Smjestio sam kameru u sjenu što su je bacala kola i uspeo se na sjedalo kraj Džeki.

— Što se to tamo događa? — upitah je jer za to su se vrijeme konjanici i nojevi pretvorili u jedva zamjetljive tačke na horizontu.

— Prizor je nevjerojatan! — vikala je Džeki ne odvajajući se ni za trenutak od dalekozora koji sam joj nastojao uzeti iz ruke. — Upravo nevjerojatno! Vidiš li kako trče? Tko bi mislio da mogu razviti tako silnu brzinu?!

Upravo sam silom istrgao dalekozor iz njezinih ruku i prinio ga očima. Nojevi su krivudali među džbunjem čkalja i s takvom lakoćom izmicali od svojih progonitelja da bi im na toj vještini »driblinga« mogao pozavidjeti svaki profesionalni nogometaš. Peoni su se prebacivali čas na jednu čas na drugu stranu, sabijali nojeve u stado i polagano ih vraćali na našu stranu. Napokon, nojevi nisu imali drugog izlaza nego da potrče prema nama. Kad su došli na nekih šezdesetak metara, iznenada nas opaziše, i u trenutku se, kao jedan okrenuše pod pravim kutom. Izveli su to tako složno kao da su čitav manevar tko zna koliko puta ponavljali. Peoni su im stalno bili za petama, goneći konje punim trkom tako da su im ispod kopita letjeli komadi crne zemlje. Bole su uz prodorni fijuk kružile nad glavama jahača opisujući blistave, treperеće krugove. Glasni povici, topot kopita, zvižduk bola na trenutak su nas upravo zaglušili. Konjanici projuriše pokraj nas. Jedino su vivci i dalje kružili iznad naših glava, ispunjavajući zrak svojim prodornim kricima. Džeki je o daljnjim zbivanjanjima davala reporterski izvještaj:

— Karlos i Eduardo krenuše udesno... Oni još uvijek gone stado... Aha! Jedan noj se izdvojio, Eduardo ga slijedi... Stado se raspršuje... Teško će ih sada opet skupiti... Eno, netko se sprema da baci bole... Promašio je... Trebalo je vidjeti što je izveo konj... Gledaj što radi... okreće se, trči natrag Karlos je za njim. Trče ovamo, trče ovamo...

Baš sam bio zapalio cigaretu, no odmah sam je bacio i u jednom se skoku našao pokraj kamere. Noj je jurio ravno prema nama. Karlos ga je pratio u stopu i to je, vjerojatno, tako zaokupilo pticu da ona nije vidjela ni kola, ni kamere već dalje jurila ravno na mene. Dolazila je sve bliže i bliže i postepeno isp mila cijelo staklo na tražilu moje kamere. Nije mi bilo lako pri srcu, jer što ako se dvije stotine kilograma teška ptica u punom trku zaleti u mene? Vjerovao sam u sreću i nisam skidao prsta s okidača tako da je kamera uz lagano zujanje neprekidno snimala. Uto me ptica opazi. U njezinim očima bljesne izraz zaprepaštenja. Ona naglo odskoči ulijevo te mi nestade iz vidnog polja. Ispravio sam se i obrisao znoj s čela. Rafael i Džeki su me izbuljenim očima kao u sove, gledali s kola.

— S kojeg je to mjesta okrenuo? — upitah, jer dok sam snimao nisam to mogao tačno ocijeniti.

— Evo, od ovog ovdje busena trave, — odgovori Džeki.

Izmjerio sam udaljenost od tronošca do busena — nije bilo više od šest koraka. Taj nagli skok bio je za noja sudbonosan: razmak između njega i progonitela bio je i prije malen, a sada se sveo gotovo na nulu. Karlos natjera konja da izvede nagli upravo očajnički skok, presiječe ptici put i ponovo je potjera prema nama. Fijuk bola iznenada se pojačao, i u nekoliko slijedećih trenutaka čuo sam njihov otegnuti mukli zvuk. Kožnato remenje s kuglama na vrhu proletjelo je zrakom i oplelo se poput krakova polipa oko vrata i nogu velike ptice. Noj protrči još nekoliko koraka,

remenje se stegne i on pade na zemlju lamatajući nogama i krilima. S otegnutim, pobjedničkim krikom Karlos dojaha do njega, skoči na zemlju i uhvati ga za noge. Izveo je to brzo i vješto dok se noj još nije snašao, jer u protivnom ptica bi ga mogla rasporiti svojim velikim noktom. Poslije kratke borbe noj se umirio. Rafael je od radosti skakutao po sjedalu i prodornim uzvicima javljao peonima da je lov uspješno završen. Kad su oni dojahali, svi smo se u krugu okupili oko našeg zarobljenika.

Bila je to velika ptica s jako razvijenim, mišićavim nogama. Kosti na krilima bile su, naprotiv, mekane i slabe pa su se uvijale poput mladih, zelenih grančica. Goleme oči, što su zauzimale gotovo cijelo nojevo lice, bile su zaštićene veoma dugim trepavicama kao u filmskih zvijezda. U noja su osobito izrazita bila njegova snažna stopala s četiri prsta. Srednji je prst bio najduži, a završavao se oštrim savinutim noktom. Bez obzira na to da je noj udarao nogom naprijed ili natrag, taj bi se nokat poput oštrog noža zarinuo u protivnika i zadavao mu teške rane. Nojevo perje bilo je dugačko i nalik na lišće polegnute paprati. Kad sam razgledao pticu i kad sam napravio još nekoliko snimaka, oslobodili smo joj noge i vrat od remenja. Noj je trenutak nepomično ležao na travi, a onda je poput opruge skočio na noge i jurnuo kroz gustiš sve više i više povećavajući brzinu.

Krenuli smo natrag. Peoni su smijući se i razgovarajući jahali u zbijenoj grupi oko nas. Njihovi su se ukrašeni pojasi bljeskali na suncu, a glasove im je pratilo melodiozno zveckanje metalnih dijelova na đemovima i uzdama.

Za nama se otegla beskrajna pampa pozlaćena zrakama sunca što se spuštalo prema zapadu. U daljini iznenada uzletješe dvije crno-bijele grudve, a odmah zatim začuo se ublažen razdaljinom onaj poznati glas pampe koji je upozoravao sve njezine stanovnike da se približava neka opasnost, — glas uvijek budnih vivaka. »Tero!... Tero!... Teroteroteroooooo!

Bernar Horski:

U PODVODNIM DŽUNGLAMA

Ekspedicija na jedrenjaku »Moana« isplovila je iz Sen Maloa. Užurbano pripremamo aparate. Danas ronimo.

Pod stijenjem u luci Tangera, voda je mutna — sam pijesak i mulj. A tako je hladna da mi je presjekla dah.

Sada se već mogu ogledati. O, podvodni svijet nije ovdje ni nalik onome u Sredozemnom moru: svijetlo nije tako jarko, vidik je uži, boja vode sivo-zelena. Stijenje, jame, pećine — sve unaokolo je mračnije.

Okružile su me ribe. Evo pikiraju veliki šargi. Ljeskaju im se bokovi — srebrni diskovi sa širokim crnim prugama. Njima je, izgleda, zanimljivo promatrati kako ispod naših maski izbijaju bjeličasti mjehuri zraka. Spuštamo se dublje. Još je mračnije. Ispred nas se ukazala jama. Aha, evo i domaćina. Pred samim ulazom, stoji golema kijerna. Kroz škrge nalik tanjurima lagano cijedi vodu. Mahnuo sam rukom. Veliki rep se trgne i podigne oblačak pijeska.

Kroz staklo maske vidim zubatu njušku. Ne, nije pametno već prvoga dana sukobiti se s tako golemom ribom.

Prije nego što sam izronio, ipak nisam mogao odoljeti nego ispalih harpun na šarga. Opazila je to jedna ušata. Njene krljušti bljesnuše poput srebrnog novca i ona hitro nestane u tami dubine.

Uskoro osjetih da se kočim od hladnoće pa izronih. Moji su drugovi već ležali na vrelom stijenju i grijali se.

Zatim smo našli drugo mjesto za naše vježbe. Na istočnim obalama Gibraltarskog tjesnaca, bilo je daleko bolje za ronjenje. Istina, podmorske struje su tamo jače, ali je voda toplija. Struja nas često, osobito kod rta Spartal, odvlači u stranu, i mi na kopno izlazimo na posve neočekivanim mjestima. Slabo prolazimo kada je more ustalasano. Golemi valovi šibaju tijelo, bacaju nas na stijenje pa se iz mora vraćamo s ogrebotinama, ranama, ubojima. Ali ništa zato — u našim lovačkim torbama nosimo bočice s jodom. Toliko ga upotrebljavamo da sličimo Indijancima ukrašenim ratničkim šarama.

No, slava Neptunu, more se uskoro smirilo. Voda je bistra, prozračna. Pogledam u dubinu i spazim Serža. On ratuje s velikom ražom. Teško, ubrzano diše. Prizor je veoma zanimljiv. Tamo na dubini od tridesetak metara, pritisak je veoma velik. Zato su mjehuri zraka dolje sasvim maleni. No, što se mjehurić bliži površini, biva sve veći i veći.

Da bismo bili slobodniji u kretnjama, nismo ponijeli oružje. Ovaj put smo htjeli samo promatrati. Eno zubate murine. Pjegava je kao leopard, a i narav joj nije bolja od njegove. Ribe — kao salite od gvožđa i bronce — drže se podalje od ovog opasnog razbojnika. Postrance vidim Serža kako se »pozdravlja« s hobotnicom. Poznatstvo je brzo sklopljeno i hobotnica odlazi u dubinu.

Odjednom mi nešto stegne pluća. Oho, moja boca za zrak je prazna! Da, trideset minuta je prošlo. Otvaram rezervnu bocu i lagano se dižem prema površini. Prate me dva radoznala pagara.

Mještani su nam rekli gdje se nalaze dva broda potopljena u prošlom ratu. To je kraj Herkulovih stubova, na dubini od 10 metara. Idućeg dana smo se uputili onamo. I evo tu su te zarđale olupine torpediranih teretnjaka. Sada

su njihova posada — ribe. U mrtvoj olupini buja život. Najviše je kokota u jatima od po 20 do 30 komada. Nitko od nas nije ih plašio, i oni ne napuštaju svoje zarđalo šetalište.

Idućeg dana Rože je plivao zajedno sa Seržom nad velikom podvodnom stijenom. Stoj! Pred njima se uspravio, baš kao da pleše na repu, ljepotan — skočac-zlatan! Rože zaroni, a zlatan nestane među hridima. Za trenutak s istoga mjesta ispliva sasvim drugačija riba, kao da se zlatan u sekundi uspio preodjenuti. Čak se i Rože zbunio. Ipak smo ga ubili. Snimali smo ga kolor-filmom sa svih strana, sve dok njegovo šareno ruho nije sasvim izgubilo boju.

Uskoro krenusmo na put. Ravnomjerni vjetar nosio nas je u Las-Palmas na Kanarskim otocima. Obuzela nas je neka potištenost. Sigurno zato što je more tako pusto a ni jedna riba da takne naše udice. Jata letećih riba jedino su što vidimo. A mi želimo da sretnemo kitove, ulješure, tune, morske pse, dupine. Ali — ništa.

— Čekajte! — hrabri nas Serž. — U Tihom oceanu morski psi će se motati uz samo kormilo. Moći ćemo ih rukom hvatati za repove.

* * *

Iza nas su već i Antilski otoci. No uvjeren sam da ću od sjećanja na njih živjeti do otoka Tuamotu u Tihom oceanu.

Antilski otoci... raj za podvodne lovce i istraživače... Istočno od otoka Majero, razbacano je mnoštvo podvodnih hridi i podmorskih plićina. Oni se jedva i zapažaju na morskoj površini. Hridi nose zvučno ime: »Svršetak svijeta«.

Sparno je. Teško dišemo. Jedva što smo bacili sidro, počela je tropska oluja. More se puši, šibano naletima vjetra. Pa ipak, Rože i ja zaronismo. Odozdo, površina mora izgleda kao stakleni svod, s kojeg se rasipa mutna, nejasna svjetlost. Čak i u dubini čuje se šum kiše. Ovdje, svega nekoliko metara od ustalasane površine, pred nama se rastvorio čudesan svijet oblika, boja i pokreta. S neba ovamo ne prodire ni jedna zraka svijetla, a ipak sve se ljeska

i blista. Na tisuće riba — modrih, zelenih, žutih, zlatnih, ljubičastih, crvenih, narančastih; s prstenjem, tačkama, mrljama, crtama, šarama. A sve se one guraju, sudaraju, miješaju. Unaokolo bujno raslinje treperi kao nojevo perje na lahoru.

»Svršetak svijeta!«... Da je onaj koji je dao ime ovom divnom kraju zavirio u njegove podvodne tajne, sigurno bi ove hridi nazvao — »Početak života«.

Odmah iza grebena o koji su bijesno udarali zapjenjeni valovi, velike su dubine, a more je tako modro. Tu smo, loveći ručak, pogodili jednu veću ribu. Gotovo istovremeno pojavila su se i četiri morska psa. Mrka trouglasta peraja jednog od njih dodirne mi nogu. Okrenem se iznenađen i odskočim. Morski pas se također trgne pa se sav izbezumljen nagna u bijeg u nevjerojatnoj cik-cak liniji. Zanimljivo! Znači li to da se morski psi boje čovjeka? Ali, odakle im onda ona odlučnost i brzina kad nas napadaju?

Zanimljivo je i ponašanje opasne ribe barakude koju smo danomice ovdje posvuda susretali. Jednom sam stajao u vodi do pojasa i držao se za rub čamca. Puška mi je ležala na plitkom dnu. Zaronio sam da je uzmem, a ono na dva metra od mojih nogu pliva barakuda! Lagano se primicala rastvorivši ralje. Zgrabio sam pušku i harpunu joj ispalio ravno u glavu. U jednom zamahu pogođena je riba iskočila iz vode istrgnuvši mi pušku iz ruku. Serž je u trenu ocijenio položaj, zaronio i poslao drugu strijelu u barakudu. Izmjerili smo mrtvog razbojnika. Metar i pol!

Ali, nikada neću zaboraviti što smo doživjeli ovdje u vodama oko grebena »Svršetak svijeta« na svega 200 metara od našeg broda.

Bilo je to pred večer. Vraćali smo se prema obali kad Rože na pjeskovitom dnu ugleda divovsku ražu s poput noža oštrim zupcem na repu. Bez predomišljanja, Rože je uhvati za kraj repa. Ona je učinila samo lagani pokret kao da želi otjerati napasnika.

Da je snimimo, bilo je već kasno. Počeh dozivati Serža i Pjera. Oni dojure čamcem pa zajednički krenusmo u napad. Serž je prvi ispalio harpun. Raža se trgne a željezna

šipka pukne kao slamka. Jednim udarcem krila, raža se oslobodila naših strijela i »poletjela« prema pješčanoj uzvisini što se nazirala u daljini. U polutami predvečerja, ovaj let sivog čudovišta izgledao je upravo fantastičan. Iznenada raža naglo zaroni. Mi za njom držeći uzicu vezanu za slomljenu harpunu. Raža se naglo okrene — vidio sam njene oči kako me streljaju — a onda nagli trzaj, i najlon provjeren na težini od 170 kilograma nije izdržao. Raža se oslobodila i nestala u daljini.

* * *

U Tihom smo oceanu. Zamislite da je na ovom mjestu u pradavna vremena nastao vulkan. Zatim se on počeo gasiti i u njegovo je ognjeno ždrijelo iznenada nahrupila voda. Šiknuo je oblak pare i vulkan se ugasio. More se smirilo oko njegova vrha, a ljudi su ovaj hridinasti prsten nazvali otok Tonga.

Bacili smo sidro. Posvuda tišina. Činilo se da ćemo i mi i naš brod ovdje biti dobro smješteni i zaštićeni. Modra površina zaljeva bijaše glatka kao zrcalo. Na obali je bujalo vodeno raslinje, trava i čudno neko mrko bilje, ispod kojeg je voda bila mračna i crna.

Poslije objeda, krenuo sam sa Žanom da izvidimo vanjsku stranu otoka. Obala se tamo strmo rušila u mračni ponor. Zaronili smo. Odjednom, Žan počne mahati rukama. Osvrnem se i — ugledam čudo: uza strmu padinu plivalo je u pravilnom poretku dvanaest manti. Naprijed, odvojena od ove karavane, lebdjela je ista takva samo upravo gigantska riba. To je manta — majka vodila svoju djecu. Kao da se pokoravaju nekom za nas nečujnom ritmu, mladi su izvodili iste pokrete crnim velikim perajama tako nalik krilima. Mante su plivale u dubini i već su prolazile ispod nas.

Brzo smo se dogovorili pokretima ruku.

»Ti ćeš, Bernar, snimati kino-kamerom, a ja ću vas sve zajedno fotografirati.«

Zaronili smo dublje. Red mališana odmah se poremetio. Mati, međutim, nije još ništa opazila. Primakao sam joj se

toliko da sam mogao dodirnuti njena crna leđa. Tražilo na mojoj kameri je zahvatilo samo dio njenog golemog tijela. Poviše mene čulo se tiho zujanje Žanove kamere. Dok sam tražio što pogodniji kut za snimanje manta me osjetila. Voda se uskomešala. Riba jurne u stranu. Kovitlac vode me odbaci natrag. Duboko udahnem i jurnem u potjeru za njom. Odjednom...

Prema meni je plivao morski pas. Protrnuo sam od užasa: bio je to morski pas — tigar. »Ovo je kraj!« — sijevnulo mi je u mozgu.

Znam li danas uopće reći što sam radio u tom času? Vjerojatno sam vikao, udarao rukama, puštao iz boce mjehure zraka. Napokon sam spazio da se tigar sporije primiče. »Možda ću se izvući?« — javio se u meni zračak nade.

Kao da procjenjuje što ću učiniti, tigar je za trenutak zastao u nedoumici. Zatim se okrenuo, napravio krug i ponovo jurnuo na mene. Prikupivši posljednju snagu, ponovo sam pribjegao svojim jadnim obrambenih sredstvima. I — dogodilo se čudo. Tigar se, čini se zbunio pa je nagnuo u bijeg.

Već sam rekao da morski psi nisu strašni. Tako i jest. Ali, tigar je nešto drugo. Srećom, susret je s njim tako rijedak.

Da sam pri tom susretu imao barem kakvo oružje, položaj bi bio sasvim drugačiji. Ali, naći se okom u oko s takvim čudovištem, a imati samo kameru u rukama, zaista je strašno. No ipak, ovaj je susret bio koristan. Na temelju vlastitog iskustva mogu sada tvrditi da se tigar-ljudožder zbunio od krikova, mjehura zraka, naglih pokreta i — pobjegao.

Sutradan, kada smo ponovo ronili s vanjske strane otoka, bojao sam se više od svega da ne zaostanem za prijateljima. Srećom, moga tigra nije bilo. Od starih znanaca, sreli smo samo odred manti-mališana. No, danas su plivali sami, bez mame.

Potrošili smo na njih i posljednji metar filmske vrpce. Valjalo je na površinu.

Rolf Blomberg:

SUSRET S AFRIKOM

Kada mi je bilo devetnaest, dvadeset godina, htio sam pod svaku cijenu krenuti na kakvo veliko putovanje, a najviše od svega su me, naravno, privlačili tropski krajevi.

U to sam doba stavio u novine oglas pod krupnim naslovom: »U AFRIKU«. U tom se oglasu govorilo, kako sam spreman prihvatiti bilo kakav posao, samo da dospijem na crni kontinent.

Afrika je tada bila za mene najegzotičniji i najneobičniji kraj na zemaljskoj kugli. Ali moj je oglas ostao glas vapijućeg u pustinji. Uzalud sam čekao — nije došla ni jedna ponuda.

Nakon nekoliko godina umjesto u Afriku krenuo sam na otok Galapagos i u Južnu Ameriku. Zatim su došla druga putovanja — u Indoneziju, Australiju, pa ponovo u Južnu Ameriku.

Zrak Afrike udahnuo sam tek onako na prolazu, kad sam se — putujući za Indoneziju — kratkotrajno zadržao uz obale sjeverne Afrike i u Sudanu.

Međutim, s vremenom sam izgubio volju da organiziram ekspediciju u Afriku. Činilo mi se, naime, da je taj dio

svijeta već toliko istražen, opisan i proučen, da bi u njemu bilo teško otkriti nešto novo, nešto zaista zanimljivo.

Konačni, smrtonosni udarac mome zanimanju za Afriku nanio je jedan Englez, koji mi je rekao, da Afrika danas nije ništa drugo, nego veliki zoološki vrt. Osim toga je tvrdio, da u Africi ubiti slona nije nimalo teže nego u Engleskoj ubiti kravu.

Ipak, kad mi se u proljeće godine 1956. potpuno neočekivano pružila prilika da otputujem u istočnu Afriku, pokazalo se, da moj interes za crni kontinent nije potpuno ugasio. On je samo tinjao, pritajen pod pepelom, i sad je ponovo buknuo.

Mislio sam: »Napokon će se ostvariti mašta moje mladosti, napokon ću se naći oko u oko s divljim životinjama Afrike«. I obuzelo me takvo oduševljenje, takvo nestrpljenje pred polazak, kao da mi je ponovo bilo dvadeset godina.

Moj prvi utisak o Africi — »pravoj« Africi nije, međutim, bio nimalo upečatljiv. Kasno navečer poletjeli smo iz Kaira prema Najrobiju — glavnom gradu Kenije. Odmah sam zaspao u svom udobnom naslonjaču i probudio se tek kad mi je stjuardesa dotakla rame i rekla:

— Stegnite zaštitni pojas. Spuštamo se.

— Kamo? — pitao sam još sanjiv.

— U Najrobi, naravno.

Kakvo razočaranje. Sasvim drugačije zamišljao sam susret s Afrikom. Ne jednom slušao sam i čitao priče putnika, koji su na ovoj liniji preletali afrički kontinent. Koliko su toga čudesnog oni vidjeli iz zraka — pustinje, planine i savane, jezera i rijeke, stada slonova i bivola, crnačka sela... A ja nisam vidio ništa. Čitav put od Kaira do Najrobija, pola Afrike, ja sam prespavao. Istina, noću ionako nisam mogao mnogo toga vidjeti, ali onih sat, dva od svanuća nepovratno sam izgubio.

Najrobi je lijep grad. Smješten na visoravni, oko 1700 metara nad morem, okružen plavičastim bregovima. Klima je prijatna. Grad je pun života, šarenila i suprotnosti. Na ulicama vidiš ljude svih rasa: crne i bijele, Indijce i Arape.

Mnogo je divnih parkova i vrtova. Arhitektura je veoma raznovrsna: goleme, raskošne zgrade, većinom ultramodernog stila, i obične kolibe, crkve i džamije... U Najrobiju Afrika se susreće s Istokom i Zapadom.

Pred večer sam se uputio do jednog Nijemca — majstora za prepariranje divljači lovačkih trofeja. Čuo sam da je on izvanredni poznavalac istočne Afrike. Nije ga bilo kod kuće, no jedan me je od njegovih radnika, mladi, srdačni crnac, pozvao u radionicu. Tu sam se po prvi put susreo sa životinjskim svijetom Afrike. Po zidovima su visjele glave lavova, nosoroga, bivola i antilopa, posvuda su ležale lubanje, skeleti, kosti. Sa svih strana gledale su me staklene oči raznih veličina i boja. Desetak domorodaca je bilo zaposleno punjenjem trupova i prepariranjem koža. Ovamo, dakle, dospijevaju trofeje, koje će uskoro ukrašavati stanove hrabrih lovaca.

Lov na divlje zvijeri je ono glavno, što privlači turiste u istočnu Afriku. Iz Najrobija svakodnevno kreće u lov na stotine lovaca. Ovdje se bez prestanka prodaju dozvole za odstrel; veliko mnoštvo trgovina bavi se samo time da oprema lovačke ekspedicije. Sijaset je »white hunters-a« (bijelih lovaca), koji vode turiste željne lova. Sve je to upravo savršeno organizirano: u lov se putuje udobnim automobilima, živi se u komfornim šatorima, lovci se kupaju u kupatilima, piju hladne napitke, jedu odabrana jela. »Bijeli lovci« rade sve moguće da njihovi klijenti ne trpe nedostatak udobnosti i da se do mile volje nalove. Uvijek su spremni da priskoče u pomoć u teškim trenucima, da pošalju odlučni smrtonosni metak u slučaju da klijent promaši, što se — usput rečeno — veoma često i događa.

Kada sam se vraćao, udarila je kiša. Uskoro se pretvorila u strašan pljusak, tako karakterističan za trope. S neba su se rušili potoci vode, koji su zaglušno bubnjali po krovu automobila...

Navečer sam bio pozvan k jednoj švedskoj obitelji.

— No — zapitali su me — kakvi su vaši prvi dojmovi?

— Teško je to reći. Ima i plusova i minusa.

— Uskoro će biti gomila plusova. Ovo je divna zemlja. Pogledajte — reče moj sunarodnjak i pruži mi album.

Bio je pun sjajnih fotografija — pejsaža. tipova ljudi, životinja.

— Divan snimak — rekao sam pokazujući izvanrednu fotografiju velikog lava.

— Već sutra možete napraviti isto takav snimak — odgovori moj subesjednik.

— No, baš »sutra« neće valjda biti moguće. Mislim ostati u Najrobiju samo dva, tri dana.

— Snimak je napravljen svega dvadesetak minuta od centra grada.

— Onda to nije divlji lav?!

— Divlji, nego što?! Vi ste vjerojatno čuli za Nacionalni park nedaleko grada. Najdivniji je to nacionalni park na svijetu. Odvezite se sutra tamo. Vidjet ćete mnogo zanimljivih stvari.

Poslušao sam savjet. Tako je došlo do mog pravog susreta s Afrikom, susreta o kojem sam toliko maštao.

Kako je dobro što sam idućeg jutra rano ustao. Dan će, bar je tako izgledalo, biti divan. Izašlo je blistavo, crveno sunce i sve su ptičice Najrobija veselo cvrkutale. Šofer, koji me je čekao pred hotelom — debeo, razgovorljiv crnac — dobro je govorio engleski.

Kada smo izašli iz grada, svratio mi je pažnju na ogradu od bodljikave žice.

— Da ljudi i domaće životinje ne bi ulazili u park, a divlje zvijeri odlazile u grad. Ipak, ograda uvijek ne pomaže. Jednom se desilo, da je lav zašao čak u predgrađe. Kakva je panika nastala!

Nakon dvadesetak minuta vožnje skrenuli smo na put, što je vodio u Nacionalni park. Prošavši nekoliko stotina metara, auto je stao pred vratima na kojima je bila ploča s natpisom:

NACIONALNI PARK NAJROBI

MI NE MOŽEMO DIVLJE ZVIJERI ŠTO ŽIVE U NAŠE DOBA SMATRATI SVOJIM VLASNIŠTVOM I POSTUPATI S NJIMA PO NAŠOJ VOLJI! MI SNOSIMO ODGOVORNOST ZA NJIH PRED ONIMA KOJI ĆE ŽIVJETI POSLIJE NAS!

NJEGOVO VELIČANSTVO KRALJ GEORG VI.

Razumne su to riječi. No kako se one provode u djelo? Sa zabrinutošću se čovjek pita: nisu li afričke divlje zvijeri osuđene na propast? Mnogim krupnim zvijerima prijeti istrebljenje, a nije malo vrsta, koje su već potpuno uništene. Na primjer: berberski lav, nekoliko vrsta antilopa, zebra Berčela i druge. Posljednjih desetljeća stotine tisuća životinja ugiba od bolesti spavanja. Naravno, mnogo je učinjeno i za zaštitu divljih zvijeri. U raznim oblastima Afrike osnovani su golemi nacionalni parkovi i rezervacije, uvedeni su stroži zakoni i propis za lov i zaštitu životinja. No hoće li te ogromne zabrane uvijek postojati? Hoće li se u njima moći sačuvati životi zvijeri?

Uplatio sam 5 šilinga i dobio tamnoputog vodića. Krenuli smo.

Pred nama se otvorila golema ravnica s tu i tamo razbacanim gomilama žbunja i osamljenih stabala. Nebo je sjalo plavetnilom, a u daljini nad plavičastim vrhuncima gomilale su se grudve bijelih oblaka. Iako je bilo rano, sunce je žestoko palilo.

Vozili smo se svega nekoliko minuta, kad šofer uspori i reče:

— Pogledajte nalijevo, bvana.

Jedva sam povjerovao svojim očima! Svega 25 do 30 metara od automobila, kraj skupine bagrema, stajala je žirafa i mirno nas gledala. Živa žirafa! Kakav prizor! Čak kad sam stajao pred Empajr stejts bilding-om u Njujorku ni-

sam bio tako zadivljen kao sada pred tom veličanstvenom životinjom. Prije sam viđao žirafe samo na slikama, u kinu, zoološkim vrtovima i prirodoslovnim muzejima. No sve to nije bilo ono pravo, nie bilo ni slično ovome sada. Činilo mi se da je preda mnom neka pojava iz priča, neka od životinja iz zemlje bajki. Velika pjegava žirafa stajala je potpuno mirno; njene oči gledale su nas prijazno. Zaboravio sam sve na svijetu i očaran nisam mogao odvojiti pogleda od nje. Ali uto se u meni probudio fotograf i ja sam grozničavo počeo tražiti aparat.

Šofer se smješkajući okrenuo prema meni:

— Ne treba žuriti, vidjet ćemo još mnogo žirafa.

»Možda je tako — pomislio sam. — Ipak, baš ovu žirafu moram slikati. Ona je važnija od svih ostalih. To je moj prvi susret s jednom afričkom životinjom na afričkom tlu. Naprosto je nužno da je slikam.«

I kad sam napokon ugledao žirafu kroz stakalce foto-aparata te škljocnuo okidačem, osjetio sam veliku radost i zadovoljstvo.

Šofer je htio krenuti, no zamolio sam ga da pričeka — nisam se mogao nagledati ove divne slike: čudesna životinja kao iz priče, zeleni bagremi, crvena zemlja, plavo nebo, ognjena kugla sunca, ljubičaste sjene... Ova mi se slika zauvijek usjekla u sjećanje.

A na zemlji još ima ljudi, koji mogu pucati na žirafu! Jedan je lovac ovako pisao o lovu na žirafe:

»Tko može bez dubokog unutrašnjeg uzbuđenja gledati kako ova velika, plemenita i potpuno bespomoćna životinja stoji zatjerana u klopku, kako se okreće i čeka svoga progonitelja bez glaska, bez pomisli na bijeg, kako suze teku iz tamnih, krotkih očiju, kojima po ljepoti nema ravnih na svijetu?«

Na sreću, danas je po mišljenju lovaca, čak i onih najpohlepnijih za trofejima, nedostojno ubijati žirafe.

Uskoro je žirafi dosadilo da nas gleda i ona je spokojno počela brstiti lišće s vrha stabala. S vremena na vrijeme ipak je pogledala prema nama ne prestajući žvakati, a zatim se okrenula i polako dostojanstvenim korakom otišla.

Nastavili smo put i za kratko vrijeme vidjeli mnogo toga upravo čudesnog.

Evo preko staze je pretrčalo stado zebra. No to nisu bile onakve zebre kao na slici u čitankama, nego zebre pune snage i života.

Prošli smo mimo stada gnua, koji kao da su mješavina bivola i konja. Kada smo se primakli, oni su spustili glave i nagnali u bijeg brzinom pravog sprintera.

Evo pred nama su ponovo zebre, a zatim gazele — elegantne, graciozne, bajoslovno lijepe.

U daljini se ukazao čopor hijena kraj trupla neke životinje. Hijene su kidale strvinu, a gladni lješinari su sjedili na pristojnoj udaljenosti i čekali na svoj red.

Sve je bilo kao u snu. Činilo mi se, da je Najrobi veoma daleko, da sam napustio grad i civilizaciju prije mnogo mjeseci... Eto, to je ona prava Afrika o kojoj sam toliko maštao!

»A hoću li vidjeti lava?« — javila se u meni misao.

— Simba. Lav. — obratio sam se svome vodiču. — Što mislite, hoćemo li vidjeti lava?

On je odgovorio brzo i s mnogo riječi, ali ništa nisam razumio, jer govorio je na svahili jeziku, univerzalnom jeziku istočne Afrike. U pomoć mi je pritekao šofer:

— Uvjeren je da ćemo vidjeti lava! Sinoć je bio ovdje sa čuvarom parka. Naišli su na nekoliko lavova, koji su kidali antilopu. Pokazat će, gdje je to bilo. Misli, da su lavovi još uvijek tamo.

— Idemo ravno onamo — rekao sam.

Ipak, uskoro sam morao zamoliti šofera, da ponovo zaustavi kola. Ugledao sam drugu čudesnu sliku. Nojevi!

Oni su isto takva čudesna pojava među pticama, kao što su žirafe među sisavcima. U mnogome noj je na svijetu jedinstven — to je najveća ptica, a trči brže od svih životinja. Osim toga, nijedna se ptica ne može pohvaliti takvim velikim gnijezdom kao noj. Svaka ženka snese od 14 do 20 jaja. No kako svaki mužjak ima po nekoliko ženki, sve one snesu jaja u isto gnijezdo, a to je zapravo jama u pijesku, tako da se u njemu nađe po 60 jaja. Jedan je pri-

rodoslovac naišao na gnijezdo u kojem je bilo čak 94 jajeta!

Priča se, da nojevi u slučaju i najmanje opasnosti skrivaju glavu u pijesak. Nojevi, koje sam vidio, nisu to uradili. Očito, ova priča o nojevima — kao i mnoge slične — samo su plod fantazije.

Jedan istraživač Afrike ovako je objasnio ovo u svijetu tako rasprostranjeno mišljenje: nojevi se hrane travom, pa stalno hodaju spuštene glave. Izdaleka to izgleda kao da su glavu sakrili pod zemlju. To je objašnjenje i po mome uvjerenju potpuno ispravno.

Odjednom sam ugledao nešto, od čega mi je brže zakucalo srce.

— Stoj! Gledajte! Leopard! Ne, dva, su, čak tri!

To je bilo nešto potpuno nepredviđeno. Jer čovjek može vidjeti leoparda zaista izvanredno rijetko.

I lice šofera se oteglo od iznenađenja. No moj je vodič zatresao glavom.

— To nije leopard — reče on, — to je čita.

Šteta. No ipak zanimljiv susret. Sreli smo geparde, hitre stepske lovce. Nalik su leopardima, samo što su im noge duže, tijelo kraće, a glava manja.

Odlučili smo da pojurimo za njima i da im se približimo toliko, da ih mogu slikati. Oni su, po svoj prilici, bili u lovu, jer su išli za stadom antilopa. Za razliku od leoparda gepardi love uglavnom danju. Jasno sam ih vidio kroz dalekozor — hitre, spretne, tako vitke. No teren je bio valovit, i to nas je omelo u našoj namjeri. Morali smo prekinuti potjeru.

— A sad je preostalo da vidim lava — rekao sam.

Bio sam uvjeren, da ću ga vidjeti. Jer ovdje ništa više nije bilo nemoguće.

Prošli smo 7 do 8 kilometara, kad je vodič dao znak šoferu, da vozi prema padini na kraju koje je tekao potok. Njegove visoke obale bile su zarasle neprohodnim šipragom. Bilo je veoma teško probijati se kroz njega.

Gledao sam na sve strane kroz dalekozor, ali ništa nisam vidio. No... Čekaj!... To je nalik... Da, to je lav! Od sil-

nog sam uzbuđenja uhvatio vodiča za ruku i pokazao mu smjer, gdje je — kako mi se činilo — u žutoj travi promakao kralj životinja. Vodič je potvrdno kimnuo, široko se osmjehnuo i rekao:

— Simba.

Dohvatio sam fotoaparat, izgarajući od nestrpljenja. Približili smo se tom mjestu. Sad sam već jasno vidio, najprije jednog, a zatim i drugog. To su bile lavice. Uto ugledam lavića. A evo i treće lavice! I četvrte! Četiri lavice i dva lavića. Jedna je lavica mirno stajala i gledala prema nama, a zatim je zijevnula. Druge su ležale i drijemale. Lavići su se igrali kao mačići. Smjestile su se na niskom brežuljku obraslom kratkom žutom travom i mi smo mogli dobro vidjeti sve što su radili. Naokolo su ležale oglodane kosti antilope, ostatak jučerašnje večere.

Lagano smo se približili na udaljenost od osam do deset metara. Tada se još jedna lavica podigla, pogledala nas, zarežala iskezivši zube i švignula repom po zraku. No na to je utrošila, izgleda, i suviše snage — bila je vrućina a želudac je bio pun — i ona je ponovo legla, iako nije skidala pogleda s nas. Lavići su se nastavili igrati koturajući se po travi. Približili smo se još dva, tri metra. Sad, činilo se, lavice na nas više uopće nisu obraćale pažnju.

Poznato je da lavovi, kao uostalom i druge divlje zvijeri, ne mare za automobile. Ali u času kad čovjek izađe, valja se čuvati. Nego što! Nisu ovo pitomi lavovi!

Pucati iz automobila na svu je sreću zakonom zabranjeno. Onaj koji hoće pokazati svoje lovačko umijeće mora izaći iz automobila. A za to treba imati željezne živce i veliko lovačko iskustvo.

Prosjedio sam vjerojatno sat, dva gledajući lavove. Oni su se rastezali na suncu i igrali. Uspio sam napraviti čitavu seriju snimaka. No kada je došao još jedan automobil i zaustavio se s druge strane brežuljka, lavovi su se podigli i lagano pošli prema grmlju.

Na povratku smo neočekivano naišli na još jednu lavicu. Mirno je spavala u travi. Prošli smo svega na 5 metara od nje. Nato se podigla i sjela, upravo kao velika, umiljata

mačka i pogledala nas. A zatim se udaljila. Činilo mi se kao da joj je pogled govorio: »Nigdje nemaš mira od tih dosadnih automobila«.

Nikada neću zaboraviti ovu prvu vožnju po Nacionalnom parku. Za njom su došle druge, ne manje zanimljive. Broj fotografija je rastao i rastao. To, o čemu su mi govorili, pokazalo se istinito: Najrobi je najdivniji nacionalni park na svijetu! I zato neka postoji još mnogo i mnogo godina!

Alan Maršal:

POSLJEDNJI NAPAD

Kuća doktora Krukšena stajala je na uzvisini oko pola milje od velikog sela plemena Kikuju. Trpezarija je bila isturena u široku ravnicu obraslu bodljikavim grmljem i drvećem mimoze.

Dan je bio vruć, kroz prozore je kuljao vreli zrak. Doktor je sav zabrinut mislio na žetvu — već dva mjeseca nije bilo kiše, i zemlja se isušila kao kost. Njegov šesnaestogodišnji sin Bil, stajao je kraj prozora i uživao u pejsažu što se pred njim rastvorio.

Pogled je bio zaista izvanredan. One malene sive mrlje kraj pojilišta su zebre, a tamne pruge pod drvećem mimoza vjerojatno stada drugih životinja, što su se zbile u jedinu, sasvim usku hladovinu. Uzme li očev dalekozor, možda će vidjeti jesu li to žirafe, nojevi ili antilope.

S ovog prozora već je triput vidio lavove i dvaput bivole. Jednom će vidjeti — vjerovao je — i nosoroga, inače veoma rijetkog u ovom valovitom kraju.

— Tata, veliki lav sa crnom grivom opet je ugrabio kravu u selu. Pričao mi je Fundi. Odlučili smo, da mu postavimo zasjedu.

— Mislio sam, da ne voliš pucati u lavove — reče otac.

— I ne volim. Ali ovaj stari lav sebi i suviše dozvoljava.

— Dobro, samo budi oprezan.

Pred veče Bil i Fundi sjedoše u zasjedu napravljenu od bodljikavog granja. Prije su na desetak metara od čeke postavili mamac — uginulu zebru.

Čisto, prozračno afričko nebo malo je poblijedilo, a na njemu kao na pozadini jasno su se isticali tamni obrisi strvinara. Privučene mamcem ptice su posjedale po grmlju, ali na mračno tlo prikriveno sjenom nisu se usuđivali spustiti.

Zabacivši glave, s repovima što su se vijorili na vjetru, projuri stado zebra. Još maloprije one su polumrtve od žege drijemale u hladu pod drvećem.

Odjednom strvinari poletješe. Jedan marabu, što je sjedio na visokoj grani, prodorno grakne, zatim zalamata krilima i također se izgubi u sumaglici.

Dječaci pritajiše dah. Sa svih strana pojaviše se nekakve sjenke s tijelom nagnutim jako prema zadnjim šapama.

One se odmah baciše na mamac, kao da je pred njima bio živi protivnik, a oni da su smjeli napadači, a ne hijene. U sumraku činilo se to kao borba sjenki.

Preko mjeseca su se navukli tanki oblačići, sjenke se rasplinule, a boje ugasile. Mračne spodobe su se sudarale, odbijale, pa opet jurnule jedna na drugu, a krici su svjedočili o žestokoj borbi za svaki zalogaj.

Iznenada glasovi naglo umuknu. Hijene su se pritajile u travi kao kameni kipovi. Zatim jedna zacvili, kao da ju je netko udario i životinje se razbježaše.

— Simba! — prošapće Fundi.

Iz sjene izađoše tri lava. Mjesec je ponovo izašao i sada ih jako osvjetljavao. Istupili su smjelo, veličanstveno.

Bil je bio zadivljen. Daleko ih je više volio vidjeti ovakve, u punoj snazi, nego mrtve ispružene na travi. No, ako je među njima Crna griva, on će pucati.

I on uzme tešku pušku i dade znak Fundiju, da ih osvijetli, baterijom, kako bi mogao nanišaniti.

Lavovi se nisu pomakli s mjesta, samo su podigli glave. Jedan je držao šape na prugastom zebrinom tijelu, druga su dva bila malo postrance. Bil je jasno vidio njihove velike pametne glave, čelične mišiće, napete pod glatkom, smeđom kožom, vidio je svu njihovu snagu, moć, ljepotu.

— Ne pucaj! — prošapće Fundi. — Crna griva nije među njima.

— Ugasi svijetlo — odgovori Bil.

Kad se baterija ugasila, a krajinu opet osvjetljavao samo mjesec, lavovi uzmaknuše.

Ali, odmah su se i vratili. Valjda su osjetili, da je noć doba njihova gospodstva, a oni da nisu antilope, nego lavovi. Počela je gozba.

Suprotno od hijena lavovi se nisu tukli za plijen. Čulo se samo kako kidaju meso s kostiju i razdiru ga svojim jakim očnjacima.

Od napregnutog gledanja u tamu Bilu se umoriše oči. Načas kao da je zadrijemao.

Osjetio je samo kako ga Fundi gurka laktom. Instinktivno pograbi pušku i ponovo budnim očima pogleda oko sebe. Na zemlji su ležali oglodani ostaci zebre.

— Što je bilo, Fundi?

— Ne znam! Lavovi su pobjegli!

— Pobjegli? Znači već su se nasitili.

— Ne, nečega su se uplašili!

— Što može poplašiti simbu u stepi?

Ako je zaista to, što ih je jedino moglo poplašiti, onda se i Bil toga bojao. Osjećao je kako mu se steglo grlo, kako mu žmarci prolaze leđima. A što je bilo najgore, uplašio se i Fundi. Bil je to odmah opazio, a od njih dvojice Fundi se rjeđe plašio.

— Slušaj — šapne Fundi.

Nešto im se približavalo. Nešto teško i snažno. Čuo se tresak. Nešto je lomilo granje, kršilo grmlje. Nekakvo jarosno biće, koje ne pazi na što staje.

— Tambu? — jedva čujno zapita Bil. Urođenici su mu pričali, da su jednom davno ovuda prolazili slonovi.

— Ne, neće biti! — odgovori Fundi. — Možda je to bivol, ali mi se ipak čini, da nije. Pripremi se.

Bil skoči na noge, da bi u slučaju nužde mogao pucati preko četiri stope visoke ograde zaklona.

Kroz granje se probijala golema sjenka. Uputila se ravno prema njima. Bila je premalena da bi bila slon, a opet prevelika za bivola makar je veoma nalikovala na njega.

Bila obuzme osjećaj, sličan užasu: nikako nije mogao odrediti kakva je to životinja pred njim! Uto Fundi uzbuđeno šapne:

— Kifuru!

Bil se tako iznenadio, da je gotovo i zaboravio na opasnost. Davno je već maštao o susretu s kifurom, a sada, kad je napokon taj susret postao stvarnost, možda će ga u obrani morati i ubiti.

Nosorog je izašao na čistinu. Bio je u punom svijetlu mjesečine. Obrisi njegova masivnog tijela bili su upravo fantastični, kao da se pojavila neka pretpotopna životinja. Jasno su se vidjela njegova dva roga od kojih je jedan bio dug pune dvije stope. Nosorog spusti glavu, tako da mu je rog stršio naprijed poput koplja i počne toptati na mjestu. Osjetio je nešto u blizini pa se spremao na napad.

Bil je odlučio da riskira i da ne puca odmah. Bilo je to opasno, jer ako oklopljeno čudovište jednom jurne, teško će ga moći zaustaviti. A nije bilo ni nade da bi se mogli izmaći iz ovog četiri stope visokog čeka od bodljikavog granja. A ni laka rana sigurno ga ne bi odvratila od napada. Zato, kolebajući, Bil ipak skine pušku i dade znak Fundiju da upali bateriju. I sad se desilo ono, što je crni dječak nazvao sudbinom.

Fundijeva je ruka zapela za jednu granu i snop svijetla nije pao na nosoroga, nego na maleni grm tridesetak koraka od njega. Kad je ugledao ovako iznenada osvijetljeni grmić, nosoroga je obuzela jarost. Frkćući kao lokomotiva, on se naglo okrene i strelimice jurne na grm. Uto svijetla

nestane. Kifuru nije mogao shvatiti što se dogodilo. Stao je, ogledao se, ne bi li gdjegod opazio svoga neprijatelja. I tako se div našao u vlasti malenog, slabašnog Fundija.

On ponovo upravi mlaz svijetla, ali ovaj put na mlado stablo kojih četrdesetak stopa od njihove zasjede. Kifuru ga je odmah napao i neprijatelj je začas nestao, zgažen. Zatim Fundi osvijetli jedno debelo stablo. Ali kifuru je dosadila borba s ovakvim protivnikom, koji se čas pokazuje ovdje, čas tamo. Ojađen on se bučno probije kroz grmlje i nestane.

* * *

Drugoga je dana Fundi — majstor za tragove — našao mjesto gdje je kifuru pasao. I otada su dva dječaka odlazila tamo gotovo svaki dan.

Pritajeni u grmlju oni su satima gledali kako on pase ili spava u hladovini sličan ogromnoj svinji. Oduševljavali su se njegovom snagom — što je za njega bilo slomiti ili izrovati zajedno s korijenjem kakvo mlado stablo?

Ali najviše od svega ih je zabavljala njegova neiscrpna svirepost. Uvijek je tražio bilo kakav povod za kavgu. Jednom su vidjeli kako je jurnuo na stado bivola — bilo ih je više od deset — i začas ih nagnao u bijeg. Drugi put su vidjeli kako mu se s puta sklanjaju lavovi. S istom jarošću je napadao sve, pa čak i sasvim malene životinje.

Uskoro je počeo period kratkih pljuskova i Bil se bojao da će se kifuru vratiti u kraj iz kojega je zbog suše morao privremeno otići.

Ali iznenada je iskrsla nova, daleko veća briga. Kuhar je donio vijest, da su putem od Najrobija prošla tri kamiona s dvojicom bijelaca i zaustavila se kod izvora Mamba. Prema opisu Bil je odmah znao, da je jedan od njih Frenk Luis, ovdašnji lovac i vodič. Drugi je sigurno bio kakav bogati lovac, što je ovamo u Afriku došao po trofeje. No, najgore je tek dolazilo. Naime, kuhar je rekao, kako mu je jedan od nosača iz ekspedicije pričao, da su lovci u ovaj kraj došli radi nosoroga.

Kad je to čuo, Bil je odjurio Fundiju, da se s njime dogovori kako bi mogli protjerati kifurua i tako ga spasiti od lovaca.

— Najprije moramo do logora, da vidimo što namjeravaju — predloži Fundi.

Bil je zamolio oca, da mu posudi kamiončić i već za desetak minuta bili su kod izvora Mambo. Lovce su zatekli za doručkom.

Kad ih je Frenk Luis ugledao, radosno reče:

— Baš vas i trebamo. Bil, ovo je mister Voren iz Sjedinjenih Država. Njemu je za muzej potreban jedan nosorog samac. Čuli smo da se jedan skiće ovuda.

— Mislite li da ih ovdje ima? — zapita Bil, kao da o nosorogu prvi puta čuje.

— Siguran sam. Nedavno su ga vidjeli na pojilu u podnožju Tui Kilama. Kažu, divan je to egzemplar. Odmah ćemo u potragu. Ja ću istočno od Tui Kilama, a mister Voren će s jednim nosačem zapadno. Možda nam možete štogod savjetovati?

Bil je brzo i hladnokrvno ocijenio položaj. Glavna opasnost bit će od mistera Vorena, koji ide na zapad, a baš tamo su jučer ujutro vidjeli nosoroga.

— A zašto mister Voren ne bi pošao s nama? — zapita Bil umjesto odgovora. — Mi poznajemo svaku stopu u ovom kraju i sigurno ćemo ga naći samo ako je tu.

Luis je malo kolebao, ali mister Voren je odmah pristao.

I tako su se uskoro njih trojica iskrcali iz kamiončića na mjestu gdje su počinjali stjenoviti brežuljci. Nakon pola milje pješačenja Bil je shvatio, da vodi jednog od najsposobnijih lovaca, kojeg je ikada sreo. Osim toga mister Voren je bio i prirodoslovac, koji je volio i razumio prirodu. Zanimao se za svaku, pa i najsitniju životinjicu, koju su sretali putem, osluškivao glasove ptica, htio da odgonetne svaki trag, a pušku nikad nije podizao.

Bil ga je poveo kroz korito usahlog potoka do visoravni obrasle bodljikavim gustišem, tamo gdje je znao da nosorog nikada ne zalazi. Ali jedva što su prešli desetak koraka po visoravni, Bil začuje znak. To je Fundi, koji je malo dalje obilazio grupu drveća, slomio suhu granu. Bio je to ugovoreni signal. Naglo se okrenuo i stotinjak metara nalijevo usred grmlja ugledao nešto nalik na veliki mravinjak.

Ipak, mislio je, sve još nije izgubljeno. Vjetar na visoravni često mijenja pravac i možda neće nosorogu odati prisutnost ljudi. Ali nosorog uto skoči i počne ljutito frkati. Ne, vjetar mu ovaj put nije bio saveznik.

Voren potrči naprijed, očito da bi ga bolje vidio. Većina nosoroga, osim onih krajnje glupih ili krajnje ratobornih, iskoristili bi tu priliku i utekli. Ali ovaj nosorog nije bio od takvih! Tutnjeći počeo se probijati prema njima.

Jedan za drugim odjeknuše dva hica. Ali kifuru nije ni pao ni pobjegao. S istom jarošću učinio je još desetak koraka. Bil nije vjerovao svojim očima: kako je Voren mogao promašiti tako ogroman cilj! No, on je ponovo punio pušku!

Ono, što se zatim dogodilo, Billu se činilo, da je vidio u nekom grozničavom snu. Vorenova se puška zaglavila. On je užurbano petljao oko nje. A kifuru je spustio glavu, gromko frknuo i jurnuo u napad.

Sav zadivljen gledao je Bil tu snagu, brzinu, ali istovremeno već je mušica njegove teške dvocijevke bila na plećima nosoroga. Nanišanio je brzo i tačno i opalio.

Bila je potpuna tišina kada je došao do mrtvog nosoroga. Voren je mirno stajao pokraj njega, ali ga nije gledao. Sav zadivljen upro je oči u Bila i rekao:

— Veoma mi je žao, sinko! Znaj, pucao sam u zrak. Htio sam ga poplašiti, otjerati. Trebao sam ranije shvatiti... u pogledu tebe i nosoroga, htio sam reći. Razumio sam to tek kad sam ga vidio. Zaista, imao si se čime oduševljavati!

Edison Maršal:

NA AFRIČKOJ SAVANI

U našem porodičnom arhivu čuva se moj prvi pismeni sastav, što sam ga napisao kad mi je bilo šest godina. I dandanas čini mi se on tako izražajan, zgusnut i pun osjećaja. Evo tog remek-djela.

»Lavovi su zli. Lavovi su svirepi. Lavovi jedu ljude«.

Da, uvijek sam maštao o lavovima, o Africi u kojoj oni žive među kamenim brežuljcima i love u žutoj, visokoj travi.

No kada sam se odlučio da krenem u Afriku, nije to bila samo želja, da uđem u trag lavu, da ga sretnem i, možda, ubijem, nego — prije bih rekao — želja lovca-početnika, koji je nakon postignutih uspjeha u šumama i tundrama Sjevera htio da se proslavi i na drugom kontinentu.

U Najrobiju i njegovoj okolici živjelo je nekoliko bijelih lovaca čije je stalno zanimanje bilo da pripremaju lovove i u njima budu vodiči turistima-lovcima.

Doznao sam za jednog Amerikanca — Čarlsa Kotara, bivšeg lovca na slonove kosti, a sadašnjeg vodiča po istočno-afričkoj visoravni, te mu javih dan svoga dolaska.

Određenog dana sišao sam iz vagona u Najrobiju, glavnom gradu Kenije.

U prvi mah sam se razočarao. Dočekao me iscrpljen, vremešan čovjek, koji je usto još i šepesao. Da, bio je to Čarls Kotar. Reče mi, da je upravo prebolio crnu groznicu i da ga je napao leopard kad je zadnji put posjetio savanu, no da se sada već potpuno oporavio.

Kako će me — mislio sam — ovaj iscrpljeni starčić voditi kroz afričke savane i neprohodne šikare?

Ali već uskoro počeo sam u njegovim očima opažati živahni bljesak: ne, nisu to bile oči iscrpljena starčića!

Kada smo se počeli spremati na put, Kotar je iz dana u dan radio sa sve većim poletom. Imao je manje od šezdeset, ali je izgledao mnogo stariji. No kad se nečim oduševio, on je sa sebe naprosto skidao teret — godina. Tako je bilo i sada — jer, pružila mu se mogućnost da ponovo krene u savanu.

Među našom prtljagom nije bilo ni stolića za čaj, ni kreveta za rasklapanje, ali nismo zaboravili ništa, što je bilo važno i zaista neophodno. Sve je bilo pripremljeno veoma pažljivo i potpuno je odgovaralo i najsitničavijim zahtjevima.

Osobito su mi se naoko sviđali momci iz našeg odreda. Bilo ih je dvanaest — sve majstori za lov u savani i poslove u logoru. Svakome sam platio šiling na dan, a njihovom vođi V'Kambi, koji je ujedno bio i moj nosač oružja — dva šilinga.

Kada ulazite u suhu, suncem oprženu savanu, što se širi odmah iza grada, stupate ravno u Veliko carstvo životinja. Ovdje više nećete sresti čovjeka, susrest ćete samo divlje zvijeri. Idete od jednog divljeg predjela do drugog, od jedne travom zarasle ravni do druge. Iz bodljikave šikare upadate u niske šume mimoza sa spljoštenim vrhovima; satima se probijate kroz beskonačno tamno-zeleno čekinjasto žbunje donga, koje se pruža sve do horizonta, žbunje što ga urođenici nazivaju — modrim. Nigdje na kugli zemaljskoj ne možete vidjeti ništa slično tome — toliko žbunja, koje raspaljuje maštu lovca.

Napokon smo uspjeli naći mjesto za logor: među bodljikavim grmljem skrivalo se srebrnasto vrelo. Isprva smo mislili, da je fatamorgana! Svježe vode nismo vidjeli od Najrobija!

Uskoro je titravo plamenje s dviju vatara prekrivalo crnim lakom kožu crnaca, kadgod bi se oni pojavili u njihovoj blizini, poigravalo se na svježe oguljenoj ovčjoj koži, što je visjela s grane mimoze.

Kotar je ovdje izgledao sasvim drugi čovjek — dobrih desetak godina mlađi nego u gradu. Kretao se lako i živahno, stalno oštro motreći žbunje. Kad ga je čovjek ovakvog gledao, osjećao je u njemu nešto veličanstveno.

Spustila se noć, na nebu se pojaviše zvijezde i Afrika je počela s nama razgovarati na svom čudnom jeziku, jeziku koji tako uzbuđuje.

Još sam ga sasvim slabo razumio i Kotar mi je bio tumač. Ono čudno blebetanje, što je do nas dopiralo sa svih strana, bilo je glasanje čopora šakala, prigušeno ridanje — slično plaču malog djeteta — potjecalo je od lisica, dugi krik, što je ledio krv u žilama, bio je nastup zbora hijena. Ti zastrašujući glasovi dolazili su već iz svih pravaca, kao da su zvijeri postepeno stezale obruč oko našeg logora. S vremena na vrijeme nekakav otegnuti uzdrhtali vapaj prelazio je u zvukove nalik luđačkom hihotu i sve češće te su nevidljive i u tami još više zastrašujuće zvijeri slijevale svoje krikove u čudesnu divlju pjesmu, koja je na slušaoca ostavljala teški, sumorni utisak.

Iznenada, dostigavši vrhunac, divlja je muzika naglo prestala. Stari Kotar podigne svoju sijedu glavu pažljivo osluškujući.

— Čujete? — tiho me zapita.

— Ne, ništa ne čujem.

Tišina što nas je sada okruživala bila je tako duboka, kao što zna biti zimi u zavejanim šumama Sjevera.

— Slušajte pažljivo!

Napregnuo sam sluh i uhvatio muklo rikanje, što je dolazilo iz velike daljine.

— Stari lav — samac u noćnom lovu... reče Kotar. —

Lavovi nisu životinje obične vrste, kao na primjer slonovi. Ima u njima nešto posebno. Ne čudim se, da su se kraljevi i osvajači uvijek uspoređivali s lavovima.

Kotar je podigao čvrstu, žilavu ruku i zaklonio oči od bljeska vatre.

— Lovio sam lavove. To je jedan od malobrojnih događaja u mome životu, koji bih želio opisati. Vi ćete ih također loviti, uskoro, prije nego što se pojavi mjesec. Tada ćete saznati, što znači pogledati u njegove strašne oči među kosmatom grivom. I nemojte misliti, da vas lav ne može rastrgati — on je sposoban da to učini. Ne događa se to često, tek s vremena na vrijeme, no i to je dovoljno, da održi svoj glas — kralja džungle.

Prestao je govoriti i šutio je neko vrijeme, a zatim promrmlja:

— Simba!

Bio je to urođenički naziv za lava i ta je riječ za njega očito krila u sebi dubok smisao.

U lov smo obično odlazili ranim jutrom, oko podneva se odmarali, predvečer ponovo lovili sve do zalaza sunca. Već smo se navikli da na našem kamiončiću vozimo ravno po travi, sve dok ne bi našli kakvo prikladno mjesto za lov. Tu bismo se onda iskrcavali i čitavo područje obilazili pješice. S osmatračnice — kakve gomile kamenja ili vrha brežuljka — vidjeli smo uvijek mnogo životinja — od desetak pa čak do hiljade — uglavnom zebra i antilopa. Ponekad sam htio pucati na neke vrste antilopa radi njihove divne kože i rogova, ali sam se suzdržavao: ustrijeliti ma koju od ovih životinja bilo je tako lagano, da su lovački trofeji već samim tim gubili na vrijednosti! Istrebljivati bilo bi nečovječno, lov je gubio svoj sportski smisao i ja sam pucao samo onda, kada nam je bilo potrebno meso.

Pravi, veliki lov još nije počeo. Prvi znak po kojem se moglo zaključiti, da nas očekuje štošta, bile su tamnosmeđe sjenke, koje su promicale žbunjem. Kotar ih je prvi opazio tumarajući šikarom. Potrčao je ne bi li ih vidio još jedamput, a onda me pozvao glasom promuklim od uzbuđenja.

— Vidio sam lavicu, s njom je sigurno i lav. Idite tamo, prema onom prorеđenom žbunju i čekajte! Pokušat ću ih uplašiti i natjerati prema vama.

Što sam brže mogao potrčim prema mjestu, koje mi je pokazao Kotar. V'Kamba je potrčao za mnom noseći moje oružje.

Tamo gdje je šikara prestajala, a u žbunje se uvlačio jezičak ravnice obrastao gustom travom, našao sam prikladno mjesto, odakle sam imao pregled nad okolicom u krugu od dvadesetak metara. Oko dvije stotine metara od mene — suviše daleko, da bih mogao računati na njegovu pomoć u slučaju nevolje — Kotar se žustro probijao kroz grmlje grdeći na sav glas. Odjednom u čestaru se začuje šušanj, a zatim još jedan mnogo bliže. Još prije minutu, dvije bio sam ugodno uzbuđen, sad sam odjednom osjetio strah. Što sam pažljivije motrio čistinu između mene i tamnog žbunja, strah je bivao sve veći. Bila je to neizbježna kriza, koju mora preživjeti svaki lovac-novajlija.

Lav, koji je još uvijek bio izvan kruga vidljivosti, očito je stao i osmatrao, da bi zatim jednim skokom iskočio iz žbunja. U tom sam trenu poželio, da sam bar malo dalje odavde.

Iznenada se začuje lomljava granja. Brzo sam koraknuo natrag i odmah osjetio bol u vratu — posljedicu napetosti živaca. U idućem trenu pojavio se lav, ali ne na ivici šikare, nego ravno preda mnom. No, nije krenuo prema meni, nego polako i dostojanstveno pošao u stranu.

Ugledavši ga obasjanog suncem, jakih, izbočenih mišića, odahnuo sam kad sam vidio, kako mu nije stalo da se sa mnom ogleda. Zadovoljan podignem pušku i opalim za njim. Ne vjerujem, da sam pažljivo gađao, pa čak ni to, da sam uopće gađao, tako sam bio sretan što sam prevladao mučnu krizu straha.

Idućeg trena opet sam u šikari opazio micanje nečeg smeđkastog, što se čudno isticalo među zelenilom. Zatim je tamo nastalo komešanje i slika se preda mnom izmijenila! Lav je nestao, ali tamo gdje se završavala šikara sada je stajala lavica. Čini mi se, da sam je ugledao istovremeno

kada i ona mene. Od prestrašenog bjegunca u hip se pretvorila u zvijer, koja je osjetila, da je pala u klopku. Nekoliko brzih, mišićavih pokreta i tijelo joj je izmijenilo izgled. Nije izgubilo gipkost, ali je sada ličilo napetom luku. No, to nije bio samo luk, u njemu je bila i strijela.

Pogled uperen u mene gorio je mržnjom. Noge je jedva pomicala, rep joj je bio ispružen, tvrd kao od lima. Spustila je glavu: znao sam — spremna je za napad.

Bez obzira na to što je čitavo moje biće zahtijevalo da što prije prekinem ovo stanje opasnosti, nisam si mogao dozvoliti da pucam prije nego što pažljivo ne nanišanim. Obično je jedina kazna za promašaj — gubitak lovine. Bilo je nešto sasvim drugo kada sam pucao na grizlija ili na onog mog prvog kanadskog medvjeda — promašaj me mogao skupo stajati. No, dok je grizliju za napad trebalo bar nešto vremena, sada je odluka trebala pasti ne za sekundu, nego za tren.

Nanišanio sam brzo, koliko je to samo bilo moguće. A sreća je novajliji bila sklona pri tom prvom kritičnom hicu u Africi. Lavica je bila sasvim blizu, jasno sam je vidio na mušici. Nisam se odmah dosjetio, da se ne smije gađati u glavu ili prsa — griješka koju nijedan iskusan lovac neće učiniti. Tek sam u posljednji tren prenio mušicu na prednji dio tijela, koje je već bilo napeto i spremno na smrtonosni skok. Povukao sam obarač i lavica se, posrnuvši, opruži po zemlji.

Pobjednički sam kliknuo, a zatim pred sobom ugledao V,Kambu čudno sivog lica. Čvrsto mi je stisnuo ruku. Kotar je žurio k nama. Još prije nego što je stigao, vratila mi se sposobnost da sve oko sebe vidim onakvim kakvo jest. Zeleno žbunje, smeđa savana, tamnozelene mimoze više nisu poigravali preda mnom u nekom čudnom divljem plesu, nisu izgledali izobličeni i rasplinuti, kao što se to vidi u snu.

Kotar i V'Kamba progovoriše nešto na suahilskom jeziku.

— V'Kamba mi reče, da ste pucali veoma brzo — preveo mi je Kotar. — Jedva da se uspio uplašiti!

Nisam tako mislio. Činilo mi se, da je trajalo beskrajno dugo.

Georgij Skrebicki:

ZIMOVALIŠTE NA KASPIJSKOM MORU

U nacionalni park na obali Kaspijskog mora stigao sam polovicom decembra. Kod nas gore u Podmoskovlju već je davno carovala zima: šume i polja zasuti snijegom, vode okovane ledom. A ovdje zimi ni traga. Pod nogama meka, suncem obasjana zemlja, a tamo iza stanice ljeskalo se more.

— Da li me tko čeka? — mislio sam pomalo zabrinut, jer do poluotoka Sara, gdje se nalazila uprava nacionalnog parka, trebalo je prijeći preko nekog prokopa, što — naravno — nije bilo moguće bez čamca.

Bojazni je nestalo čim sam izašao iz vagona. Čekao me je član uprave — preparator Serjoža.

Nakon kratkotrajne vožnje ribarskim čamcem, te četvrt sata drmusanja u kamiončiću, stigli smo do zgrade uprave. Čim sam se smjestio u dodijeljenoj mi sobi, pošao sam s nadglednikom Volođom, da razgledam okolicu.

Odmah iza kuće zašli smo u gusto šipražje, probijali se oko jedan kilometar te izbili na obalu širokog zaljeva. Očarao me prizor, što sam ga ugledao. Svuda, kamo god je sezao pogled, površina je vode bila prekrita pticama. Najviše je bilo pataka. Čitava jata crnjela su se na vodi ili se uz

zvižduk podizala u zrak, da se malo dalje ponovo spuste, ostavljajući za sobom brazdu na mirnoj, glatkoj površini.

U plićaku uz samu obalu trčale su raznovrsne šljuke. Osobito su bile privlačne one crno-bijele, sa kljunom u obliku šila. Ali njihov kljun nije bio ravan ili lagano savinut prema dolje kao u ostalih vrsta šljuka, nego obratno: bio je svinut prema gore! Dok sam ih gledao ovdje uz obalu, uvjerio sam se, da im je upravo takav oblik kljuna najprikladniji za spretno kopanje po mekom mulju.

Daleko od obale na pješčanim sprudovima bijeljeli su se pelikani. Golema jata gusaka također su se odmarala na pijesku.

A što je ono ružičasto tamo u daljini, kao da se gomila pijeska izdigla iz plićaka? Pogledao sam dalekozorom i veoma se iznenadio ugledavši ne pijesak, ružičast od sunca, nego velika jata flaminga. Gusto su se zbili u gomilu i gotovo nepomično stajali u plićaku. Glave su im bile spuštene, očito da su naišle na dobro lovište.

— Kako da im dođemo bliže, da bi ih mogao bolje vidjeti? — zapitao sam svoga vodiča.

— Nemojte biti nestrpljivi, — odgovori on spokojno. — Ne samo da ćete ih vidjeti izbliza, nego ćete ih imati čak i u rukama.

— Kako to »u rukama«? — nisam shvatio. — Ne bih želio da pucamo na njih!

— Pa i nećemo pucati. Jednostavno ćemo ih uhvatiti, prstenovati i pustiti.

— A tako, to je nešto drugo!

Volođa pođe obalom, te iz jedne malene zemunice izvadi dvije vreće. Zavirio sam u njih. U jednoj su bila klupka tankog užeta, a u drugoj — kolčići, zašiljeni s jednog kraja.

Natovarili smo vreće u čamac i krenuli prema jatu flaminga.

Čim smo se približili, ptice su poletjele i nestale u daljini. Ali to nije nimalo zbunilo Volođu.

— Flamingo se hrani uvijek na istom mjestu — reče on. — Vidjet ćete, sutra ujutro opet će biti ovdje.

Kad smo stigli do plićaka, počeli smo postavljati veoma jednostavne zamke. U dno smo čvrsto zabijali kolčice, od jednog do drugog razapeli uže, ali tako, da je slobodno visjelo u vodi. Predvečer je čitav plićak bio isprepleten.

— No, eto, gotovi smo! — reče moj vodič. — Sutra samo treba doći i prstenovati!

Ali ja nisam više želio samo to. Htio sam vidjeti kako će ptice pasti u zamku.

Zato sam se odrekao udobnog kreveta i tu na sprudu podigao kolibicu od trske. Volođa mi je pomogao, a zatim sjeo u čamac i otišao.

Ostao sam sam. Sam u noći u zaljevu, gdje zimuju milioni ptica, što ovamo dolijeću iz raznih krajeva naše zemlje. Kako to opisati? Kako dočarati ovaj neopisivi, neusporedivi noćni žagor, koji se ne utišava ni za sekundu? Usred tog žagora čas tu čas tamo odjekuje pojačano graktanje, piska, gakanje, čuje se lepet nevidljivih krila, da se sve to opet izgubi, potone u sveopćoj graji. Prolazi ona u valovima kao vihor preko zaljeva, zatim se poput njega naglo stiša, tako da se u kratkotrajnoj tišini ponovo razabiru pojedinačni glasovi ptica, što drijemaju polubudno...

Uspavali su me ti zvuci, a kada sam se prenuo iz sna, već se počelo daniti. U sumaglici rane zore opazih, da od stepe nailazi veliki tamni oblak. Što je dolazio bliže, bivao je sve tamniji. Uskoro se nebo nad mojom glavom zacrnjelo od pataka, što su se s noćne paše vraćale na svoja dnevna boravišta.

Izašlo je sunce, dunuo vjetrić. Površina mora se naježila. Načas je, kao što to često biva u zoru, sve naglo utihnulo. A onda usred te tišine naglo odjeknuše jaki, melodiozni glasovi nalik na trubljenje lovačkih rogova. Pogledao sam prema istoku i nad samom površinom spazio šestero labudova. Lijeno su mahali svojim velikim, bijelim krilima. Letjeli su od obale prema otvorenom moru. Pratio sam pogledom te divne ptice sve dok nisu nestale za zlatnomodrim horizontom.

Odmah zatim pojavio se ružičasti oblačak. Bili su to moji jučerašnji znanci, crveno-crni flamingosi. Zakružili su nad zaljevom i spustili se na plićak. Zamro sam od uzbuđenja. Da li su se spustili na mjestu, gdje smo sinoć postavili zamke? Izdaleka to nisam mogao vidjeti.

No uto jedan flamingo podigne glavu i nekako čudno mahne krilima, kao da mu nešto smeta. Zatim zakorači u stranu i pokuša poletjeti, ali uzalud. Što se više otimao, sve se više zaplitao. A onda se umirio, ogledao naokolo i kad je vidio da jato spokojno traži hranu, ostao je mirno u nekom čudnom položaju zavaljen u stranu.

Najradije bih mu odmah priskočio u pomoć, ali nisam imao ni čamca ni prstenja. A osim toga valjalo je pričekati neće li se uhvatiti još koji.

Nisam dugo morao čekati. Uskoro se zapleo drugi, pa treći. Ali ovaj samo jednom nogom, pa se počeo svom snagom otimati, dok mu napokon nije uspjelo da se oslobodi. No pritom je podigao takvu galamu, da je poplašio čitavo jato, koje se podiglo i odletjelo do susjednog plićaka.

Uskoro zatim stigao je i Volođa. Uskočio sam u čamac, te smo obojica zaveslali prema zarobljenicima. Nije ih bilo lako osloboditi. Kad nam je napokon uspjelo razmrsiti užad, uzeo sam flaminga u ruke i, kao što mi je to jučer Volođa obećao, do mile volje ga se nagledao. Zatim smo im stavili prstenje na nogu i pustili ih na slobodu. Poletjeli su ravno prema svome jatu, ali još se dugo nisu mogli primiriti, nego su galsno i uznemireno gakali i kružili nad plićakom.

Povadili smo kolčiće, smotali užad i zaveslali. Ali ne prema obali, nego popreko zaljeva. Tamo iza rta, što se nazirao u maglici, ribari će — rekao mi je Volođa — toga jutra vaditi ribu iz mreža. I on me vodio, da i to vidim.

Kad smo zašli za rt ugledao sam kućice ribarskog zaseoka. Na obali ribari su se upravo spremali na polazak.

Pozdravili smo se i uskoro zajedno krenuli.

Nakon prilično duge vožnje počeli smo se približavati prvom kotlu — mreži, zategnutoj među jakim kolcima. Već izdaleka vidio sam na njima mnoštvo crnih ptica. Činile su

mi se kao vrane, no kad smo došli bliže, vidio sam da su to kormorani.

— Uh, prokletnici! — ljutito reče stari ribar. — Sigurno su nam polovicu ribe požderali. Neće oni da je love po moru, nego je jednostavno vade iz naših mreža.

— A zar ništa ne možete protiv kormorana? — upitah.

— A što? Plašimo ih puškama, ali slabe koristi od toga. Nije to kao u šumi! Ovo je otvoreno more. Vidjet ćete, neće nas pustiti na puškomet. A čim odemo, oni su opet tu.

Zaista, čim smo se približili na stotinjak metara, kormorani su se preselili na kolce drugog, daljeg kotla.

Za razliku od kormorana ribarima nije bilo tako jednostavno povaditi ribu iz kao soba velikog kotla. Male mreže — meredovi nisu tu mogle pomoći. Da bi dobili ulov, ribari su najprije morali stegnuti mrežu. Zato su kotlu prišli sa dvije strane, olabavili užad i počeli podizati prednji kraj mreže. Tek kad su tako ribu stjerali u samo dno ove velike vreće, mogli su je grabiti malim mrežama. I uskoro se na dnu čamca ljeskala i praćakala prva lovina.

Prikupivši ulov i ponovo zategnuvši mreže, krenuli smo prema slijedećem kotlu.

— Gle, kormoranima dolaze pomoćnici! — osmjehne se jedan od ribara i pokaže na more.

Pogledao sam u smjeru, koji je pokazao i ugledao jato krupnih ptica. Letjele su u pravilnoj formaciji, vratove savili, a naprijed isturili svoje ogromne kljunove.

— Pelikani! — s ogorčenim prizvukom reče stari ribar. — Veliku nam štetu i oni nanose. Rastjeraju svu ribu!

— Ali je zato majstorski love! — umiješa se drugi, mladi ribar. — U njih je, znate, kao neka »ptičja zadruga« — nasmije se on. — Kad polaze u lov, rasporede se u polukrug i počnu po vodi udarati krilima. Tako straše ribu i gone je prema obali. Kad ribu pritjeraju u plićak — počinje gozba. Vidjeli ste kakve vreće imaju pod kljunom? Hvataju ribe kao mrežama!

— Napast je to, prava pokora — opet će ogorčeno stari ribar.

— Reci to Nikitiču, pa ćeš čuti!

— Ma što Nikitič! Govorim o ozbiljnim stvarima, a ono kod njega samo je igrarija!

— Što je s tim Nikitičem? Zašto se u njegovu prisustvu ne smije grditi pelikane? — zainteresirao sam se ja.

— Kad se vratimo, otiđite do njega — reče mladi ribar, on će vam najbolje sve sam ispričati.

Nestrpljivo sam čekao povratak. I kad smo pregledali sve mreže, povadili svu ribu i došli na kopno, odmah sam se uputio Nikitiču. Pred kućom, za koju mi rekoše da je njegova, ugledah starčića potpuno bijelog, istog kao onaj iz Puškinove »Bajke o ribaru i ribi«. Prišao sam i pozdravio.

— Zdravo da si, dobri čovječe! Otkuda? — baš kao u pričama odzdravi mi starčić.

Sjeo sam na klupu, te mu ispričao, što sam o njemu čuo od ribara.

— Svi se smiju meni, starcu. Ali neka, neka se šale. Nema zla od smijeha i veselja.

— A zašto se, djedice, smiju? Ne razumijem!?

— A, eto, što sam uzeo pomoćnika!

— Pomoćnika? Kakvog?

— Hajde sa mnom pa ćeš vidjeti.

Starčić otvori vrata i ja uđoh za njim u dvorište. Tamo su šetale dvije guske, pijetao s kokama, a među njima se gegao golemi pelikan.

— Eto, to je on! Djeca ga nazvala Pilja! — nasmije se starčić i pogladi pelikana po glavi.

— Sve razumije mudrac. Samo što ne zna govoriti. No, što je, hoćemo li na ribu? — produži on, obraćajući se pelikanu.

A on nato zakorači i raširi kljun.

— Pokazuje, da bi htio ribe — objasni starac.

Zamolio sam ga da i mene povede u lov.

— Samo hajde, zadivit ćeš se! — rado pristane starčić. I on uzme vjedro sa sitnim ribicama, dohvati prutić i potjerana pelikana prema obali. Usput mi ispriča, da je prije tri godine spasio pelikana, izliječio mu slomljeno krilo i potpuno ga pripitomio. Isprva pelikan ga je samo pratio u ribolov. No jednom je u selo došao neki stručnjak za ribogojstvo i on je Nikitiču ispričao, da u Japanu love ribu uz pomoć pripitomljenih kormorana. Na vrat im stavljaju prstenje, da ne bi mogli progutati lovinu.

— Kad sam to čuo — živahno je pričao starčić — i ja sam svome pelikanu napravio okovratnik. Isprva je bio jako nezadovoljan, pokušavao ga je skinuti, ali se privikao. Otada dobro ide naš zajednički posao.

Slušajući starčića nisam ni opazio, kad smo došli na obalu. Ukrcali smo se u laki ribarski čamac, a pelikan zaplivao ispred nas kao izvidnica. Prešli smo oko pola kilometra, kad odjednom pelikan jurne naprijed, hitro zagnjuri glavom u vodu i nešto ščepa. Kad je izvukao glavu iz vode, u vreći pod kljunom bacala se neka krupna riba. Nikitič mirno zavesla prema njemu, bez ikakvih ceremonija otvori mu kljun i izvadi lovinu. Zatim iz vjedra zagrabi šaku sitnih riba i baci ih pelikanu u kljun. On ih časkom proguta — ogrlica mu za sitne zalogaje nije smetala — zadovoljno zatrese glavom i nastavi lov.

Kući smo se vratili tek predvečer. I to s obilnom lovinom.

— Ne treba mi boljeg pomoćnika od Pilje. Oni neka se samo smiju. A ja ti kažem — nema pametnijih ptica od pelikana! — rekao mi je Nikitič na rastanku.

Evgenij Spangerberg:

AUTOMOBILOM KROZ PUSTINJU

Nakon nekoliko dana priprema, krenuli smo iz Ašhabada. Naš automobil podiže sitnu prašinu i bez smetnji napreduje, najprije kao stol ravnom pustinjom uzduž hrpta Kopet-dag, a zatim naglo skreće na jug, prema tajnovitim brežuljcima Bathiskog rezervata.

Već drugi dan putovanja nasmiješila nam se sreća. Ako na čitavom ovom krstarenju Turkmenijom bude tako, ekspedicija — u kojoj je naša grupa prirodoslovaca trebala prikupljati rijetke pustinjske i stepske životinje — sigurno će biti vrlo uspješna.

— Pogledajte, ispred nas je nekakav sokol! — reče šofer.

Automobil se brzo približio mjestu gdje je sokol spokojno jeo ulovljenog stepskog glodara. Odjeknuo je moj hitac, i lovina je začas bila u kolima. Bio je to u ovim krajevima izvanredno rijetki primjerak indijskog sokola, koji je ovamo očito doletio preko Afganistana.

Razgovarajući o dragocjenoj lovini, nismo ni opazili kako je prestala dosadna ravnica i počeli valoviti obronci. Na usponima motor je napregnuto brujao, auto se jedva po-

micao, i mi smo se polako ali sigurno uspinjali sve više i više, da se zatim velikom brzinom sjurimo u dolinu. A onda se sve opet ponavljalo. Naokolo — dokle god je sezao pogled — brežuljci i doline obrasli do pojasa visokom travom, među kojom su se crvenjeli makovi i tulipani, a nad glavom: modro nebo bez oblačka, sunce koje pali i glasovi bezbrojnih raspjevanih ševa.

Ali, iako uživamo u slici koja nas okružuje, naše misli streme naprijed, prema dalekom horizontu, gdje se u plavičastoj izmaglici vidi nevisok planinski hrbat. Njegove tamne dubodoline i svijetložute padine obasjane suncem privlače nas snagom onoga što je još neistraženo i nepoznato. I što smo mu bliže, naše je nestrpljenje veće.

Automobil se probio preko pješčanih nanosa, prošao slanom stepom — desno je ostalo mrtvo slano jezero — i mi smo napokon na cilju.

No, umjesto odmora nakon duge i naporne vožnje, mi se odmah laćamo oružja i polazimo u goru, gdje nam je sve tako novo, tako nepoznato.

Podne je. S nabitom puškom u ruci, polako idem dnom klanca. U njemu je upravo nesnosno zagušljivo — niotkuda daška vjetra, nigdje hladovine.

Oprezno sam, suzdržavajući dah, napredovao, pažljivo se zagledavajući u svaki kržljavi grmić. I kad sam se uspentrao preko stijene koja mi je pregradila put, uzletješe dvije pustinjske jarebice i strelimice počeše izmicati. Stajao sam na samom rubu stijene i teško sam održavao ravnotežu. Ipak sam naciljao i opalio. Istog trena, jedna ptica kao kamen padne na dno klanca. Poveselio sam se, ali prerano. Na mjestu gdje je pala nisam je našao — kao da je u zemlju propala. Vjerojatno je ranjena u krilo, pa se negdje sakrila i pritajila. Nisam se htio odreći dragocjene lovine pa sam brižljivo počeo pretraživati svaki grm, svaki kamen, svaku pukotinu. Tragajući za pticom, dospio sam u nisku, no dosta prostranu polumračnu pećinu. Zrake sunca su prodirale u nju kroz uske, duboke pukotine i obasjavale je mjestimice ružičastim, mjestimice plavkastim svjetlom. U toj polutami odjednom sam ugledao zmiju. Malo je pridigla glavu i prednji dio svoga dugog, tankog tijela i nepomičnim, staklenastim očima pratila svaku moju kretnju.

Veličina zmije i oblik njene glave doveli su me u zabludu. Mislio sam da je to neki meni nepoznati i bezopasni gmaz. Zmija nije dugo ostala mirna. Moje prisustvo ju je uznemirivalo pa polako počne puzati prema jednoj pukotini, i za nekoliko sekundi njeno dugo tijelo je gotovo sasvim nestalo pod kamenom.

Uto sam počinio glupost, koju sam mogao platiti životom. Četvoronoške sam došao do rupe, uhvatio zmiju za rep i počeo je oprezno izvlačiti. No ona je bila jaka, usprotivila se i nastojala da se još dublje uvuče pod kamen. Vukao sam sve jače, i otpor je odjednom popustio. Psičući, zmija se cijelom svojom dužinom pojavi iz rupe. Tek tada sam shvatio s kojom sam se to vrstom zmije uhvatio u koštac pa sam odskočio koliko god je to bilo moguće u onoj niskoj špilji.

Preda mnom se u fantastičnoj polutami lagano pomicala glava — kobre. Bio je to izvanredan prizor, ali zmija je bila razdražena, njeno psikanje bivalo je sve jače, i ona se spremala da me ugrize. Pograbio sam pušku, koja se srećom našla pri ruci, na brzinu naciljao i pritisnuo otponac. Pećina se ispunila grmljavinom, plamenom i dimom. Činilo se, planina se ruši. Istog se trena — dugo zmijino tijelo smota u klupko i u grčevima se preko kamenja dokotura ravno pod moja koljena. Ponovo sam odskočio i, ni sam ne znam kako, našao se napolju. Na moju sreću, sve se dobro svršilo. Jeftino sam platio svoju nesmotrenost: samo velikom kvrgom na glavi, koju sam zaradio kad sam iskakajući udario u niski svod pećine.

Nakon tog susreta s kobrom, bio sam mnogo oprezniji, ali u ovoj sunčanoj zemlji Turkmeniji, koju je priroda tako bogato nadarila svim mogućim životinjama, nije se moglo stalno gledati pod noge, kada je svuda naokolo bilo toliko toga zanimljivog!

Nakon nekoliko dana što smo ih proveli u ovom kraju, krenuli smo dalje. Put je bio dobar, pa je automobil vozio gotovo punom brzinom. Smjenjivale su se glinaste ravnice

i valovita stepa, a onda smo zašli u ogoljelo područje, gdje se glineno tlo izmjenjivalo s predjelima sipkog pijeska.

Mjestimice put je nestajao — zasuo ga je pokretni pijesak, ali automobil se — onako u zamahu — probijao preko tih mjesta i ponovo izbijao na tvrdo tlo.

Gotovo neprekidno nailazimo na razne životinje. Eno ispred nas je maleno stado antilopa. Uznemirene pojavom automobila antilope su stale i pažljivo ga promatraju. Kroz dalekozor jasno se vide njihova vitka tijela, velike oči, crna kopita i roščići. Rastojanje se među nama naglo smanjuje i, evo, jedna antilopa potrči, a za njom jurne i cijelo stado. Podigla se žuta prašina, a one bježe sve dalje i dalje, dok napokon nisu nestale iza pješčanih brežuljaka na horizontu.

Odjednom se pred samim točkovima pojavi divovski gušter zem-zem, kako ga nazivaju Turkmeni. Isprva je htio izmaći automobilu. Trčao je svom snagom, a onda — kad je uvidio da smo mi ipak brži — naglo skreće s puta i — makar ga je automobil već prestigao — dalje trči izvijajući se čitavim tijelom, sve dok nije naišao na rupu u kojoj je za tren oka nestao.

Odlučili smo da uhvatimo jednoga. Nismo dugo morali čekati. Uskoro opazimo novoga zem-zema kako trči kraj puta — mogao je biti dugačak nešto preko metra. Automobil uspori, ja skočim na zemlju i svom snagom potrčim za njim. Zem-zem se brzo umorio, vidio je neće moći umaći pa se naglo okrenuo prema meni, spreman na obranu. Zadihao sam se od brze trke i lagano se počeo približavati gušteru. Obojica smo bili uzbuđeni i umorni pa smo nekoliko sekundi samo gledali jedan drugog. Moj se protivnik malo podigao na prednje šape, napuhao svoj ionako širok vrat, ispružio dugi račvasti jezik, a dugim repom — kao bičem — počeo udarati po zemlji. Dobro su mi poznate jake čeljusti ovog diva među gušterima. Ne, neću dopustiti da me ugrize. Zato umjesto otvorenog napada pribjegavam lukavstvu. Znam da mu je rep najosjetljivije mjesto, te počinjem obilaziti oko guštera, najprije polako, a onda sve brže i brže. Zem-zem se okreće prema meni, no što se ja brže krećem, njegovi su pokreti sve nesigurniji. Napokon

gušter je sasvim zbunjen, iskorišćujem to, hitro ga uhvatim za vrh repa i podignem sa zemlje. U takvom položaju zem-zem je sasvim bespomoćan. Bacaka se, nastoji ugristi, ali glava mu nemoćno visi u zraku. Pobjedonosno ga nosim prema automobilu.

Uskoro poslije ovog lova na zem-zema, zaustavili smo se u jednom pustinjskom zaseoku. Na dan odlaska, stanovnici su nam darovali živog zem-zema. Nismo ga trebali, ali nismo mogli odbiti dar. Stavili smo ga u prazno burence, prekrili platnom, i on je krenuo s nama na dug put. Iako s njim nismo imali nikakve brige, trebalo je imati stalno na umu da s nama putuje suputnik koji je spreman ugristi.

Odmah smo bili odlučili da ćemo ga pustiti na slobodu, ali tu smo odluku odgađali iz dana u dan. U prvi mah se čini da ništa nije lakše nego pustiti guštera. Ali, nismo naprosto imali vremena za to. Kao što to već biva na ovakvim ekspedicijama, svi smo bili zaposleni od jutra do mraka. Šofer je stalno nešto radio oko motora, naš je pomoćnik upravo bio pretrpan raznim poslovima, među koje je spadalo i pripremanje ručaka i večera, a mi smo bili zauzeti prirodoslovnim istraživanjima: lovili smo ptice i životinje, skidali s njih kožu, stavljali pojedine primjerke u boce s formalinom, vodili dnevnike, ispisivali razne natpise, vezivali etikete. I tako, iz dana u dan, od ranog jutra do kasne večeri, ni jedne slobodne minute I tko da se onda petlja s gušterom?

No, jednoga dana, naš gušter odluči da se sam dokopa slobode Izvukao se iz burenceta i skočio na zemlju. Ali, umjesto da iskoristi priliku i utekne, on se podvuče pod kotače. Izvukli smo ga otuda, odnijeli ga u stranu i pustili. Ali, naš je suputnik očito smatrao da je pod kotačima za njega najsigurnije sklonište, pa se ponovo podvukao pod njih. Nakon dugog natezanja, opet smo ga izvukli, i nije bilo druge, već ponovo ga strpati u burence.

Tako se nastavilo naše zajedničko putovanje.

Jednom smo se zaustavili da noćimo pokraj malenog gradića Tahtabazara. Podigli smo logor na obali rijeke Mur-

gab. Pokraj automobila smo rasprostrli veliku ceradu, opružili se po njoj i onako umorni uskoro pozaspali.

Noću sam se odjednom trgao iz sna. Činilo mi se da me je probudio hitac. Morao mi je odjeknuti kraj samoga uha, ali tko je to mogao pucati? Moji su drugovi čvrsto spavali, naoko nikoga nije bilo. Sjeo sam na ležište i pažljivo osluškivao. Bilo je tiho, jarko je svijetlio Mjesec, mrmorio je mutni Murgab. Ponekad bi iz vode iskočila kakva krupna riba, pljusnula natrag, po vodi se počeli širiti krugovi i opet tišina.

Tko je mogao pucati? Da to nije bio samo san? Ustao sam i obišao oko automobila. Iznenadio sam se. Naše stvari su bile u neredu, a vrata na kabini otvorena. Očito, posjetili su nas nezvani gosti. Razbudio sam drugove. Već nakon letimičnog pregleda logora znali smo da su ovdje bili lopovi. Sva naša municija bila je sasuta u jednu vreću, druge su stvari bile smotane u zavežljaje. Ali, tko je to lopove omeo u krađi, kad smo svi mi tako čvrsto spavali?

Uto sam se sjetio našeg suputnika zem-zema. Popeo sam se na kola i zaista. Burence je bilo otvoreno. Očito je lopov tražeći plijen gurnuo ruku u burence i preplašio guštera. On je udario repom o stijenku, taj me je jaki udarac probudio i u snu mi se učinio kao hitac. Prasak je preplašio lopove i oni su se posakrivali. Tako je zem-zem spasio čitav imetak ekspedicije, uračunavši i kotao s kuhanom ovčetinom.

Naš se put bližio kraju. Šofer je, ne štedeći snage, i danju i noću vozio punim gasom. I, evo, napokon smo već sasvim blizu cilju: pred nama se vidi dim tvornica u Ašhabadu, a lijevo od puta odmiču posljednji humci pijeska. Udaram o krov kabine, šofer isključuje motor i začuđen pruža glavu iz kabine. Umjesto objašnjavanja otvaram burence, hvatam zem-zema za rep i oprezno ga bacim u stranu.

Automobil kreće, brzina mu je sve veća i veća. Žurimo u Ašhabad, kući. A uz cestu, vijugajući svojim dugim tijelom, po kojemu bliješte krljušti obasjane suncem što zalazi, žuri — također kući — prema pješčanim brežuljcima, naš suputnik zem-zem.

Boris Žitkov:

MOJI MUNGOSI

Veoma sam želio imati pravog, živog mungosa, svog vlastitog. I zato sam odlučio: kada naš parobrod pristane na otoku Cejlonu, kupit ću mungosa i dati za njega ma koliko tražili.

I evo naš je parobrod na Cejlonu. Htio sam odmah otrčati na obalu, da bih što prije našao mjesto, gdje se prodaju te zvjerčice. Uto na parobrod dođe crni čovjek (tamošnji su ljudi svi crni), i moji ga drugovi odmah okružiše: gurali su se, smijali, žagorili.

Netko poviče: »Mungosi!« Proguram se i vidim — crni čovjek drži kavez, a u njemu sive životinjice. Uplašio sam se, da me tko ne pretekne, pa sam viknuo čovjeku ravno u lice:

— Pošto?

Isprva se prepao: tako sam bio viknuo. A zatim je shvatio o čemu se radi, pokazao tri prsta i gurnuo mi kavez u naručje. Znači svega tri rublja, zajedno s kavezom i to ne jedan, nego dva mungosa! Odmah sam platio i odahnuo. Tako sam bio radostan, da sam ga zaboravio pitati čime da

ih hranim, jesu li pitomi ili divlji? A da možda ne grizu? Kad sam se pribrao, potrčah za čovjekom, ali njemu više nije bilo ni traga.

Odlučio sam da sam iskušam, grizu li ili ne. Gurnuo sam prst kroz rešetke kaveza. Nisam ga pravo ni gurnuo i već je bilo gotovo — zgrabili su ga. Ščepale su ga malene šape, oštre, s kandžama. Brzo — brzo grizao me je mungos za prst. Ali ništa me nije boljelo: on je to samo tako, za šalu. A drugi se zabio u kut kaveza i gledao me postrance svojim crnim blistavim okom.

Poželio sam da uzmem na ruke i da pogladim tog »šaljivdžiju«. No tek što sam odškrinuo vratašca, mungos — hop — i već je bježao po kabini. Trčkarao je tamo-amo, sve je njuškao i glasao se: krrak, krrak — kao da je vrana. Htio sam ga uhvatiti, nagnuo sam se, pružio ruku ali mungos se u hipu izmakne i već je bio u rukavu. Podigao sam ruku, i gotovo: mungos je već bio pod pazuhom. A zatim izviri, veselo se oglasi i ponovo se sakrije. I evo osjećam, već je pod miškom, probija se prema drugom rukavu te iz njega iskoči na slobodu. Htio sam ga pogladiti, no tek što sam primakao ruku on poskoči uvis i to istovremeno na sve četiri šape, kao da je pod svakom imao čelično pero. Trgnuo sam ruku kao oparen. A mungos me gleda odozdo veselim očicama i ponovo se oglasi: krrak! Pogledam, a ono se on sam uspeo na moja koljena i tu počeo izvoditi svoje majstorije: čas se smota, pa ispruži, čas savije rep u kružnicu, da odmah zatim proturi glavu među zadnje šape. Tako se veselo, tako živahno igrao, ali baš tada mi kucnuše na vrata kabine i pozvaše me na posao.

Trebalo je utovariti na palubu petnaestak golemih stabala nekakvog indijskog drveta. Bila su kvrgava, skršenih grana, s dupljima i korom — ista kao u šumi. Ali na prepiljenom se kraju vidjelo, kako je to divno drvo: ružičasto, crveno, sasvim crno.

Slagali smo ih jedno na drugo i učvršćivali lancima, da nam se na moru ne razlete kud koje. Radio sam, ali sam stalno mislio: »Kako je mojim mungosima?« Jer ništa im nisam ostavio za jelo. Pitao sam crne lučke radnike, domoroce, koji su došli s obale, da li znaju čime se hrane mungosi, ali oni nisu ništa shvaćali i samo su se smješkali.

A moji su govorili: Daj im bilo što, sami će odabrati, što im odgovara.

Izmolio sam od kuhara malo mesa, kupio banana, donio zdjelicu mlijeka. Sve sam to postavio nasred kabine, otvorio kavez i uzverao se na ležaljku da bih odanle promatrao, što će biti. Iz kaveza je najprije iskočio onaj Divlji, a zatim i Pitomi, te se bace na meso. Kidali su ga, puhali i režali, te lokali mlijeko. Zatim Pitomi dohvati bananu i odvuče je u kut. Divlji skoči i već je bio uz njega. Htio sam vidjeti, što će s bananom, skočim s ležaljke, ali bilo je već kasno: mungosi su se već vraćali. Oblizivali su njuškice, a od banane je na podu ostala samo kora, ležala je kao dronjak.

Ujutro smo već bili na moru. Ja sam svoju kabinu iskitio girlandama banana. Klatile su se na vrpcama pod stropom. Bilo je to za mungose. Davat ću im pomalo: dugo će imati. Pustio sam Pitomog, i on je skakao po meni, dok sam nepomično ležao poluzatvorenih očiju.

Gledam — mungos skoči na policu s knjigama, a s nje na okvir okruglog brodskog prozora. Okvir se lagano pomicao amo-tamo — parobrod se ljuljao. Mungos se sigurnije namjesti gledajući dolje prema meni, a zatim se odgurne šapom od stijenke i prozorski okvir krene u stranu. U trenu, kad je okvir došao nasuprot bananama, mungos skoči i objema šapama dohvati jednu. Za trenutak ostane visjeti u zraku pod samim stropom. Ali banana se otkine i mungos tresne na pod. Ne! Tresnula je banana. Mungos je pao spretno — na sve četiri. Skočio sam da vidim, što je s njim. No on se već zavukao pod ležaljku. Za minutu je izašao umrljane njuške, klikćući od zadovoljstva.

Nije bilo druge nego banane objesiti tačno u sredinu kabine: mungos je odmah pokušao da se uspne po ručniku. Pentrao se spretno kao majmun: šape su mu kao ručice: lako se njima zakvači, vješte su i okretne. Ali uzalud. Banane više nisu bile na dohvatu.

Mene se mungos više uopće nije plašio. Pustio sam ga na palubu, da se prošeta na suncu. Odmah je po domaći sve onjušio i trčkarao naokolo, kao da nikad i nije bio drugdje i kao da mu je tu dom.

Ali na parobrodu smo imali drugoga, već starog i priznatog gospodara palube. Ne, nije riječ o kapetanu, nego o mačku. Golemom, uhranjenom, jake šije. Kad je bilo suho, on je važno koracao palubom. Suho je bilo i toga dana. Sunce se podiglo nad samim jarbolom. Mačak je izašao iz kuhinje, da vidi, je li sve u redu. Opazivši mungosa on se požuri, a zatim se počne prikradati. Šuljao se po željeznoj cijevi, koja se protezala palubom. A baš se oko te cijevi poigravao mungos. Mačka, izgleda, nije ni primijetio, mada je već bio gotovo nad njim. Trebao je samo pružiti šapu, pa da pandžama ščepa mungosa za leđa. I on je čekao pogodan trenutak, da ga zgrabi.

Odmah mi je bilo jasno, što će se dogoditi. Mungos ne vidi, on je leđima okrenut mačku, njuši palubu kao da nema nikakve opasnosti. Potrčim. Ali nisam stigao na vrijeme. Mačak zamahne šapom, no u taj tren mungos sune glavom kroz zadnje šape, razjapi čeljust, glasno krikne, a rep — golemi kitnjasti rep — nakostruši, te je izgledao kao četka za boce. U jednom hipu on se pretvorio u neviđeno čudovište. Mačak je odskočio kao oparen. Okrenuo se i podvivši rep pobjegao i ne osvrćući se. A mungos, kao da ništa nije bilo, nastavi trčkarati palubom i neprestano nešto njuškati. Otada mačka ljepotana rijetko je tko vidio. Čim mungos dođe na palubu mačku ni traga. Zvali su ga: »mic«, »mic« i »Vaska«. Kuhar ga je vabio mesom, ali uzalud, nisi ga mogao naći pa makar pretražio čitav parobrod. Zato su se sada po kuhinji motali mungosi: bučno su se glasali tražeći od kuhara mesa. A jadni Vaska samo se noću odvažio do kuhinje. Noću, kad su mungosi bili u kavezu, nastupalo je Vaskino vrijeme.

I baš jedne noći probudih se od krika, što je dolazio s palube. Brzo sam se obukao i otrčao gore. To je ložač Fjodor vikao. Upravo kad se vraćao sa straže, iz indijskih stabala, evo iz ove tu pukotine, ispuzala je zmija i odmah se opet sakrila. I kakva samo zmijetina. Debela kao ruka, duga gotovo dva hvata.

Fjodoru nitko nije vjerovao, no svi su podozrivo gledali prema indijskim stablima. A što ako je zaista zmija Pa ako i nije debela kao ruka, možda je otrovnica? I onda hodaj ovuda noću!

Netko reče: »Zmije vole toplinu, one će se uvući ljudima u ležaljke«. Svi su zašutjeli. Odjednom svi se okrenu prema meni:

— Hajde, zvjerčice ovamo, vaše mungose! Neka oni...

Bojao sam se, da noću ne pobjegne onaj Divlji. Ali nije se imalo što misliti. Netko je već otrčao u moju kabinu i donosio kavez.

Otvorio sam ga kraj samih stabala na mjestu, gdje su se crnjele pukotine. Netko zapali električnu lampicu. Vidio sam kako je u crni otvor najprije jurnuo Pitomi, a odmah za njim i Divlji. Bojao sam se, da im se šape ili rep ne uklješte među ovim teškim deblima, no već je bilo kasno: oba su mungosa nestala.

Dajte polugu! — poviče netko.

I Fjodor je već bio tu sa sjekirom. Zatim su svi ušutjeli i počeli osluškivati. Ali ništa se nije moglo čuti. U to netko vikne!

— Gledaj, gledaj! Rep!

Fjodor zamahne sjekirom. Ostali se odmaknuše. Zgrabio sam Fjodora za ruku. Zamalo da nije, onako uzbuđen, udario sjekirom po repu, a rep nije bio zmijin nego mungosov. Rep je čas izvirivao čas nestajao. Zatim se pokazaše zadnje šape. Grčevito su se upirale u drvo. Očito nešto je mungosa vuklo natrag.

— Daj, neka netko pomogne! Vidiš preslab je on za to! — poviče Fjodor.

Nitko nije pomogao, nego se svi još više odmaknuše. Čak i Fjodor sa sjekirom.

Uto se mungos počne izvijati, odupirati šapama o deblo. Zatim se trgne i izvuče zmijin rep. Ali rep se savije, podigne mungosa i tresne njime o palubu.

— Gotov je, gotov! — povikaše naokolo.

Ali moj mungos — bio je to onaj Divlji — u tren je oka opet bio na nogama. Držao je zmiju za rep, upravo se upio u njega svojim oštrim zubima. Zmija se uvijala i pokušavala mungosa ponovo uvući među stabla. No on se upirao sa sve četiri i malo po malo izvlačio zmiju. Bila je debela dva palca i stalno je švigala repom kao bičem, bacakajući mungosa, koji se držao za njega, čas na jednu čas na drugu stranu.

Htio sam odsjeći taj rep no Fjodor je nekuda nestao zajedno sa sjekirom. Zvali su ga, ali on se nije odazivao.

Svi su u strahu očekivali, kad će se pojaviti zmijina glava. Evo sad je već kraj i na vidjelo će čitava zmija. Ali što je to? Nije to zmijina glava, nego mungosova! To je i Pitomi iskočio na palubu: on je zmiju ščepao i držao s boka. Ona se i dalje izvijala, bacala, udarajući mungosima po palubi, no oni su se držali za nju kao pijavice.

Odjednom netko poviče:

— Udri! — i istog časa udari polugom po zmiji.

Svi su priskočili i počeli udarati s onim, što im se našlo pri ruci. Uplašio sam se, da u toj zbrci ne ubiju moje mungose. Otrgnuo sam od repa Divljega. Bio je tako razjaren, da me je ugrizao za ruku, branio se, opirao. Skinuo sam kapu i uhvatio ga za njušku. Pitomog su otkinuli od zmije moji drugovi. Gurnuli smo ih u kavez. Bijesno su frktali, nasrtali, zubima grizli rešetke. Dobacio sam im komadičak mesa, ali ga nisu ni pogledali.

Odnio sam ih u kabinu, ugasio svijetlo, a zatim otišao da namažem jodom ranu na ruci. Na palubi su još uvijek udarali zmiju. A onda su je bacili preko ograde u more.

Od te noći svi su veoma zavoljeli moje mungose. Svaki bi im donosio nešto za jelo. Pitomi se upoznao sa svima i predvečer bi ga bilo teško dozvati, stalno je bio kod nekoga u gostima.

A kakav je samo bio majstor u penjanju po užadi. Jednom je tako predvečer — električna svijetla već su bila upaljena — mungos počeo puzati po užetu, što je bilo napeto od boka do jarbola. Svi su uživali u njegovoj spretnosti i gledali ga zabacivši glave. I evo stigao je do jarbola. Dalje je bilo golo, sklisko drvo. No mungos se izvije čitavim tijelom te se uhvati za bakrene cijevi, što su bile učvršćene uzduž jarbola. U njima su bili električni vodovi, a išli su do svjetiljke na vrhu jarbola.

Mungos se brzo po njima počne penjati prema vrhu. Dolje su svi zapljeskali. Ali električar poviče:

— Tamo su gole žice! — i potrči da ugasi svijetlo.

Ali mungos je već dodirnuo šapom žice. Udarila ga je struja i on padne iz te visine na palubu.

Podigli su ga, no nije se micao.

Bio je još topao. Brzo sam ga ponio do liječnikove kabine. Ali kabina je bila zaključana. Otrčim u svoju kabinu, oprezno stavim mungosa na jastuk i pojurim da potražim liječnika. »Možda će on spasiti moju životinjicu« — mislio sam trčeći. Tražio sam ga po čitavom brodu, no netko mu je već rekao, što se desilo, i on mi je žurio ususret. Da bih išao što brže, vukao sam ga za rukav. Ušli smo u kabinu.

— Gdje je? — zapita liječnik.

— Stvarno, gdje je? Na jastuku ga nije bilo. Pogledam pod ležaljku. Uvučem ruku i počnem pipati. Odjednom: krrak, krrak — i mungos iskoči ispod ležaljke, zdrav, kao da ništa nije ni bilo.

Liječnik mi reče, da je mungosa električna struja samo ošamutila i dok sam ga ja tražio, mungos se oporavio.

Kako sam bio veseo! Priljubio sam ga k licu i nisam ga prestajao milovati.

Uto su počeli nadolaziti ostali, svi su se veselili i gladili ga, toliko je bio omiljen.

Putem sam pripitomio i Divljega i oba ih sretno doveo svojoj kući.

Arkadi Fidler:

LOLOPATI JE PREDSKAZAO

I danas, kao i u prošlosti, veoma je teško doći do Maroancentra na istočnoj obali otoka Madagaskara. Nema ni jednog pristojnijeg puta do tog gradića, smještenog u dubini velikog zaljeva Antonžil, gradića što je prema kopnu zatvoren lancima planina i gustom tropskom šumom. Samo su dva načina da se iz luke Tamatavi dođe u Maroancentar: pješke ili morem na francuskom brodu obalne plovidbe, koji tamo odlazi samo jednom mjesečno.

Izabrao sam ovaj drugi način. Vrućeg januarskog jutra ukrcao sam se na brod, a nakon jedan sat otisnuli smo se od mola. Tek sada postalo mi je potpuno jasno, što znači ovaj odlazak iz Tamatave: to je odlazak u sasvim drugi svijet.

Četvrtog dana plovidbe stigli smo u Maroancentar, gradić što drijema u sjeni granatih mangovih stabala na ušću rijeke Anatanambalana u more. Nekoliko dućančića u drvenim kućama pripadaju isključivo Indijcima i Kinezima. Nekoliko Francuza i Kreolaca s otoka Reunion većinom se bave trgovinom na veliko. Ostali stanovnici su domoroci — Malgaši.

Uz skupe pare jedan je poduzetni Kreolac pristao da me na svome kamionu prebaci do sela Ambinanitelo — konačnog cilja moga puta, gdje sam kanio loviti rijetke kukce i životinje. Tamo vodi jedini put što postoji u ovome kraju, a i on je sav blatnjav na cijeloj svojoj dužini od 30 kilometara.

Vozili smo se širokom užarenom dolinom. Usred zelenih gajeva naranača, stabala hljebovca i papaja izvirivale su kućice od trske, podignute na visokom kolju. Jutarnji zrak bio je pun zvižduka i cvrkuta ptica.

Prošli smo veći dio primorske doline i pred nama se pojavilo strmo brdo. Ono se jednim krajem spajalo s gorama, što su se vidjele u daljini. Uzani put je vijugao njegovim padinama. Nakon jednog zavoja pred nama se otvorio divan pogled na plodnu dolinu, sa svih strana okruženu planinama i selo usred rižinih polja.

— Ambinanitelo! — pokaže jedan od suputnika.

— Dolina zdravlja! — rekao sam i nisam se ni sam sebi usuđivao priznati kako sam uzbuđen.

* * *

Stanovnici Ambinanitela — uvjerio sam se u to već nakon nekoliko dana boravka među njima — čudesno su preosjetljivi i za tren sposobni da se silno uzbude. Pojava nekog — pa čak i očito bezopasnog bića — izaziva među ljudima veliku smutnju. Život sela izlazi iz svakodnevne kolotečine, raste nemir, raspaljuju se strasti. I odjednom, sasvim neočekivano, isprva beznačajan događaj izraste u golemi spor.

Toto — Malgaš iz sela na drugoj obali rijeke — donio mi je živu zmiju, što ju je uhvatio u šumi. Toto je visok, krupan, ali i zmija je velika: drži je on za vrat visoko je podigavši, ali njeno se snažno tijelo oteglo i rep joj se vuče po zemlji. Zmija — zovu je ovdje ankoma — pripada porodici boa, zmijama koje ne ubijaju otrovom, nego žrtvu dave snažnim zagrljajem.

Opijen gordošću pobjednika, Toto počinje sa svojom zarobljenicom uzbudljivu igru. Pušta zmiju i daje joj vremena da otpuže na dvorište između moje kolibe i kolibe starješine sela Raionia. Zmija se hitro baca prema žbunju. Naokolo nastaje zbrka: preplašeno laju psi, djeca bježe s krikom. Ali Toto je siguran u sebe. Toto se igra, Toto se zabavlja, Toto osjeća svoju moć.

Veličanstven kao i njegova zmija, Toto u zadnji tren jurne poput divlje zvjerke, stigne zmiju i rašljastom je granom pritisne o zemlju. Zatim je veže i smiono je baca meni pred noge. Dobivši bogatu nagradu Toto odlazi u svoje selo. Ide kao heroj gordo podignute glave, izazivajući oduševljenje žena.

Zmija je siva kao čelik. Samo što je vješta ruka nekog šumskog duha nacrtala po njenim bokovima tamne, tajanstvene znake: red geometrijskih šara. Tko će ih pročitati? Ljudi? Oni zaista dolaze do nje, zamišljeni, obuzeti nekim zloslutnim predosjećajem.

Stari Džinarivelo pozdravlja ankomu kao šumskog poslanika. No zatim postaje ozbiljan i, pokazuju na zmiju, samouvjereno predskazuje:

— Bit će nevremena!

— Sad je doba kiša, i bit će još ne jedno nevrijeme, o proroče! — veselo kažem ja.

— Danas u pola noći bit će nevrijeme! — sasvim ozbiljno ponavlja Džinarivelo.

On je moj prijatelj, i neću da mu se smijem. Gledam na nebo. Popodne sunce svijetli kao obično, ništa ne predskazuje brzo približavanje nepogode.

Kasnije dolazi Makoa Berandro. On pažljivo motri zmiju i nakon kratke šutnje iznosi svoje neporecivo mišljenje:

— Toto je pravi podlac!

— Zar zato što mi je donio ovu divnu zmiju? — pitam ja izazivajući.

— Da, zato, jer je donio upravo ovu zmiju, ankomu...

— Ti preuveličavaš, Berandro!

Berandro se kune, da ne preuveličava i da zna što govori. Očito su to ozbiljne stvari.

— Kakve? — nepovjerljivo pitam ja.

— Najprije ubij ankomu! — ne popušta Berandro.

— Neću ubiti zmiju! odgovaram grubo i odlučno.

Čak i previše grubo, pa mi je žao ovog dobrog čovjeka i pozivam ga u svoju kolibu na čašicu ruma. Druga čašica mu je razvezala jezik.

Stvar je u tome, što je prije pola vijeka živio u selu neki pošteni starac iz roda Ciandru. Kada je on jednom išao u šumu, napala ga je gigantska ankoma i zadavila ga. Otada je ankoma postala neprijatelj svih članova roda. I ako ma tko od njih vidi tu zmiju, dužan je da je ubije pod prijetnjom najtežeg prokletstva. Sada je glava roda Bezaza i on mora ubiti moju ankomu... Svima je u selu poznato, da je njegova kuća kovačnica zavjere protiv mene, i da njegov sin Zarabe bez prekida za mjesečevih noći pjeva klevetničke pjesme na moj račun.

Da bih uhvatio bika za rogove odlučio sam da pozovem Bezazu. Kad je došao, odlučno sam mu rekao:

— Ja sam gost tvoga sela, a ovo je je moja zmija i njezin život ima veliko značenje za mene.

Bezaza je otišao a da nije rekao ni riječi.

Te večeri sumrak se spustio na dolinu sasvim drugačije nego prijašnjih dana. Sunce je zalazilo s purpurnim odsjajem, žabe su zakreketale ranije nego obično, iz šume su se čuli krici nekih meni nepoznatih životinja. Selo, inače bučno u to doba, zamrlo je zlosutnom tišinom.

Prije večere posjetio me je seoski strješina Raioni. Saopćio mi je, da je Bezaza u groznici, da bunca i govori nerazumljive riječi. Ljudi u selu pričaju, da mu to demonske sile prenose neke svoje poruke.

Kasnije, bila je već duboka noć, otišao sam da vidim zmiju i da pregledam vezove. Ležala je na verandi i spavala. Odlučio sam da stražarim cijelu noć, ali iznenada me počeo savladavati san. Posljednja misao bila mi je, da je kuhar u jelo stavio neko jako sredstvo za spavanje.

Probudio me silni tresak. Bio je to grohot groma, što je udario u blizini. Po krovu je bubnjao jaki pljusak. Upalio sam svijetlo. Dva sata iza ponoći. Dakle, obistinilo se ono, što je rekao stari Džinarivelo.

A zmija?! Već prvi pogled prema mjestu gdje je ležala potvrdio je moje sumnje. Ležala je u neprirodnom položaju ispružena čitavom dužinom. Da, tako je — bila je mrtva! Netko joj je grlo prerezao nožem. Bio je to divan primjerak ankome i njena smrt je za mene značila veliki gubitak. A za selo je to bila velika sramota: narušili su sveti zakon gostoprimstva. No rodovska obaveza bila je jača od svega.

Ujutro, tek što se nevrijeme stišalo, došli su k meni u službeni posjet starješina sela Raioni i poglavica roda Bezaza. Uvidjali su svoju krivnju i donijeli mi dar, koji je trebao da zamijeni ankomu: dvije malene zmije, ali druge vrste, s divnim svijetlo-smeđim šarama. Pritom je Bezaza rekao:

— Zarabe neće više onako pjevati... Njega više nema u selu... Protjerali smo ga...

* * *

— Prije nekoliko dana djeca su u šumi uhvatila leptira i donijela ga. Iako je bio sav zdrobljen, raskolačio sam oči od čuđenja kad sam ga ugledao. Bio je to najveći na svijetu primjerak leptira »Xanthopan morgani preedicta«. Svojim razmjerama ovaj je golijat bio više nalik na lastavicu nego na leptira.

Silno sam se obradovao što u okolici Ambinanitela živi tako rijedak leptir, pa sam se odmah počeo raspitivati za jednu vrstu orhideje, koja je u biološki tijesnoj vezi s tim leptirom. Naime, izvanredno dugo rilce leptira tačno odgovara neobičnoj dubini cvijeta te orhideje, i tamo gdje raste ona, živi i taj gigantski leptir.

Velomodi — kći seoskog starješine — prihvatila se da me odvede do mjesta, gdje je vidjela takvu orhideju.

— Je li to daleko — pistao sam je.

— Manje nego što je potrebno da se skuha riža.

»Dok se skuha riža« — to je malgaška mjera vremena, to jest oko četvrt sata.

Išli smo kroz gust šibljak, kad odjednom Velomodi, koja je išla ispred mene, uplašeno krikne.

— Lolopati! — reče ona i počne drhtati.

U doslovnom prijevodu »lolopati« znači — leptir smrti. To je prilično velik noćni leptir, tamno-smeđe boje s crnim šarama po krilima. Po čitavom Madagaskaru ljudi ga smatraju zloslutnim glasnikom smrti.

Istrgnem iz djevojčinih ruku mrežu i jurnem za leptirom. Iako je posvuda grmlje uspio sam ga uloviti. Lolopati se bacaka u mreži kao malena ptica. Velomodi dotrči do mene i hvata me za ruku.

— Pusti ga, vazaha! — reče ona. — Nesreća... Velika nesreća!

— Dobro, Velomodi, smiri se! — rekoh.

Nevoljko sam se osmjehnuo, vidjevši kako djevojka s olakšanjem gleda za leptirom, koji se udaljavo.

— Veoma opasan leptir! — opravdala se Velomodi.

— Samo za tebe! — našalio sam se. — Meni ne može ništa, ja sam vazaha.

Krenuli smo dalje i uskoro izbili na obalu. Tu je ležalo nekoliko povaljenih stabala, a na njihovim natrulim deblima blistale su orhideje. Bile su to baš one, koje sam tražio. Odmah sam prepoznao njihove bijele cvjetove sa šest latica i karakterističnim dugim mamuzama. Blistali su kao bajoslovne zvijezde na pozadini zelenog šipraga.

Očaran sam gledao tu sliku i prekrasan okolni pejsaž. Zapuhao je večernji lahor i od zaljeva donio tihi, ravnomjerni pljesak: netko je veslao. Čuli smo kako se čamac približava mjestu, gdje je staza dopirala do vode, kako pristaje i kako su na obalu iskočili neki ljudi. A onda smo ih i ugledali. Četiri mlada Malgaša brzim su koracima izašla na stazu i pošla prema nama. Dvojica od njih držala su u rukama koplja s oštrim čeličnim šiljcima. Iznenadilo me to i zabrinulo.

— Poznaješ li ih? — zapitao sam djevojku.

— Ne, nikada ih nisam vidjela...

Mladići su se približavali. Bili su uzbuđeni i nešto kao da su tražili naokolo. Kad su me ugledali veoma su se zbunili:

— Vazaha ! ! !

Naglo su se povukli, da se nakon kratkog dogovaranja opet počnu primicati.

— Oprezno, vazaha! — poluglasno me upozorava preplašena Velomodi.

— Stojte! — povikah — Ni koraka dalje! Što hoćete?

— Ništa — odgovori predvodnik.

No, dok se njegovi drugovi zaustaviše, on ne mari za moje riječi i mirno ide dalje. U rukama steže koplje.

— Stoj, pucat ću! — rekoh odlučnim glasom. — Dvocijevka mi je puna.

Malgaš se zaustavi.

— Tko ste? — pitam ih ja.

— Stanovnici sela s druge strane rijeke.

— Kojeg sela?

— Rantavatobe.

— On laže, vazaha — šapće mi Velomodi. — Nije on otuda.

Iznenada od zaljeva začusmo glasove. Približavao se drugi čamac i na obalu iskoči još nekoliko Malgaša. Među njima i ovima s kojima mi razgovaramo počne živahno dogovaranje.

— Bježimo! — šapće Velomodi. Ti si vazaha, i oni te hoće uhvatiti. Sada ih je puno...

Držim pušku na gotovs i spremam se na povlačenje. To primjećuje jedan od Malgaša i viče mi zapovjednim tonom:

— Ne miči se, vazaha!

Nismo se uspjeli povući ni desetak koraka, kad oni iz druge grupe potrčaše, da nam presijeku odstupnicu. Odjednom Velomodi potrči k onima, što su nas opkoljavali.

— Razafa! — poviče ona.

Jedan od Malgaša potrči prema njoj. Oni nisu skrivali svoju radost. Momak uhvati djevojku za rame i od veselja je počne silno tresti. Ostali su gledali taj prizor isto tako začuđeni kao i ja.

Velomodi se okrene prema meni i reče pokazujući na momka:

— Moj braj Razafa!

Sada shvaćam. Brat koji je radio na plantažama u Antalahi i za kojeg se govorilo da je zatvoren. Uskoro smo saznali sve.

Njih devetero bilo je zatvoreno zato, što su predvodili štrajkaše na plantažama Evropejaca. Prije tri dana u Antalahi su ponovo izbili nemiri, pa su radnici provalili u tamnicu i oslobodili ih. Uspjelo im je da pobjegnu iz grada. Probili su se kroz džunglu i stigli na rijeku Anatanambalana.

— A što ćete sad?

— Ne znam što ćemo? — reče Razafa i bespomoćno gleda u zemlju.

— Možda ćemo ostati tu u Ambinanitelu.

— Potjere se ne bojite?

— Ne, oni ne znaju na koju smo stranu otišli.

— Sigurni ste?

Oni ni u šta nisu sigurni. Znaju samo da moraju biti oprezni. Ne gube nadu. Na rastanku svaki mi pruža ruku i oni odlaze u šumu.

Ostajem s Velomodi. Djevojka me uporno gleda.

— Opasnost je bila veoma blizu! — reče ona.

— Da, bila je, bila ... — složio sam se.

— Lolopati ju je predskazao — ozbiljno reče djevojka.

Boris Žitkov:

SUSRET SA SLONOM

Naš se parobrod približavao obalama Indije. Ujutro smo trebali stići. Upravo je prošlo moje dežurstvo, bio sam umoran, ali nisam mogao zaspati. Neprestano sam mislio, kako li će tamo biti. Osjećao sam se kao dijete, kojemu su donijeli čitav sanduk igračaka, a ono ga tek sutra smije otvoriti.

Mislio sam: ujutro ću odjednom otvoriti oči, a mrkoputi, crni Indijci, hodat će unaokolo i nerazumljivo govoriti. Bit će to nešto drugo nego na slikama. Banane na samoj obali, grad nov, nepoznat — sve će zatreperiti, zaigrati.

I slonove ću vidjeti! To je bilo ono glavno. Želio sam ih se nagledati. Nekako nisam vjerovao, da oni ovdje nisu kao u Zoološkom vrtu, nego da posvuda jednostavno hodaju, vuku terete, rade.

Ne, zaspati nisam mogao, nogama su mi prolazili mravci od nestrpljenja. Jer, znate, kad se čovjek približava kopnu to je nešto posebno: na očigled se sve mijenja. Dvije nedjelje na oceanu — samo voda i voda — i onda odjednom nova zemlja. Kao kad se podigne zavjesa u kazalištu.

Ujutro začujem bat koraka po palubi, a zatim brodsku sirenu. Skočim do prozora — sve je bilo već gotovo: na obali bijeli grad, luka, brodovi, uz bok naše lađe čamci i u njima crne i bijele čalme, zubi blješte, ljudi nešto viču, sunce sije iz sve snage, pritišće, čini se naprosto davi. Izvan sebe sam, gotovo bez daha: kao da ja nisam ja i sve je ovo samo bajka. Ni jesti nisam ništa mogao. — Dragi drugovi, po dvije ću smjene za vas na moru stražariti, samo me sada što prije pustite na obalu.

Nas dvojica uskoro iskočismo na obalu. U luci, gradu kipi, svi viču, narod se gura, a mi kao budalasti ne znamo što gledati, kako hodati, sve nas nešto nosi.

Pogledamo — tramvaj. Sjednemo. On nas vozi, mi gledamo naokolo. Nismo ni opazili kako smo stigli u predgrađe. Dalje ne ide. Izašli smo. Cesta. Krenuli smo, pa kamo stigli, stigli!

Tek smo se tu malo smirili od uzbuđenja i opazili, da je dobro pripeklo. Sunce nad samim tjemenom, čovjek ne baca sjenu, čitava je sjena pod nogama: ideš i svoju sjenu gaziš.

Dobar smo komad prevalili, više ni ljude nismo susretali, kad odjednom pogledamo — ususret nam ide slon. S njim četvero djece trči usporedo, cestom. Ja ne vjerujem očima. U gradu nijednog nismo vidjeli, a tu jednostavno ide po cesti. Činilo mi se kao da je pobjegao iz Zoološkog vrta.

Slon nas opazi i stane. Postalo nam je nekako tjeskobno: od odraslih nikoga nema uza nj, samo djeca, a njemu tko zna, što je napameti. Mlatne jedamput surlom — i gotovo.

A slon je, vjerojatno, mislio o nama: idu tu neki neobični, neznani ljudi, tko zna kakovi su? I stao je. Surlu je smotao kao kuku, a najstariji dječak stane na nju kao na policu, rukom se prihvati surle i slon ga oprezno podigne sebi na glavu. A dječak mu se smjesti među ušima kao na prijestolje. Zatim slon, istim postupkom otpremi gore još dvojicu. Četvrti je bio sasvim malen, otprilike mu jedno četiri godine, a na njemu samo kratka košuljica. Slon mu podmetne surlu, kao da mu kaže: ajde, sjedaj! A on sve

trči u krugu, smije se, izmiče. Stariji brat viče odozgo, a on skače i prkosi — nećeš me uhvatiti!

Slon nije htio čekati. Opusti surlu i krene — napravio se kao da ne mari za njegove vragolije Išao je ravnomjerno mašući surlom, a mališan sve oko njega skakuće, kreveljí se. A onda, kad ovaj nije ništa slutio, slon odjednom — cap surlom! I kako samo spretno! Uhvatio ga otraga za košuljicu i počeo oprezno dizati. On je lamatao rukama, nogama, kao kukac, ali uzalud. Slon ga je podigao na glavu, a tamo ga prihvatiše dječaci.

Idemo s njima u korak. Mi s jedne strane ceste, oni s druge. Slon nas pažljivo i oprezno gleda. A i djeca nas pogledavaju, te šapuću međusobom. Sjede kao na krovu kuće.

— Dobro im je, mislim. Nemaju se čega bojati, da im čak i tigar dođe ususret. Slon bi tigra dohvatio surlom preko trbuha, stisnuo ga, zavitlao ga povise drveća i ako se ne bi nabo na kljove, izgazio bi ga nogama, dok se ne pretvori u lepinju.

A mališana je, eto, maloprije primio kao bubicu, sa dva prsta: oprezno, brižno.

Slon odjednom skrene s ceste i pođe popreko kroz grmlje, gusto, bodljikavo, što uz cestu raste kao zid. A on kroza nj kao kroz travu, samo grane pucketaju. Prošao i uputio se prema šumi.

Stao on kraj nekog drveta, dohvatio surlom granu i privukao je djeci. Oni odmah poskakali, uhvatili granu i počeli nešto brati. A onaj mališan kao da nije na slonu nego na zemlji, poskakuje, izdiže se na prste, ali uzalud, grana je za nj previsoka. I slon ispusti granu te privuče drugu. Sada je i mališan došao do svoga. Sasvim se uspuzao na granu, da bi i on dobio svoj dio, te se prihvatio posla.

Kad su se svi najeli, slon ispusti granu, ali zajedno s njom poletje i mališan. Mislio sam — stradat će: kao tane je odletio u šumu. Htjeli smo potrčati da mu pomognemo. Ali, da, ne možeš se probiti. Grmlje gusto, bodljikavo, isprepleteno. Uto vidim, slon pipka i traži po lišću. Napokon napipa mališana — očito se tamo bio pritajio — te ga opet posadi gore.

Poslije toga se ponovo vratio na cestu i krenuo dalje.

Pođosmo za njim. On se s vremena na vrijeme osvrtao i nekako nas popreko gledao: ma, tko su ovi, što idu otraga?!

Tako smo idući za slonom stigli do jedne kuće. Bila je ograđena pleterom. Slon surlom otvori vratašca, oprezno uđe u dvorište, te jednog dječaka za drugim spusti na zemlju. U dvorištu ga neka žena dočeka povicima. Nas nije opazila. Stajali smo iza pletera i gledali.

Dok je žena galamila, slon se, kao da mu se neće, okrene i pođe prema zdencu. Kraj zdenca su bila ukopana dva stupa, a među njima učvršćen valjak s namotanim užetom. Postrance je bila ručka. Slon surlom dohvati ručku i počne je okretati. Okreće je kao da izvlači prazan škaf. A kad tamo, izvukao je čitavo bure, sigurno deset vjedara. Korijenom surle nasloni se na ručku, da se ne bi okretala, izvine surlu, dohvati bure i kao da je čaša, postavi ga na rub zdenca. Žena počne grabiti vodu, trebala joj je za pranje rublja, a djeca su joj pomagala nositi. Slon ponovo spusti bure u zdenac i začas ga izvuče puno. Žena opet počne na nj vikati, a on spusti bure, mahne ušima i pođe pod svoju nadstrešnicu. Ne, vodu više nije htio izvlačiti.

Nadstrešnica je bila podignuta u jednom uglu dvorišta na traljavim stupićima, upravo tolika da se slon uvuče. Odozgo samo nabacana trska i neko široko lišće.

Uto izađe sam domaćin. Opazio nas je. Mi rekosmo da smo došli gledati slona. Domaćin je znao nešto engleski, pa smo se nekako sporazumijevali.

— Upitam ga: Zašto slon ne izlazi?

— A eto, odgovori domaćin, uvrijedio se i sad je sve uzalud. Ni za što neće sada raditi, dok ga ne prođe.

Uskoro se slon izvuče ispod nadstrešnice, otvori vratašca i izađe iz dvorišta. Mislili smo: sad će sasvim otići. A Indijac, naš domaćin, počne se smijati.

Slon pođe prema prvom drvetu, nasloni se bokom i počne se češati. Drvo je zdravo, snažno, ali se dobrano trese.

Kad se počešao, nakupi surlom prašine i dune je na mjesto o koje se na drvu strugao. Zatim još jednom, pa još i još. To se on čistio, da se u pregibima kože ne bi što zaleglo. Naime, sva je koža u njega tvrda kao đon. Samo je u pregibima tanja, a u južnim krajevima mnogo je kukaca mesoždera.

Zamislite kakav je slon: ne češe se o stupove u dvorištu da ih ne razvali, onda čak pažljivo i oprezno prolazi, a kad mu se češe, ide do drveta.

Rekoh Indijcu: Imaš pametnog slona!

A on se smije. Eh, kad bih ja — reče — poživio sto pedeset godina, mnogo bih se čemu naučio. On je — nastavi Indijac pokazujući na slona — moga djeda ljuljao.

— Gledam slona, i čini mi se da tu domaćin nije Indijac nego slon, on je ovdje glavni.

Rekoh: Šta, prestar ti je?

— Ne, odgovori on, njemu je sto i pedeset godina, sad je u punoj snazi. Imam i slonića, njegova sina. Dvadeset godina, a pravo dijete Tek u četrdesetim godinama dolazi do snage. Pričekajte malo, doći će slonica, vidjet ćete kako je malen.

I zaista, uskoro došla i slonica, a s njom slonić velik kao konj, bez kljova. Ide on za majkom poput ždrebeta.

Djeca potrčala da pomognu majci, skaču, nekamo se spremaju. Slon također pođe, a s njim i slonica i slonče. Indijac nam objasni da idu na rječicu. Pođosmo i mi.

Nisu se tuđili od nas. Svi smo govorili: oni po svom, mi po svom i čitavim smo se putem smijali.

Onaj se mališan s nama najviše sprijateljio. Natakao moju kapu i nešto je smiješno vikao, možda na naš račun.

Zrak je u šumi bio mirisav, nakiseo, gust. Išli smo šumom i izbili na rječicu.

Slonovi su ušli u vodu i poveli sa sobom slonče. Postavili su ga na mjesto gdje mu je voda bila do prsiju i počeli ga zajedničkim silama prati. Surlama bi usisali vode i pijeska sa dna i počeli ga polijevati kao iz štrcaljke.

A djeca se boje u vodu. Strah ih je brze matice. Skaču po obali i šta će drugo nego, hajd gađaj slona kamenčićima.

No to njemu ništa, uopće na to ne obraća pažnju, samo svoje slonče umiva.

Zatim vidim, napuni surlu vodom, naglo se okrene te jednom od dječaka štrcne mlaz ravno u trbuh, da je odmah sjeo. Ali i njemu to nije ništa. Smije se i uživa.

Slon dalje mirno nastavi prati svoje dijete A dječaci sad još jače navalili kamenčićima.

Slon samo ušima trese. Kao da veli: ma, ne zadirkujte me, zar ne vidite da nemam vremena za šalu!? A onda odjednom — kad se dječaci nisu nadali, mislili su slonče će zaliti — okrene surlu na njih i dobro ih zalije.

A njima drago, prekobacuju se.

Slon napokon izađe na obalu. Slonče mu pruži surlu, kao ruku. Slon zaplete svoju surlu o njegovu i pomogne mu da se uspne.

I pođoše svi kući: troje slonova i četvero djece.

Hans Has:

JAHAO SAM NA MORSKOM PSU

More nerado otkriva svoje tajne. Često su nas pitali kako se — dok ronimo — uspijevamo zaštiti od morskih nemani? Ali zaštititi se od njih bilo je uvijek daleko lakše nego pronaći ih. Nekoje smo tražili godinama po raznim svjetskim morima. Ronili smo na ozloglašenim mjestima praćeni ukočenim pogledima domorodaca, pa i tamo gdje su nam proricali sigurnu i brzu smrt — i ništa se nije događalo. Morali smo istražiti golema prostranstva, prije nego što smo uspjeli sresti ovo ili ono čudovište iz priča.

Jedan od takvih uspješnih dana bio je 7. maja 1950. Bijaše to na početku moje druge ekspedicije u Crvenom moru.

Rano ujutro isplovili smo iz Suakina na oko osam milja od obale. Bilo nas je petoro u barci: inženjer Vavrovec, Džeri Vejdler, Lota i Mahmud.

More je bilo savršeno mirno, ali u prozračnoj vodi nigdje se nije vidjela ni jedna riba. Odjednom se Mahmud sav uzbuđen uhvati za rame. Okrenuli smo se. Na mjestu gdje smo maloprije krstarili pojavio se na površini visoki, crni trokut. Izgledao je kao repna peraja morskog psa, sa-

mo što bijaše mnogo veći. Mogao je to biti i komad drva, što je isplivao na površinu. Ali otkuda je mogao isplivati? More je ovdje duboko oko 500 metara! Osim toga trokut se lagano pomicao.

Okrenusmo barku i krenusmo prema trokutu. Uskoro nam je postalo jasno da je to ipak neka životinja. I to velikih razmjera. U tihoj, prozračnoj vodi vidjela se golema sjenka. Na stotinjak metara od crnog trokuta naredio sam Mahmudu da ugasi motor, a ja sam navukao peraje i stavio masku.

— Da zaveslamo? — tiho upita Džeri.

— Samo oprezno i bez šuma.

— Po njemu su neke mrlje ili pruge — reče Vavrovec.

Objesim oko vrata kameru za podvodno slikanje i spustim se u vodu. Harpun mi je bio s pomoću petlje učvršćen za rame. Tako su mi ruke bile slobodne za plivanje i slikanje, a u svakom trenu mogao sam ako zatreba — dohvatiti koplje.

Voda bijaše ugodno topla. Poda mnom je bio bezdan Zaplivao sam prema peraji koja se i dalje lagano pomicala. Ispod površine još se uvijek kao i prije ništa nije vidjelo. Samo pusto modro more bez dna. Moji jedini pratioci bijahu srebrnkaste strijele sunčanih zraka.

Napokon sam pred sobom počeo razabirati nejasne obrise. Zatim je — kako sam se primicao — koprena nestajala i sad sam jasno vidio. A to što sam vidio bilo je tako čudesno, da sam nepomično ostao lebdjeti u vodi: preda mnom je plovio morski pas dugačak dobrih osam metara! Njegova je golema trupina bila sva išarana bijelim tačkama. Sprijeda su one bile malene i mnogobrojne, a pozadi velike i svrstane u redove.

Neobične su bile ralje životinje. Nisu bile ispod nosa, bliže trbuhu, kao u svih ostalih morskih pasa, nego posve naprijed na onom najisturenijem dijelu glave. Unatoč svojim golemim razmjerima, riba je izgledala dobrodušna i bezopasna.

Odmah sam znao da je to takozvana gorostasna psina. Vidio sam je ispunjenu u londonskom prirodoslovnom muzeju.

Otkako ju je prvi put opisao jedan južnoafrički zoolog, godine 1849. ovu su psinu ljudi vidjeli svega stotinjak puta. Neki su primjerci bili dugi i do 12 metara, a teški deset tona. Najčešće su spokojno i mirno plivali ispod same morske površine. Potpuno su bezopasni, jer se kao i kitovi hrane samo sićušnim planktonima.

Međutim psina me je opazila. Lebdjela je ispod površine ko da je obješena za leđnu peraju i gledala me svojim malenim očima. Moje prisustvo nimalo je nije uzbuđivalo.

Bio sam tako uzrujan, da sam na brzinu napravio nekoliko putpuno besmislenih snimaka. Progonila me misao da će se životinja poplašiti i nestati u dubini. Ali velikan se nije niti uplašio niti nestao.

Svaki put kad sam izronio, čuo sam uzbuđene povike. Oni u čamcu htjeli su znati što vidim. Džeri je stajao na pramcu s podignutom harpunom i pitao treba li da mi dođe u pomoć

Odgovorio sam da je pas potpuno neopasan, no Džeri neka ipak dođe.

Već sam bio na dva metra do morskog psa. Bilo je to upravo čudesno: moja blizina nije ni najmanje uznemirila životinju. Zaplivao sam usporedo s njom i dodirnuo joj kožu: bila je hrapava kao šmirkov papir.

Tijelo psine polagano je promicalo kraj mene, i velika leđna peraja našla mi se na dohvat ruke. Nisam odolio iskušenju — obim sam se rukama prihvatio za vrh peraje. Spokojna, samouvjerena snaga povukla me najprije tri metra desno, zatim tri metra lijevo, tako da je moj put bio označen pjenušavom cik-cak linijom.

Pokreti morskog psa postali su življi, brži. Odmah sam ispustio peraju. Dakle, ipak sam uplašio dobroćudnog kolosa! No kad je osjetio da nema privjeska, njegovi su pokreti odmah postali sporiji. Plivao je spokojno kao i prije.

Nekoliko metara od mene, pod samom površinom, pojavi se Džeri. Kimnuo sam mu glavom da se približi, i mi

zaplivasmo usporedo s morskim psom — ja s jedne, Džeri s druge strane.

Sad sam mogao napraviti snimke koje će pokazati razmjer između veličine morskog psa i čovjeka. Bio sam miran i radio sam staloženo, planski, te sa svih strana slikao grdosiju. Kao što su kasnije pokazale slike, do ovog našeg susreta s gorostasnom psinom nije bilo tačnih predodžbi o obliku njenog čeonog dijela glave. Na većini crteža ona je predstavljena tako kao da ima ispupčenu lubanju. Očito, crteži su bili rađeni po mrtvim, na obalu izvučenim primjercima, kojima se glava uslijed vlastite težine, izobličila. Ne, ova moja psina nije imala ni najmanjeg znaka takve misaone glave.

Psina je već bila opazila barku i počela joj se približavati u velikom luku. U našoj orahovoj ljusci nastala je strka. Lota i Vavrovec su skakali s jedne klupčice na drugu, mijenjali kamere, filmove, objektive i slikali, slikali.

Doplivao sam do barke i uzeo kino-kameru. Doviknuo sam Džeriju da zaroni i da pliva uz samu psinu, ali da je ne dira.

Zaronio sam i od uzbuđenja stao mi je dah: u tražilu kino-kamere vidio sam ono o čemu sam maštao već godinama. Naprijed golemi morski pas velik kao podmornica, a uz nju maleni čovjek.

Kamera je radila svega nekoliko desetaka sekundi, a zatim se u inače pravilnom zujanju pojaviše visoki zvuci. U taj tren najradije bih bio zaplakao — zapetljala se filmska vrpca. Nije bilo druge nego kameru otvoriti i vrpcu staviti na svoje mjesto.

Prebacio sam se preko ruba barke i spremio se da kameru dovedem u red. Psina se u to sasvim približila. Možda je htjela doznati što se to sa mnom dogodilo!

Ali uskoro se pokazalo da ima druge namjere. Zaronila je pod samu kobilicu i počela o nju trljati leđa. Kao što se i po ovome može zaključiti, goleme psine izgleda dolaze do ribarskih barki, da bi se, češući se o njihovo

dno, otarasile napasnika, što ih imaju po tijelu. Ako naiđe neka velika psina, koja se češe isuviše žestoko, lako se može desiti da podigne čamac i prevrne ga.

Tor Hajerdal mi je pričao da je i on u Tihom oceanu imao slične nevolje kad mu se pod splav Kon-Tiki podvukla gorostasna psina i češala leđa na kormilu.

Otvorio sam nesretnu kameru kad začuh povik:

— Druga! Druga! — viknao je Džeri.

Ostavio sam aparat, uzeo kameru s teleobjektivom, u koju je Vavrovec u međuvremenu stavio novu vrpcu, i skočio u more.

Zaista, dolazila je druga gorostasna psina! Bila je nešto manja i bezbrižno se približavala kao da je htjela posjetiti svoju znanicu, što je mirovala pod barkom. Ali na desetak metara od nas ona se okrenula i polagano zaplivala u drugom smjeru. Iz sve snage sam zaplivao za njom, ali bila je plašljiva te je povećala brzinu i uskoro nestala.

Nije bilo druge, nego vratiti se.

Naš morski pas nalazio se sada na tri metra od barke, a na njegovim leđima smjestio se Džeri, i to udobno kao na kakvom divanu. Osim toga ugledao sam i nekoliko rđavocrvenih pruga po boku psine, koje ona prije nije imala. Opazivši da se približavam, Džeri sklizne sa psine i slavodobitno počne mahati svojim kopljem. Oštrica — još nedavno rđava — sada je blistala kao zrcalo. Džeri ju je izglačao o hrapavu kožu morskog psa. Rđavocrvene pruge po boku grdosije bile su još jedno svjedočanstvo o izvanrednoj strpljivosti ove životinje.

Mahmud bijaše izvan sebe od oduševljenja. I kada sam se zajedno s Džerijem uspeo na leđa psine, on je počeo skakati u čamcu. Da, bilo je to upravo čudesno. Držali smo se za krutu peraju, koja kao da je bila napravljena od štavljene kože, i jahali na morskom psu! Sve ono što sam proživio za 14 godina podvodnih avantura bilo je blijedo prema ovom nevjerojatnom doživljaju.

Stara havajska bajka priča o dvojici brodolomaca koji su se noću uhvatili za peraju velikog morskog psa i za nekoliko sati stigli do nekoga otoka.

Nakon ovoga što smo mi proživjeli u Crvenom moru potpuno vjerujem u ono što priča ova drevna bajka.

U međuvremenu i Lota se spustila u vodu, ali kad smo sve troje zaronili, da bismo nastavili s upoznavanjem i slikanjem gorostasne psine, dospjeli smo još samo da se oprostimo s njom. Golemo tijelo se pokrenulo. Vrijeme posjeta je prošlo. Neki nevidljivi sat dao je znak psini da valja krenuti. Njeno tijelo se nagnulo u stranu, i ona je zaronila u dubinu.

S osjećajem blagonaklonosti gledali smo za gigantskom ribom. Njeno postepeno nestajanje bijaše veličanstveno, svečano. Odlazila je od nas u dubinu i sve se više umanjivala, bivala sve tanja i sve nejasnija, i uskoro se vidio još samo njezin rep kako vesla daleko dolje u tamnomodrom bezdanu. Zatim je i on nestao, i ponovo je sve unaokolo opustjelo.

Nakon tri dana ronio sam s Lotom na ulazu u luku Suakin. Bila je nedjelja. Inače smo već rano ujutro isplovili i uzalud tragali za gorostasnim psinama. No danas je svatko mogao raditi što ga je bila volja. Vavrovec i Džeri su iznajmili deve i krenuli u pustinju, a ja sam htio pokazati Loti kako se uspješno može loviti riba na stari, već zaboravljeni način — ostima.

U drazi, u kojoj smo bacili sidro, ribe bijaše dovoljno, ali lov mi nije išao od ruke. Nisam imao treninga, ruka mi je otvrdnula i ribe su uvijek na vrijeme izmakle svakom udarcu.

Lota me pratila izvjesno vrijeme, a zatim je otplivala u plićak i tamo lovila podvodnom puškom. Neumorno sam nastavio lov ostima i odjednom među koraljnim žbunjem spazio peraju. Zaronio sam prema dnu i oprezno se približio koraljima. Uto peraja nestane, a umjesto nje pojavi se vretenasto tijelo smeđeg morskog psa.

Ljutili su me dosadašnji neuspjesi, pa sam s ogorčenjem udario ostima. Nisam promašio. Odmah sam to i osjetio. Morski pas me povukao za sobom. Bio je razmjerno

malen — dug otprilike kao i ja — ali pun snage. Vrh ostiju se iščupao ali se zakvačio za rep, te se pas svakog trena mogao osloboditi i uteći.

Ne razmišljajući mnogo, privukao sam se po konopcu za koji su bile vezane osti i uhvatio psa za rep. Morski psi, znao sam, obično ne mogu glavom dohvatiti rep, pa je ovo bilo potpuno neopasno mjesto. Ali moj je morski pas bio iznimka. Spretno se izvinuo i ščepao me za ruku. Osjetio sam jaku bol u desnoj ruci pa sam, što sam brže mogao, pojurio prema površini.

Podigao sam ruku zajedno s psom, i tek tada je on rastvorio ralje. Ruka mi je izgledala kao da je bila u stroju za mljevenje mesa. Mišići su bili pregrizeni do same kosti i oko mene se po vodi raširio veliki krvavi oblak.

Viknuo sam prema barci što je bila usidrena na oko 300 metara od mene, ali Mahmud me nije čuo. Sigurno je zadrijemao, a kako je puhao suprotni vjetar nije me ni mogao dobro čuti.

— Što se dogodilo? — klikne Lota i žurno zapliva prema meni.

— Ostanite na mjestu! — povikao sam bojeći se da krv ne privuče velike morske pse. Zaplivao sam prema plićaku i tamo smo zajedno počeli dozivati Mahmuda. Ali on nas je čuo tek kad smo došli sasvim blizu čamca. Srećom arterija nije bila povrijeđena, inače bih bio izgubio mnogo krvi za vrijeme plivanja.

Mahmud je skočio, podigao sidro i zaveslao prema nama. Ni sam ne znam kako da nisam ispustio osti. Da ih još uvijek držim, postao sam svjestan tek kada je Mahmud pograbio psa i bacio ga u čamac. Lota i ja smo se uspeli s druge strane, i ona mi je na ranu stavila debeli čupavi ručnik, koji je ubrzo postao sav crven. Krv je stala tek kad mi je Mahmud ruku povezao uzicom kojom se pali motor.

Na obali su me ukrcali u kamion i odvezli u ambulantu. No rana bijaše, kako su ondje utvrdili, prilično ozbiljna, pa su me otpremili u bolnicu u Port Sudan. Kako nitko nije znao što je morski pas jeo prije nego što je mene u-

grizao, postojala je opasnost od otrovanja krvi. Na svu sreću, moj me morski pas ugrizao potpuno sterilno. Ranu su sašili i drugog me dana otpustili iz bolnice s golemim zavojem na ruci. Puna tri tjedna nisam se mogao spustiti u vodu.

Dok sam se ovako prisilno odmarao, otkucao sam lijevom rukom izvještaj za jedne ilustrirane novine. To što sam napisao zvučalo je prilično nevjerojatno. U četiri dana držao sam za rep dva morska psa. Na prvom — dugom osam metara — udobno sam jahao. Drugi — dug metar i osamdeset, a težak 15 kilograma — zamalo me nije usmrtio!

Erik Lundkvist:

UKROĆENI KARBAU

Bilo je to na otoku Javi. Došao sam u svom starom »Fordu« u selo. Ostavio sam auto i pošao u šumu. Oko stroja se dakako odmah okupila gomila djece, no bio sam miran: znao sam da ništa neće dirati, ništa pokvariti.

Vrativši se nakon nekoliko sati, djecu više nisam zatekao. Znojan i umoran sjeo sam odmah za volan. Preda mnom je bio put od četrdesetak kilometara do gradića gdje sam u jednoj gostionici namjeravao prenoćiti.

Gostionica se sastojala od nekoliko kućica. One su okruživale vrt u kojem su rasle palme i razno drugo granato drveće. Među lijehama cvijeća stajali su stolovi za kojima su sjedili gosti.

Dovezao sam se automobilom ravno u dvorište jedne od kućica. I tek tada sam u autu ugledao gologa dječaka. Sjedio je sklupčan na podu kraj zadnjeg sjedala i jecajući drhtao čitavim tijelom od straha. Očito, dok je još auto stajao u selu, on se popeo i u igri zaspao na mekanom sjedalu. Probudio se tek kad je auto krenuo i onda se pritajio na podu bojeći se da ga ne opazim.

Što da sada radim s njim? Da ga vozim natrag? Bio sam strašno umoran i više nisam bio kadar još jednom prevaliti taj put.

Nekako sam ipak uspio umiriti dječarca. Kad je shvatio da se ne ljutim, odmah se nasmijao. Konobar mu je uskoro donio veliki tanjur riže. Dječaku je tada zablistalo lice.

Još nije uspio ni pojesti svoju rižu kad se s ulice začuše krici i galama, a u vrt iznenada provali golemi sivi bivol. On se po svemu sudeći od nečega prestrašio i sada je jurio ne gledajući što je ispred njega.

Inače je karbau — tako zovu u Indoneziji ove bivole s velikim rogovima — najmirnija i najbezazlenija životinja na svijetu. Njihova debela koža uvijek je izmazana glinom: bivoli se naime s velikim zadovoljstvom kupaju u barama i na muljevitim obalama rijeka. Veoma sam volio ove životinje i uvijek sam se divio njihovoj golemoj snazi i upravo čudesnom spokojstvu.

Ali karbau, koji je sada provalio u vrt, bio je nešto sasvim drugo. Sav izvan sebe od užasa jurnuo je ravno na jedan od stolova i u naletu ga prevrnuo. Ljudi koji su sjedili za tim stolom nekim su čudom izbjegli udarce njegovih strašnih rogova.

Nastala je panika. Žene su vriskale i trčale da se sklone u svoje kućice. Neka debela Holanđanka je od zaprepaštenja ostala u naslonjaču i na sav glas vriskala. Bivol krene ravno prema njoj. Nitko se od muškaraca nije odvažio da joj pritekne u pomoć. Konobari su vikali, bacali na bivola stolice, ali nitko se nije usudio da mu priđe. Od tih udaraca bivol je postao još bjesniji pa sam se i sam bojao sići s verande.

Što da radim? Da skočim dolje i revolverom ubijem razbješnjelu životinju? Uto maleni goli dječak, koji je sjedio kraj mene, skočio s verande i potrči k bivolu. Trčao je i nešto vikao ljutito i odlučno.

I dogodilo se čudo: čim je čuo dječakov glas bivol se zaustavio, a dječak dotrči do njega, udari ga po njušci i za tren oka mu skoči na široka, blatom izmazana leđa. Zajahavši tako bivola, dječak ga počne podbadati svojim tankim nogama ne prestajući vikati neke zapovijedi.

Bivol se smirio i pokoravajući se dječakovim riječima mirno izašao iz vrta noseći na leđima gologa jahača.

Prestrašeni Holanđani dugo se još nisu mogli pribrati od straha. Neki su plakali, neki se smijali. Debela žena je i dalje sjedila u svome naslonjaču: od užasa je izgubila svijest.

Kasnije smo doznali da je na bivola, koji je cestom vukao tešku dvokolicu, naletio automobil i on se presrašio, slomio jaram i pobjegao.

Gosti su odmah odlučili da sakupe novac za nagradu mome malome prijatelju. Skupilo se prilično. Idućeg dana, prije nego što sam odvezao dječaka u njegovo selo pošli smo u trgovinu i za čitavu njegovu porodicu kupili odijela. Možete misliti kakvo je veselje nastalo kada se dječak vratio živ i zdrav, a još k tome s tolikim darovima!

Valerij Baratašvili:

U CENTRU TIHOG OCEANA

Tihi ocean ovih je dana zaista tih. Kao da se pritajio i tako smiren lijeno drijema pod žarkim suncem, lagano i ravnomjerno diše i valja svoje plavičaste valove.

Jedan od mornara, novak, koji prvi put plovi oceanom, reče:

— Magelan je baš dobro nazvao ovaj ocean — tihim...

Smješkam se, jer isuviše dobro znam njegovu varljivu ćud. Zaista, gledajući tu mirnu površinu, teško je povjerovati da za vrijeme oluje »tihi« ocean postaje nalik golemoj razjarenoj zvijeri, koja lakoćom nekog čarobnjaka baca na sve strane glomazne brodove.

Ali sada barometar proriče lijepo vrijeme, i mi se ravnomjerno iz sata u sat primičemo Havajskim otocima, o kojima smo, kao i o čitavoj Oceaniji, slušali i čitali toliko zanimljiva.

Oceanija je uvijek za sve učenjake na svijetu predstavljala zagonetku. O njenom je postanku bilo mnogo hipoteza. Pretpostavljalo se i to da je nekada ovo bio kontinent, jer predanja i rodoslovlja predaka urođenika na o-

tocima tako su čudesno slična, premda se otoci nalaze na golemoj udaljenosti jedni od drugih.

— Ipak, što se misli, kako su postali Havajski otoci? — pita netko od mornara.

Sjetio sam se drevne polinezijske legende:

Davno, davno slavni je ribar Kapu-hee-ua-nui loveći ribu izvukao na udici komad koralja. Lovina nije vrijedila ništa, i ribar se već spremao da je baci. Ali vrač ga zaustavi i reče mu:

— Žrtvuj bogovima svinju i izreci molitvu. Tada će tvoj koralj izrasti u velik otok.

»Možda će bogovi biti milostivi prema meni, i ja ću načiniti mnogo takvih otoka« — pomisli ribar Kapu.

On ulovi još nekoliko koralja i kako je svinje prinosio na žrtvu, tako su se koralji pretvarali u otoke.

Eto tako su nastali Maui, Oahu, Kauai, Niahau, Molokai, Kahulavi i Lanai, koji su kasnije dobili zajedničko ime Havajski otoci.

Međutim, danas su ljudi mnogo više prozaični i tvrde da Havajski otoci nisu ništa drugo do lanci vrhunaca podvodnog grebena, koji je dug nekoliko tisuća kilometara.

Osmoga dana putovanja sunce je već izašlo iza visokih vrhunaca Havaja, obasjavajući vulkan Mauna-Kea najvišu tačku na Tihom oceanu. Na njegovu vrhu, koji se uzdiže 4.210 metara nad morem, iskri se vječni led nalik fantastično velikom dragom kamenu.

Iskričavim ledenjakom osobito se oduševio naš ložač. Nije ni čudo. Raditi dolje među užarenim kotlovima i inače nije lako — a pogotovo u tropima!

— Eh, da mi je barem pola sata prosjediti tamo gore! — reče on čeznutljivo.

Našem parobrodu prilazi brodić lučkog pilota. Očekujemo da se na kapetanskom mostu pojavi atletski razvijena figura Havajca bronzanog tijela s vijencem cvijeća oko vrata; spremni smo da čujemo potpuno nerazumljivi jezik i nagađamo, hoćemo li razumjeti bar koju havajsku riječ, ali na palubu se, evo, uspeo obični Amerikanac sa žvakaćom gumom u ustima.

Zvekeću lanci, spuštamo sidro u luci Honolulu.

Tu smo, u zemlji palmi, ananasa, banana, mango-a cvijeća! Na otocima, čija je ljepota opjevana u tisućama stihova i pjesama.

Silazimo stepenicama na mol. Opkoljava nas grupa mladića. Svi su jednako obučeni — bijele hlače od tanke tkanine, a na golim bronzanim plećima — vijenac cvijeća. Nude nam svoje usluge: pokazat će nam grad i njegovu okolicu. Izabiremo niskog momka s neobično jasnim plavim očima. Zove se Tahau, dobro zna engleski i izvrsno nas razumije.

Odmah za predgrađem Honolulua počinju plantaže šećerne trske, ananasa, banana. Plantaže su okružene dugim lancima visokih brežuljaka, koje presijecaju šumne planinske rječice. I brežuljci i riječne doline gusto su obrasli šumama.

Naš auto se uspinje zavojitom cestom na jedan od tih brežuljaka. Odavde brodovi u luci izgledaju kao malene kutijice. Svuda naokolo su otoci. Jedni su okrugli, gusto prekriti šumama te visoko u nebo uzdižu svoje masivne zelene kupole, drugi su niski pa naliče brodovima, što su se nasukali na plićake. Maleni stjenoviti otoci strše iz mora poput kakvih razvalina. Na njima se jate bezbrojne morske ptice, čija se reska krika neprestano čuje u zraku.

Vozimo se dalje k podnožju planine Lean. Na grebenu boje cigle, što poput golemog čudovišnog zuba strši nad oceanom, stoji svjetionik pocrnio od vremena, sav obrastao travom i mahovinama.

— Rijetko se na njemu pali vatra ... — reče Tahau. — Samo onda kada neka od ribarskih žena čeka muža, koji se izgubio među oceanskim valovima.

U podnožju planine po visokim brežuljcima bujno su se razrasli pandanusi gusto obaviti svojim bjeličastim, visećim korijenjem. A naokolo su ogromne poljane cvijeća.

Evo baršunastih makova, tu su i perunike — bijele, žute, plave, ružičaste. I napokon — ruže ... Sakrile su se od žarkog sunca u dubodolinama. Želimo vidjeti čuvene havajske modre i crne ruže.

— To ne može biti! — vatreno govori jedan od mornara. — Modre ruže ne postoje!

Ali ruža mu je u rukama i on ogleda njene nježnomodre latice, začuđeno kima glavom te reče s uzdahom:

— Ipak je to nevjerojatno!

Nauživali smo se u raskošnoj prirodi, pa želimo da vidimo, kako žive ljudi.

Tahau odmah postaje neraspoložen. Nevoljko sjeda u auto.

— Što, zar je selo daleko? — u nedoumici pitamo.

— Ne, blizu je — kiselo odgovara on.

— Zar vam se ne ide tamo?

— O ne! — uplašeno reče Tahau, bojeći se da ga ne pošaljemo natrag u grad. — Ali tamo nije nimalo veselo!

— Ipak da vidimo.

— Kako vam je volja.

Selo se smjestilo na vrhu brežuljka. Nema ulica, ni plotova bez kojih se ne može ni zamisliti evropsko selo; pandanusi su se razgranali među kolibama i svojim visećim korijenjem stvorili neprobojan zid, koji pruža bolju zaštitu od bilo kakvog plota. Ali, nažalost, oni nemaju što da štite.

Radoznalo se ogledavamo. Sve su kolibe slične jedna drugoj kao jaje jajetu: zidovi su od bambusa, krovovi od trske. Poneki krov je još pokrit lišćem takozvane »željezne« palme. Takav je krov osobito čvrst pa može izdržati i najjače tropske pljuskove.

Zaustavljamo se pred jednom kolibom. Ususret nam dolazi domaćin.

— Aloha! (Dobro došli)

Naokolo kolibe je raskrčeno maleno dvorište obraslo sočnom travom. Nedaleko od ulaza je jama obložena kamenjem. To je ognjište na kojem se kuha hrana.

Pojavljuje se i četvero gole dječice. Na vratu, rukama i nogama imaju vijence cvijeća. Oni se duboko klanjaju i pjevaju:

»Veselimo se što vas vidimo, aloha-oi!

Veselimo se što vas vidimo, aloha-oi!«

— To su vaša djeca?

Domaćin potvrdno kimne glavom i nekako se smješka kao krivac. Nešto živahno govori Tahau. Upitno gledamo našeg prevodioca.

— Domaćin govori, da su djeca najveća sreća, ali — ipak — da ih je manje, lakše bi se živjelo.

— Što stojimo ovdje? Izvolite u kuću — poziva nas domaćin.

On pomakne zastor od pletene trave i mi ulazimo. Zidovi od bambusa su goli, a na zemljanom podu postavljene su rogožine. Jedini ukras na zidu je oklop morske kornjače. Tahau nam objašnjava, da je tu postavljen protiv uroka.

Nakon što nas je domaćin Alvino Kalama počastio voćem i nakon što su djeca otpjevala pjesmu rastanka, srdačno smo se oprostili. Domaćin nam je na rastanku poklonio prostirač sa slikom Havajskih otoka.

— To je još od moje žene! — rekao je tužno.

Pošli smo dalje. Ali nismo odabrali pravo vrijeme za posjet selu. U to žarko doba dana gotovo nikoga ne možeš sresti. Starice se skrivaju u sjeni drveća, odrasli su već od jutros na poslu, a djeca su na morskoj obali.

Znači, valja ići k oceanu!

On je negdje tu, čujemo njegov potmuli ropot

— On je uvijek živ. — govori Tahau. — Ali je zlo kad se počne ljutiti.

Gotovo je čitava obala pokrita sitnim zlatno-žutim pijeskom, raznobojnim školjkama i komadićima trske. Samo nekoliko osamljenih palmi stoje na žalu i to tik uz vodu.

Izdaleka se čuje pjesma:

»Ti si kao ruka majke, što miluje kovrče, o more.
Ti si kao poplava grozna, kad nahrupi s planina,
o more.
Ti si živo, plodno kao La, o svemoćno more!«

Izlazimo iz auta i bez riječi idemo prema glasu. Sve smo mu bliže i bliže. Evo i pjevača — to je ribar.

Mlad je, plećat i vitak. Stoji na hridi, malo se nagnuo naprijed i prebire utege na mreži. Jaki zamah ruke — i mreža leti u vodu raširivši se u pravilnu kružnicu.

On nas ne vidi. Prolaze minute. Ribar netremice gleda u vodu, zatim počinje vući mrežu, postepeno se povlačeći na obalu. Napokon, kad je izašao na pijesak, mreža bijaše vani. Istresao je lovinu i pažljivo je počeo razgledati.

Nismo više izdržali u zaklonu, pa izlazimo.

Pozdravljamo ga.

Odgovor nam je već poznat:

— Aloha!

Pokazujemo na ribu nama nepoznatu.

— Što je to?

— Pou. — reče ribar.

Čudna je to riba smeđih leđa s crnim pjegama i modrim trbuhom. Njen jarko-zeleni rep zavinut je poput kuke.

Evo i morskog ježa nuku-nuku s gore uzdignutom šiljastom njuškom i dugim bodljama umjesto peraja. Tu je i crna kihi-kahi. Bokovi su joj spljošteni u obliku trokuta, a na leđima se uzdiže bodlja veća od same ribe.

Po stazi, što vodi k moru, silazi gomila gole djece. S njima je žena. Nije mlada, ali ide brzo.

— To je teta Pepi. — reče ribar. — Prošle godine umro joj je sin.

— Sretan lov! — viče ona izdaleka.

Ribar zna, da uvijek gladna Pepi ne dolazi uzalud.

— No, izaberi!

Ali na ribu je već naletjelo jato mališana i teta Pepi je uspjela ugrabiti samo ježa nuku-nuku. On se bacaka, brani svojim bodljama, ali žena, kao da to uopće ne primjećuje, sretnog izraza lica odnosi lovinu u selo.

Htjeli smo se oprostiti s ribarom, ali on ne obraća na nas pažnju. Zagledao se u vodu. I mi gledamo, ali ništa ne primjećujemo.

— Polip! — šapće ribar i hitro podigne nož s pijeska, čvrsto ga stisne zubima i s kamene hridi se baci u more.

Voda je na tom mjestu svijetlo-modra i savršeno prozračna. Vidi se, kako je prestrašeno jato srebrnkastih riba zamaklo za stijenu. Ribar hitro obilazi podvodne hridi. Ali osim algi i meduza ništa ne vidimo.

Tahau me odjednom počne gurkati laktom.

— Gledajte!

Ispod velikog kamena opazio sam najprije jedan krak, pa drugi, treći. A zatim prevrnuvši se na bok, ukazalo se odvratno tijelo polipa. Krenuo je ravno na ribara lagano pomičući krake.

Mladi Havajac se uto baci u stranu, izroni i, duboko udahnuvši, ponovo zaroni u dubinu. Nož mu je sada u rukama.

Vidimo kako kraci obuhvataju njegova ramena. Tijelo polipa se grči i jedan krak se pruža prema grlu ribara.

Netko među mornarima nije izdržao:

— Treba mu pomoći! — rekao je.

Tahau se muklo nasmije.

U dubini ruka s nožem sune ravno u srce čudovišta. Kraci se trzaju, jedamput, dvaput, a zatim se nemoćno opuste.

Ribar izroni i uskoro već stoji pokraj nas kao da ništa nije ni bilo. Lice mu je blijedo, ali on se smije kao i Tahau.

Naš vodič mu nešto živahno govori. Naslućujemo da mu priča, kako smo se bili uzbudili, zabrinuli. Havajci gledaju jedan drugoga i smiju se.

— To je opasno! — opravdavam se ja.

— Malo! — smijući se kaže on.

Vrhovi kokosovih palmi postaju ružičasti, gajevi pandanusa sve su tamniji, iz sela dolazi miris gorkog dima — sprema se večera.

Stanovnici se vraćaju kućama s plantaža ananasa, šećerne trske, iz luke, tvornice konzervi.

Spušta se večer.

Ali ovdje, kao i svuda, nema sna za mladost. Kada selo zaspi, u vinogradima, gajevima, dragama, nad ljubičasto-crnim baršunom mora, zazvuči pjesma uz havajske gitare — helele.

Erik Lundkvist:

KANIBALI, MOJI RODITELJI

— Zovem se Pavle! Ne jedem ljude i štakore!

Tim gordim riječima pozdravio me je stanovnik južnih obala Gvineje, prvi što sam ga vidio.

Visok, strojan, smiono mi je gledao u oči. Pravi gordi ratnik, slobodni sin divlje džungle.

Već po tijelu vidi mu se da je borac i izjelica. Tamnosmeđa koža napeta je preko jakih mišića ratnika i trbuha u koji se može smjestiti ručak dobrog vola. Stopala mu široka, uzdignuta, vidi se — neumoran trkač. A lice Pavlovo, lice je divljaka kanibala. U hrskavici velikog nosa zjapi rupa kroz koju je provučen veprov očnjak. Debele usne rastegnute u osmijeh otkrivaju oštro zašiljene zube. Kosa kratka, kovrčasta, a duboko smještene tamnosmeđe oči jednako lako bljesnu gnjevom kao i veselim smijehom.

U ovom trenu lice mu je potpuno ozbiljno, no videći, da ja ne mogu suzdržati smiješak na njegov neobičan pozdrav i on odgovara osmijehom.

Sve to zbilo se na palubi škune »Spreja« trećeg dana našeg puta.

Napustivši zaljev Lakahla dva smo dana plovili uz nisku pješčanu obalu na kojoj nije bilo ni jedne palme, niti bilo kakvog znaka da ovdje žive ljudi.

Tek idućeg dana, kad smo prolazili kraj rta Aidua, opazili smo prve tragove života. Po pješćanom sprudu trčalo je u velikoj pometnji nekoliko golih crnih prilika. Uskoro smo vidjeli o čemu se radi.

Desetak je ljudi spuštalo u more čamac. Odmah zatim bljesnuše vesla, a čamac krene najprije nesigurno, a onda sve brže i brže. Uskoro je već klizio preko valova i uspinjao se na vrhove pjenušavih grebena, što su se iskrili na suncu. A onda veslači poustajaše i očajnički počeše grabiti veslima. Čamac poleti, probije se iz opasnog pojasa uz obalu i hitro krene preko brda i dolina golemih oceanskih valova.

Plovili smo oko jednu milju daleko od obale i, da bismo išli brže, jedrima pridodali pomoćnika — benzinski motor. Tako smo postigli brzinu od oko četiri do pet čvorova. Isprva smo mislili, da je čamac pošao u ribolov, ali on se usmjerio ravno prema nama. Što, zar se oni nadaju stići »Spreju«?

Bez sumnje! Rastojanje se sve više smanjivalo i moji se Papuanci što sam ih najmio u selu Babo, počeše uznemiravati. Čini se da njihova gola sabraća u čamcu nisu na njih ostavljala dobar utisak. Hasan me zapita, zar ne bi bilo bolje, da pripremim oružje? No stari Taha ga počne umirivati:

— Nemamo se čega bojati. Ništa nam zla oni neće učiniti.

Samo pola sata je bilo potrebno našim goniocima da stignu škunu i tada na palubu hitro počeše uskakivati urođenici. Nekoliko ih je ostalo u čamcu, pa im bacismo konopac.

I evo na palubi već stoji Pavle i uvjerava me, kako on ne jede ni ljude ni štakore.

Najviše od svega zadivilo me, što je Pavle znao malajski. I dok su njegovi drugovi razgledali brod, mi smo počeli razgovarati. Stajao je preda mnom i na pitanja odgovarao polako, odmjereno, tražeći potrebne riječi.

Tako sam saznao, da živi u selu smještenom u dubini kopna, da je malajski naučio od jednog misionara, koji povremeno dolazi u njihovo selo. On ga je i krstio ovim, za te krajeve neobičnim imenom.

— A zašto si rekao da ne jedeš ljude?

— Dalje na istoku stanovnici jedu ljude, ali mi ne. Sada ne!

— A štakore?

— Oni što žive u gorama — jedu. Ali mi ne. Sada ne!

— Znači vi ste bolji od svojih susjeda?

Pavle potvrdno kimne glavom, a zatim se zadovoljno nasmiješi. Dobro sam ga, reče, razumio.

— A zašto ste zapravo pojurili za nama?

— Htjeli smo vidjeti, kakva je to škuna!

— Idem do velike rijeke Umar. Znaš li ti da li ovakav brod može u nju uploviti?

— Može. Za vrijeme plime, kao što je sada — može! Ja ću pokazati put!

— Sjajno! A možda bi ti i tvoji drugovi htjeli, da me pratite na putu po džungli? Trebali bi sjeći stabla, krčiti putove, nositi prtljagu? Trajalo bi to mjesec, dva.

Pavle se počne dogovarati sa svojim drugovima na energičnom, grlenom jeziku.

— Pristajemo! — reče.

— Dobro! A sad otiđite kućama, recite, da odlazite na dulje vrijeme i uzmite stvari.

Pavle me pogleda, ne shvaćajući o čemu to govorim.

— Mi pristajemo! — ponovi on.

— Ali ne možete ovako! U džungli ćemo ostati najmanje dva mjeseca! A nemate ni odijela, ni oružja, ni pokrivača!

— Mi idemo! Odmah! Gospodin će nas hraniti?!

I oni su pošli sa mnom, ne pitajući za plaću, a da na sebi nisu imali ništa osim malo tkanine, što im je visjela oko bedara.

S takvim momcima, koji znaju što je to uzajamno povjerenje, ugodno je imati posla u džungli.

* * *

Već je peti dan kako plovimo uz rijeku i naš se odred znatno povećao. Putem nam je stalno dolazilo ususret mnoštvo čamaca, što su iz dubine džungle išli prema ušću. Mlade smo, snažne ratnike nagovorili da pođu s nama i oni su rado polazili, uopće ne pitajući kamo idemo i zašto. Tako nas je sada bilo ravno četrdeset.

Toga smo dana podigli logorište na mjestu do kojeg rijeka nije mogla prodrijeti, ma kakav pljusak iznenada nahrupio.

Baš kad smo podigli posljednji šator, sumrak proparaše krici, što su dopirali s rijeke već zaogrnute večernjim sjenama. Papuanci, koji su mirno sjedili oko vatre, poskakaše i odgovoriše reskim, zvonkim glasovima.

— To su prijatelji! Ljudi iz sela Umar! — prevodio nam je Pati. I on ponovo krikne. Kao odgovor začusmo gromoglasni vapaj, koji su nam odmah preveli: dvojica muškaraca sa svojim ženama kreću u brda u lov.

— Zar će loviti brđane? — pitam ja.

— Ne, ne! — hihoće Pavle. — Idu u lov na velike ptice kazuare!

Uto se lovačka četvorka probila kroz žbunje i posjedala oko naše vatre. Nas strance nisu ni pozdravili, kao da nas uopće ne primjećuju. Sunarodnjaci su ih pogostili rižom i betelom.

— Zar zaista idete u lov na kazuare? — pitam ih ja preko Tahe. — Pa dolje u ravnici ima više kazuara nego ovdje. A usto sada za vrijeme poplave mora da ih je dolje lako loviti.

Lovci potvrđuju da je kazuara doista lakše loviti za vrijeme poplave, ali ukoliko samog lovca ne šćepa krokodil! A zašto su odlučili da pođu u brda vidjet ću sutra, ako pođem s njima.

Prihvatio sam poziv i mi smo ujutro krenuli. Pošli smo stjenovitim grebenom po uskoj vijugavoj stazi — barem su je Papuanci tako zvali— makar nisam vidio nikakvih tragova, što bi ukazivali da ovdje postoji staza. No činjenica je, da smo dugo išli, a da put nismo morali krčiti paranzima.

Greben se naglo uzdizao, njegove su padine postajale sve strmije, a on sam sve uži. Penjali smo se podižući veliku buku, a Papuanci su usto lajali poput pasa. Objašnjavaju mi, da tako tjeraju divljač više, prema samom vrhu.

Evo, greben se već toliko suzio, da na njemu ima mjesta tek za usku stazicu, koju su, sad se već vidi, utabale divlje svinje i kazuari. Padine se ruše u dubinu od oko četiri stotine metara. Idemo tiho. Žene su daleko zaostale.

Poplašili smo svinju, no ona je predaleko da bih mogao pucati. Papuanci međutim na nju ne obraćaju pažnju.

Odjednom začujemo promuklo, škriputavo glasanje prestrašenog kazuara. Papuanci odgovaraju prodornim lovačkim krikom te jurnu u džunglu. Stojim na mjestu, držim pušku u pripravnosti i ne mogu shvatiti njihovo ponašanje. Zar će ovako uhvatiti kazuara?! Ta on trči deset puta brže i od najbržeg Papuanca, a rita se kao konj. Da smo se prišuljali, možda bih ga dobio na nišan. Ali ovako . . .

Čujem kako Papuanci glasno vičući gone kazuara, čujem topot ptice koja bježi, ali ništa ne vidim. Ona će — zaključujem — sigurno bježati još koju stotinu metara do vrha grebena, a onda će jurnuti niz padinu. Zato žurim do tog mjesta, da bih mogao pucati. No kad sam stigao, vidio sam prizor, kojeg dugo neću zaboraviti.

Dvadesetak metara od mene po strmini bježala je u velikim skokovima golema ptica s crveno-modrom kukmom, obrubljenom crnim perjem što je vijorilo. Za njom su — prezirući smrt — jurili Papuanci. Padina je bila tako strma, da džungla nije mogla rasti zbijena, nego su stabla rasla naširoko razbacana jedna od drugih. Kazuar je bje-

žao, posrtao, padao, kotrljao se i ponovo ustajao. I lovci su također padali, kotrljali se, skakali, trčali, ali divljač nisu ispuštali iz vida.

Stao mi je dah gledajući tu uzbudljivu trku na život i smrt. Kako su se samo odvažili na dvoboj s takvim velikanom? Čak i slučajni udarac njegove snažne noge može zdrobiti čovjekov prsni koš, a ovdje se ne radi o slučajnim udarcima: kazuar vidi progonitelje i on će se sigurno braniti.

Uto su lovci stigli kazuara, koji nije mogao po skliskoj padini trčati tako brzo kao oni. Jedan se od njih objesi poput majmuna na lijanu i pokuša pticu udariti parangom po vratu. Promašio je, pa ispušta lijanu te se počne kotrljati zajedno s pticom. Odmah priskoči drugi lovac i počne sjeći po tom klupku. A kad se klupko razmotalo, vidim — ptica je ranjena. Više ne bježi, nego samo visoko skače kao da pleše. Pritom žestoko udara nogama i ne dopušta, da joj se lovci približe.

Papuanci se sklanjaju, no tek što je ptica ponovo počela bježati, oni su već uz nju. Napokon jednom uspije da u padu presiječe tetive na nogama kazuara i tako je dvoboj bio odlučen. Odsjeći glavu gigantskoj ptici sada više nije bila nikakva teškoća.

Čim su savladali pticu, lovci su prvo poskidali crno perje s njezine glave — ono će krasiti grudi ratnika na svečanostima, a zatim su pticu rasjekli na komade i natovarili ih na leđa žena.

Lovci su izudarani, krvavi. Jednom je na leđima duboka rana: trag kazuarovog oštrog nokta. Ali Papuanci ne pridaju ranama nikakvu važnost. Oni pjevaju, ispuštaju pobjedničke krike i plešu oko vatre ples pobjednika.

* * *

Posljednjeg dana radova u dolini rijeke Umar ostao nam je još nevelik dio džungle u kojem smo trebali izmjeriti i označiti stabla. Da bi posao bio što prije gotov, sam

sam pošao s Papuancima, i to s jednom grupom, što je živjela u ovom kraju i odlično ga poznavala.

Brzo smo napredovali kroz močvarni kraj, ali odjednom Papuanci se zaustaviše pred rječicom širokom jedva dvadesetak metara. Voda gotovo i nije tekla, a bila je mutna i prilično duboka. Zabrinuto su gledali u nju i, kad sam se približio, počeli mi nešto pokazivati.

— Ajo! Zašto ste stali? Zar ne znate plivati?

Papuanci su me gledali napola zadivljeno, a napola zbunjeno.

— Imoko, tuan!

Oni nisu znali malajski, a ja sam još premalo znao papuanski, da bih razumio, što je to »imoko«. Možda — duboko — pomislih.

— Ajo! Pa što onda, ako je duboko? Idemo!

Da bih im pokazao što hoću, vezao sam blok i kompas na glavu, spustio se u vodu i zaplivao.

— Imoko! Imoko! — čuo sam kako prestrašeno viču.

Nisam se osvrtao. Još nekoliko zamaha i bit ću na drugoj obali. Ponovo začujem krikove, ali sada već s prizvukom divljeg užasa.

— Imoko! Imoko!

Ovaj put njihov smisao bio je potpuno jasan: označavao je opasnost. Stravični krici Papuanaca i mene su zarazili strahom, pa sam se naglo okrenuo. Ali ništa nisam vidio. Pokušavam dukučiti dno, no još je uvijek preduboko.

Ponovo divlji krik pun užasa:

— Imoko! Imoko!

Okrenem se i na vodi opazim vrtloge, što nestaju kad neka životinja pliva ispod površine. Tek sada sam shvatio, što znači »imoko«!

Sledio sam se od užasa. Napola sam paraliziran. Ruke i noge očajnički mlate po vodi, ali ja ne mogu otkinuti pogleda od onog, što pod vodom juri prema meni. Zar je to kraj?

Uto sam se primakao debeloj grani, što se s obale pružala nad površinom. To je spas! Ali nisam imao vremena da se popnem na nju. Samo sam je dospio obgrliti i u

trzaju se baciti naprijed u trenu kad je ogromna zubata čeljust prošla svega nekoliko centimetara iza mojih nogu.

Trebalo je nekoliko trenutaka dok se krokodil ponovo spremio za napad, no ja sam se uto već popeo na obalu.

Papuanci počeše vikati i smijati se. Zatim mi dadoše znak, da idu uzvodno, gdje ima sigurnije mjesto za prijelaz.

Uskoro su me okružili. Počeli smo bacati veliko kamenje u vodu. Krokodil se pritajio uz samu obalu i na svaki kamen odgovarao silnim udarcem repa. Očito bio je, kao rijetko koji, gladan i zao!

Kao i obično kad sam išao na posao nisam imao oružja sa sobom, a ni Papuanci nisu imali koplja. Oni mi pokretima počeše objašnjavati, kako bi — da imaju koplja — ovi bijesni udarci krokodila bili sigurno posljednji.

Da, od toga dana sam dobro zapamtio, kako se kaže krokodil na umarskom dijalektu.

Hans Has:

U CARSTVU KORALJA

Bilo je to jedne večeri u oktobru godine 1952. kada smo Lota i ja dobili pismo od američke kompanije za prikazivanje filmova, u kojem nas poziva da dođemo u Nju Jork i još četiri grada na premijeru našeg filma »Pustolovine u Crvenom moru«. Molili su nas da ponesemo i našu ronilačku opremu, koju ćemo pokazati na televiziji i na konferenciji za štampu.

— To znači da ćemo s čitavom našom opremom ići besplatno do San Franciska i natrag! — rekla je Lota. — Znaš što bismo mogli uraditi?

Lota me je upitno pogledala.

— Iz San Franciska možeš rukom dosegnuti Australiju. To je upravo jedinstvena prilika, da posjetimo Veliki koraljni greben.

Otkako sam se počeo baviti podvodnim istraživanjima, Veliki koraljni greben bijaše ono, o čemu sam stalno maštao. Taj najveći na svijetu koraljni greben prostire se dvije tisuće kilometara duž istočne obale Australije. Malobrojni izvještaji profesionalnih ronilaca i lovaca bisera,

koji su ronili u tom području, nagovještavali su, da ćemo tamo naći carstvo podvodnih čudesa. U tom je području živjela i najveća školjka-bajoslovna tridakna, koja je — kako se pričalo — prouzrokovala pogibiju ne jednog ronioca. Već sam davno želio da provjerim te glasine. Osim toga posebno me zanima vanjski rub Velikog koraljnog grebena, gdje — koliko mi je bilo poznato — još nitko nije ronio.

I tako smo otputovali, a da nikome nismo ništa govorili o našim planovima. Poslije tronedjeljnog boravka u Sjedinjenim Američkim Državama mi smo 4. decembra sjeli u avion i odletjeli za Australiju.

Puhao je svježi vjetar i sunce se smiješilo s vedrog neba kad smo stigli na cilj — u gradić Kerns. Pred nama je bilo čudesno Koraljno more, a svega dvadesetak milja odatle, onamo iza horizonta, prostiralo se jedno od najvećih čudesa svijeta — Veliki koraljni greben, ta na zemaljskoj kugli najveća građevina, što su je podigla živa bića! S tim golemim zdanjem ne može se usporediti ni jedno građevinsko djelo ljudskih ruku. Da bismo dobili predodžbu o njegovim razmjerima, pomnožili smo dužinu grebena od 2.000 kilometara s njegovom širinom, koja mjestimice iznosi 150 kilometara, te visinom grebena, koji se na jednom svome kraju spušta na dubinu od 2 kilometra, i tako dobili ogromnu cifru od 16.000 kubičnih kilometara! Prema tome računu Veliki koraljni greben je 8 milijuna puta veći od Keopsove piramide, 100.000 puta veći od Kineskog zida i 2.000 puta veći od površine što ga zauzima jedan takav grad kao što je Nju Jork!!

Gradić Kerns nam se svidio na prvi pogled. Ako za Kvinslend kažu da je biser Australije, onda je Kerns sigurno biser bujnog i raskošnog Kvinslenda.

Bila je već gotovo polovica decembra, i ovdje je počeo period ciklona, koji nagovještavaju dolazak kišnog razdoblja godine. Ribari su već završili sezonu lova i više nisu odlazili do Velikog grebena. Ali za nas je upravo ta opasna sezona imala velike prednosti. Naime, u ostalo doba godine ovdje stalno pušu jugo-istočni pasatni vjetrovi i tjeraju goleme valove prema Koraljnom grebenu, tako da se samo u razdoblju ciklona događa se da između dvije oluje bude koji tihi dan, bez vjetra i valova. Računali smo baš na takve dane, jer jedino tada bi nam uspjelo roniti na vanjskoj strani grebena.

Iako su već barke bile izvučene na obalu, uspjeli smo naći ribara — zvao se Makdonald — koji je odlučio da rizikuje i da s nama pođe na ocean.

I tako smo jednog divnog, vedrog jutra isplovili iz Kernsa i uz obalu krenuli prema sjeveru. Bilo je već 12 sati kad smo stigli do cilja — znamenite podvodne hridi Indeve, na koju se ono nasukao jedrenjak kapetana Kuka.

Ali voda bijaše tako mutna, da smo razabirali samo nejasne vrhove grebena. Roniti nije imalo smisla, pa smo krenuli dalje.

U laguni Perl voda bijaše mnogo bistrija, pa smo se odmah spustili u more. Žurili smo, jer tko zna neće li možda još svega sat dva potrajati ovako pogodno vrijeme.

Čim smo zaronili, našli smo se usred bajoslovnog koraljnog pejzaža. Dubina iskričavo modre lagune bijaše 10 do 12 metara, pa se u ovoj razmjerno uvijek mirnoj vodi razraslo bujno, visoko grmlje koralja. Naokolo velikoga koraljnog žbunja, što se razraslo na uzvišici usred lagune, ljeskale su bezbrojne žute i plave ribe. Dva ne baš velika siva morska psa došla su nam sasvim blizu, pogledala nas i nestala. Ma kud da smo pogledali, svuda smo otkrivali sve nove i nove, upravo fantastične koraljne oblike, a među njima je sve vrvjelo od malih i velikih riba. Ovdje smo vidjeli i prvu gigantsku tridaknu. Onako velika i masivna više je svojim rastvorenim valovitim polovicama bila nalik na kakvu prijeteću klopku nego na školjku. Promjer joj bijaše veći od jednog metra. Razgledali smo je iz velike blizine, no kad je Lota u jednom trenu isuviše približila ruku, školjka se u hipu zatvorila.

— Što misliš — zapitao sam Lotu, kad smo izronili, da pokušam staviti nogu? Ne vjerujem da bi me tridakna mogla zadržati.

— Bolje je da ne pokušaš. Možda ćemo negdje nabaviti umjetnu nogu? Ne vrijedi riskirati.

Ponovno smo zaronili i nastavili razgledati lagunu. Iza svakog žbunja, iza svake hridi, čekalo nas je nešto novo, nešto još neviđeno. No osobito nas je iznenađivala upravo čudesna veličina svih predstavnika životinjskog carstva, koje smo sretali. Gigantskih razmjera bili su ne samo koralji i školjke, nego su čak i morski krastavci ovdje bili veliki kao bundeva, a tamno plave morske zvijezde imale su promjer od pola metra.

Kad smo ponovno izbili na površinu, dočekala nas je potmula grmljavina. Na naše veliko čuđenje opazili smo, da veliki crni oblaci olujnom brzinom prekrivaju nebo. Eto, još malo prije bilo je divno, vedro vrijeme, a sada je već počinjala kiša. Makdonald nam je ozbiljna lica saopćio, da ta nagla promjena znači, da se treba hitno vratiti u Kerns.

Vraćajući se u hotel, Lota me iznenada upozori na jedan izlog, pun umjetnih ženskih nogu u najlonkama. Bila je to trgovina čarapa. Ušli smo u trgovinu i, na sveopće čuđenje, kupili jednu takvu nogu. Bila je od plastične mase, a da bi bila mekša, u hotelu sam je prekrio slojem gipsa. Neka gigantska tridakna na njoj iskuša svoju snagu! S naše strane bilo je to malo nečasno, jer noga nije imala zglobova, a osim toga i pored sloja gipsa, bila je još uvijek malo pretvrda. No ipak, bila je to noga, i mi bolje nismo mogli naći.

Iduća dva dana gotovo je neprekidno padala kiša i puhao hladan vjetar. Ipak smo isplovili. Kad smo stigli u područje grebena, jedva smo uspijevali razabrati hridi pod morskom površinom, gotovo neprozirnom od jakog pljuska, i zato smo plovili veoma sporo. Te noći bila je jaka oluja i more je još uvijek bilo veoma uznemireno, ali mi smo bili pod zaštitom grebena grupe Ribon i valovi nas nisu

ugrožavali. Iznenada crno nebo kao da se raspuklo i u modrom plavetnilu bljesnulo je sunce. Usidrili smo se na sjevero-istočnom rubu grebena Piksi i kada sam zaronio, našao sam se u podvodnom carstvu čuda, od kojih mi je stao dah.

Kroz vijugavi prolaz uz stijene visoko dvanaestak metara ušao sam kao u neki čudesni podvodni hram. Njegove okomite stijene bile su prekrite fantastičnom ornamentikom — koraljima, što su izrasli u oblicima čudesnog, neviđenog cvijeća. Kupola mu je bila sloj prozračne srebrnkastobijele vode, a pod — kao da je sav od mozaika — lješkao se u svim bojama, kojih se može naći samo u tropskom vrtu.

Izronio sam i pozvao Lotu da zaroni i snimi nekoliko riba u krupnom planu. Na ulazu u podvodni hram zaustavili smo se obuzeti čudnim osjećajem poštovanja prema tom svijetu tišine, čiji smo mir, bili smo u to sigurni, prvi put poremetili mi.

Prošli smo podmorskom dvoranom, kojoj je promjer iznosio nekih dvadesetak metara, i kroz jednu pukotinu — kao kroz sporedna, mala vrata — ušli u drugi klanac s još okomitijim i višim stijenama. Dno mu je bilo pješčano, a klanac se prema izlazu širio. Čim smo ušli, spazili smo sivog morskog psa dugog oko tri metra, koji je spokojno mirovao, a oko njega je kružilo mladunče. Za uzmak više nije bilo vremena, jer nas je mladunče odmah opazilo i vjerojatno nekim pokretom svratilo velikom psu pozornost na nas. On se odmah okrenuo i lagano se uputio prema nama.

Po obliku repa, kratkoj njušci i okruglim perajama na trbuhu odmah sam znao, da je to sivi pas strvinar.

Iznad nas podvodni se klanac naglo sužavao. Stao sam ispred Lote i isturio harpunu. Morski pas je neustrašivo došao tako blizu, da sam ga gurnuo motkom harpune. Na to se on povuče, načini krug i pokuša se približiti s druge strane. Činilo se, kao da ga ja uopće ne zanimam, nego da ga nešto privlači mojoj ženi. Vjerojatno reflektor na »blic-

lampi«. Svaki put kad bi se suviše približio i kad bi ga udario, on je kesio zube kao kakav veliki razdraženi buldog. Odjednom iza mene je sijevnula munja i morski pas pomahnitalom brzinom jurne prema izlazu iz podvodnog klanca. Lota je, čini se, nehotice pritisla okidač i pri eksponiranju bljesnula je »bliz-lampa«. Rijetko smo kada vidjeli morskog psa da pliva takvom brzinom. No na nekih trideset metara on se naglo okrene i ponovno lagano zapliva prema nama. Ali mi smo se već za to vrijeme dokopali vrha stijene i popeli se na jedan od zubaca hridi, što je stršio iznad površine. Izvadili smo cijevi za disanje iz usta i žedno počeli udisati svježi morski zrak.

— Je si li ga uspjela slikati? — zapitao sam Lotu.

— Nemam pojma. Naprosto sam držala ispred sebe kameru, kad iznenada bljesnu lampa. Jesi li vidio kakve je imao zube?

Sunce je bilo uz rub velikog crnog oblaka. Malo smo se umirili, jer u roku od nekoliko sati nije bilo opasnosti od oluje.

— Znaš što smo zaboravili? — odjednom me upita Lota.

— Što?

— Našu nogu!

Ustvari, čekao sam da naiđemo na neku veliku i jaku tridaknu, kako bismo mogli izvršiti pokus.

— Možemo još danas pokušati — rekao sam dok smo plivali prema čamcu.

I uskoro nas je sigurna Makdonaldova ruka vodila prema velikoj plićini Majkknas Keju. Kad smo stigli, brzo smo — iako je voda bila prilično mutna od uskovitlanog pijeska — našli nekoliko opasnih školjki srednje veličine. S jednom od njih izvršili smo pokus.

Dok je Lota snimala filmskom kamerom, ja sam gurnuo plastičnu nogu u rastvorenu školjku i hitro je povukao van kao što bi učinio i čovjek, da je iznenada nagazio na nju. Ili, tačnije, pokušao sam je izvući, jer tridakna je stisla klopku i nogu nije puštala. Dapače, što sam

jače potezao, to se i ona jače stiskala. Životinja, to je sigurno, nije imala zle namjere, nego ju je naprosto strano tijelo razdraživalo i zato je i stisla svoju bravu.

Pričekao sam dok mi se nije učinilo, da je školjka malo popustila i naglo povukao nogu. Ali tridakna je i ovaj put bila hitrija od mene. Nakon 35 minuta borbe morao sam se predati, tj. pribjeći sredstvima koja ugroženom roniocu inače ne stoje na raspolaganju. S pomoću jakog konopca podigli smo je sa dna i odvukli na plićak. Tu sam nož privezan za motku gurnuo duboko u školjku i prerezao mišić, koji je stezao zasun. Tek sam tako uspio osloboditi našu nogu. Kad smo je razgledali, vidjeli smo da su joj nanesene »teške povrede«. S oba kraja oštri rub školjke duboko se urezao u gips. Sudeći po ovome našem pokusu priče o školjki-ubici izgleda da su zaista istinite.

* * *

Za nekoliko dana s tugom smo se oprostili od Velikog koraljnog grebena. Morali smo u Sidnej, gdje sam na poziv Kraljevskog prirodoslovnog društva trebao održati predavanje o rezultatima svoga istraživanja.